

บทที่ 3

ความคุ้มครองธนาคารผู้จ่าย

เมื่อธนาคารได้ปฏิบัติตามหน้าที่ของตนในการใช้เงินตามเช็คของผู้เค้าย่าไปแล้ว ก็ตามแต่จะถือว่าเป็นการใช้เงินโดยชอบด้วยกฎหมาย อันจะทำให้ธนาคารมีสิทธิตามกฎหมาย หรือหลุดพ้นจากความรับผิดชอบใดหรือไม่นั้น การใช้เงินของธนาคารผู้จ่ายนั้นต้องเป็นไปตาม กฎเกณฑ์ที่กำหนดไว้ในกฎหมายด้วย ซึ่งตามกฎหมายตัวเงินของไทยได้บัญญัติถึงหลักเกณฑ์ เบื้องต้นที่กำหนดวิธีการใช้เงินตามเช็คของธนาคารผู้จ่ายที่ธนาคารผู้จ่ายจะได้รับความคุ้มครองในการใช้เงินตามเช็คของผู้เค้าย่าไว้ในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1009¹ ซึ่งได้บัญญัติไว้ว่า

---

¹ มาตรา 1009 นี้ตามคำสั่งของกรมร่างกฎหมาย มีที่มาจาก Section 60 ของ Bills of Exchange Act 1842 ซึ่งบัญญัติไว้ว่า "When a bill payable to order on demand is drawn on a banker, and the banker on whom it is drawn pays the bill in good faith and in the ordinary course of business, it is not incumbent on the banker to show the indorsement of the payee or any subsequent indorsement was made by or under the authority of the person whose indorsement it purports to be, and the banker is deemed to have paid the bill in due course, although such indorsement has been forged or made without authority"

"ถ้ามีผู้นำตัวเงินชนิดจะพึงใช้เงินตามเขาสั่ง เมื่อทวงถามมาเบิกต่อธนาคาร โทและธนาคารนั้นได้ใช้เงินให้ไปตามทางค้ำปกติโดยสุจริตและปราศจากประมาทเลินเล่อ ไซ้ ท่านว่าธนาคารไม่มีหน้าที่จะตองนำสืบว่าการสลักหลังของผู้รับเงินหรือการสลักหลัง ในภายหลังรายใด ๆ โททำไปด้วยอาศัยรับมอบอำนาจ แก่บุคคลซึ่งอ้างเอาเป็นเจ้าของ คำสลักหลังนั้นและถึงแม้ว่ารายการสลักหลังนั้นจะเป็นสลักหลังปลอมหรือปราศจากอำนาจ ก็ตาม ท่านให้ถือว่าธนาคารได้ใช้เงินไปถูกระเบียบ"

มาตรา 1009 นี้ ให้ความคุ้มครองธนาคารผู้จ่ายที่ได้ใช้เงินตามเช็คหรือคัม ตัวเงินอย่างอื่นที่ทำการทวงถามมายื่นให้ธนาคารใช้เงิน เมื่อธนาคารได้ใช้เงินไปโดยสุจริต ตามทางค้ำปกติและมีได้ประมาทเลินเล่อ ธนาคารผู้จ่ายยอมพ้นจากความรับผิดชอบใด ๆ แม้ว่า ในเช็คหรือคัมตัวเงินนั้นจะปรากฏว่าลายมือชื่อผู้สลักหลัง เป็นลายมือชื่อปลอมหรือปราศจากอำนาจ ก็ตาม ทั้งนี้เพราะธนาคารมีหน้าที่ต้องจ่ายเงินเมื่อทวงถาม และเมื่อปรากฏว่าลายมือชื่อของ ผู้สั่งจ่ายถูกต้องตรงกับลายมือชื่อที่ให้ไว้กับธนาคาร และมีเงื่อนไขกฎเกณฑ์ถูกต้องแล้ว ธนาคารก็ตองจ่ายธนาคารไม่มีหน้าที่ต้องตรวจสอบว่า การสลักหลังใด ๆ ในเช็คนั้นเป็น ไปโดยชอบหรือไม่

อนึ่ง ตามมาตรา 1009 นี้ มีข้อความทำนองเดียวกับมาตรา 949 ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ซึ่งได้บัญญัติไว้ว่า "ภายในบังคับแห่งบทบัญญัติมาตรา 1009 บุคคลผู้ใช้เงินในเวลาถึงกำหนด ย่อมเป็นอันหลุดพ้นจากความรับผิด เว้นแต่ตนจะ ได้ทำการฉ้อฉลหรือมีความประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรง อนึ่งบุคคลซึ่งกล่าวนี้จำตองพิสูจน์ ให้เห็นจริงว่าได้มีการสลักหลังติดต่อกันเรียบร้อยไม่ขาดสาย แต่ไม่จำตองพิสูจน์ลายมือชื่อ ของเหล่าผู้สลักหลัง" แต่กรณีตามมาตรา 949 นี้เป็นบทบัญญัติที่กฎหมายให้ความคุ้มครอง แก่ผู้จ่ายเงินตามตั๋วแลกเงิน หรือตั๋วสัญญาใช้เงินแต่ไม่นำมาใช้กับเช็ค (ประมวลกฎหมาย แพ่งและพาณิชย์ มาตรา 989) และไม่ใช้กับธนาคารที่จ่ายเงินตามคัมตัวเงินเมื่อได้เห็นหรือ เมื่อทวงถาม ซึ่งตองใช้บทบัญญัติในมาตรา 1009 โดยเฉพาะ

3.1 หลักเกณฑ์ความคุ้มครองธนาคารผู้จ่ายตามมาตรา 1009 มีดังนี้

3.1.1 ธนาคารจะต้องใช้เงินให้ไปตามตั๋วเงินชนิดจะพึงใช้เงินตาม
คำสั่งเมื่อทรงถาม

3.1.2 ธนาคารได้ใช้เงินไปตามทางค้ำประกัน โดยสุจริตและปราศจาก
 ประมาทเลินเล่อ

3.1.3 ธนาคารไม่มีหน้าที่จะตองนำสืบว่า การสลักหลังของผู้รับเงิน หรือ
 การสลักหลังในภายหลังรายใด ๆ ใดทำไปด้วยอาศัยรับมอบอำนาจแก่บุคคลซึ่งอ้างเอาเป็น
 เจ้าของคำสั่งสลักหลังนั้น และถึงแม้ว่ารายการสลักหลังนั้นจะเป็นสลักหลังปลอมหรือปราศจาก
 อำนาจก็ตาม

3.1.1 ธนาคารจะต้องใช้เงินให้ไปตามตั๋วเงินชนิดจะพึงใช้เงินตาม
คำสั่งเมื่อทรงถาม

"ตั๋วเงินชนิดจะพึงใช้เงินตามคำสั่งเมื่อทรงถาม" (a bill payable to
 order on demand) หมายความว่าตั๋วแลกเงินเมื่อทรงถาม รวมถึงเช็คซึ่งเป็นคำสั่ง
 ให้ธนาคารจ่ายเงินเมื่อใดเห็น¹ บทในทางปฏิบัติตามปกติของธนาคารนั้น ธนาคารจะใช้
 เงินให้เฉพาะเช็ค ไม่ใช่เงินให้แก่ตั๋วเงินเมื่อทรงถามชนิดอื่น อย่างไรก็ตามถ้าเป็นการใช้
 เงินตามตั๋วเงินประเภทอื่น เช่น ตั๋วแลกเงิน ตั๋วสัญญาใช้เงิน ตองนำมาตรา 949 มาบังคับ
 ใช้ แต่ไม่อาจนำมาตรา 949 มาใช้กับเช็คได้ เพราะประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์
 มาตรา 989 มิได้บัญญัติให้นำมาตรา 949 มาใช้ด้วย

¹ จิตติ คิงศกัทธิย์, คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ว่าด้วยบัญชีเงิน
 สะพัดและตั๋วเงิน, หน้า 157.

ธนาคารจะต้องใช้เงินให้ไปเมื่อมีการนำเช็คมาทรงถาม การทรงถามนั้นจะทำได้เมื่อเช็คหรือตั๋วเงินถึงกำหนดเท่านั้น ดังนั้น ถ้าเป็นตั๋วเงินชนิดจะพึงใช้เงินตามเขาสั่งเมื่อทรงถาม เช่น เช็ค เมื่อนำมาทรงถามเมื่อใดก็ถึงกำหนดเมื่อนั้น แต่การใช้เงินให้ไปก่อนถึงกำหนดถือเสมือนเป็นการรับซื้อตั๋วเงิน ไม่ใช่การใช้เงินตามตั๋ว และธนาคารจะมีฐานะเป็นผู้ทรงตั๋วเงินดังกล่าว

อนึ่ง การใช้เงินตามเช็คของธนาคาร ผู้จ่ายตามมาตรา 1009 นี้ เป็นการให้เงินตามเช็คที่ส่งจ่ายให้แก่บุคคลเมื่อเขาสั่งหรือเช็คระบุชื่อผู้รับเงิน ไม่ว่าจะ เป็นเช็คธรรมดาหรือเช็คชื่กรอม สำหรับเช็คที่ส่งให้ใช้เงินแก่ผู้อื่น เป็นเช็คที่ไม่ต้องมีการสลักหลังสามารถโอนกันโดยวิธีการส่งมอบ (ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 918) ธนาคารจึงไม่มีหน้าที่ต้องสนใจว่าการสลักหลังขาดสายหรือไม่ จึงไม่ไ้ระบุมไว้ในมาตรา 1009¹

3.1.2 ธนาคารได้ใช้เงินไปตามทางค้ำปกติ โดยสุจริตและปราศจากประมาทเลินเล่อ

ธนาคารต้องใช้เงินตามเช็คไปโดยไม่รู้ถึงขอบกพร่องและใช้เงินไปในลักษณะและวิธีการที่ธนาคารพาณิชย์ทั้งหลายจะพึงปฏิบัติด้วยความระมัดระวัง ซึ่งโดยหลักในกฎหมายต้องใช้เงินไปตามทางค้ำปกติโดยสุจริต และปราศจากประมาทเลินเล่อ

¹ สํารัญ กัลยานรจ, ย่อคำพิพากษาบางเรื่องเกี่ยวกับการธนาคารและตั๋วเงินระหว่าง ร.ศ. 128 - พ.ศ. 2519 (บันทึกของท่านศาสตราจารย์จิติ ทิงสมบัติ ทายคำพิพากษาฎีกาที่ 1554/2504) หน้า 99.

ธนาคารใช้เงินไปตามทางค้าปกติ (in the ordinary course of business) หมายความว่า ธนาคารได้ใช้เงินไปตามบทบัญญัติของกฎหมายตัวเงิน เช่น ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 991, 992, 997 และ 998 เป็นต้น และได้ใช้เงินไปตามวิธีปฏิบัติปกติที่ธนาคารพาณิชย์ได้ปฏิบัติในกรณีเช่นนั้น

ในกฎหมายอังกฤษ¹ หลัก "the ordinary course of business" นั้นจะต้องเป็นสิ่งที่ธนาคารรับรองหรือประ. เพลิดเพลินในทางธุรกิจของธนาคารพาณิชย์ส่วนใหญ่ มิใช่เป็นการปฏิบัติของธนาคารใดธนาคารหนึ่งหรือธนาคารบางกลุ่ม ปัญหาที่ว่าการใช้เงินได้ทำไปตามทางค้าปกติหรือไม่นั้น ขึ้นอยู่กับพฤติการณ์แวดล้อมแต่ละกรณี และจะไม่มีกรณีกระทำตามทางค้าปกติในพฤติการณ์ที่ผิดปกติ (extraordinary circumstance) Lord Halsbury ได้กล่าวไว้ในคดี Bank of England V. Vagliano Bros. (1891) A.G. 107 ซึ่งพอสรุปได้ว่าเราไม่อาจทราบได้ว่า อย่างเป็นวิธีการตามปกติ (a usual course) ของธนาคาร วิธีปฏิบัติ (a particular course) จะเป็นปกติหรือไม่ อาจพิจารณาได้ว่าวิธีปฏิบัตินั้นเป็นไปตามพฤติการณ์แวดล้อมในแต่ละกรณีว่า ควรจะต้องมีความสงสัยหรือไม่ เช่น เมื่อดูจากลักษณะท่าทางภายนอกของผู้นำเช็คมายื่นให้ธนาคารใช้เงินสด ควรจะต้องเกิดความสงสัยว่าบุคคล เช่นนี้หรือควรได้รับเช็คที่ส่งจ่ายเงินสดเป็นจำนวนมาก ๆ ในกรณีเช่นนี้ ธนาคารควรจะต้องพิจารณาไตร่ตรองเสียก่อนที่จะจ่ายเงินให้ไป เป็นต้น ในคดี Auchteroni & Co. V. Midland Bank Ltd (1928) 2 K B 294, 33 Com Cas 345 ศาลตัดสินว่า การที่ธนาคารได้จ่ายเงินสดจำนวน 876 ปอนด์ 9 ชิลลิง เป็นการถูกต้องแล้ว ซึ่งผู้พิพากษา Wright เห็นว่าวิธีการที่แตกต่างกันไปสามารถนำมาใช้ใช้อีกสถานการณ์หนึ่ง เช่น ตัวส่งจ่ายเงินจำนวนมากแต่เก็บส่งหนังสือเป็นผู้นำเช็คมายื่นให้ธนาคารใช้เงิน

¹ Maurice Megrah and F.R. Ryder, Paget's Law of Banking.

นอกจากนี้ ศาลอังกฤษอาจจะปฏิเสธอะไรก็ตามที่กระทำโดยไม่รอบคอบ หรือไม่เอาใจใส่ต่อผลประโยชน์ของลูกค้า หรือผู้เป็นเจ้าของเช็คที่แท้จริง ศาลมีแนวโน้มที่จะเชื่อว่าตามปกติในทางการค้าของธนาคารมีไว้ว่าเป็นเพียงสิ่งปกติ (usual) เท่านั้น แต่จะต้องมีเหตุผล (reasonable) ควบ 1

ดังนั้น ตามกฎหมายอังกฤษ คำว่า "ตามทางค้าปกติ" ย่อมหมายความถึง สิ่งที่ธนาคารรับรอง หรือประเพณีปฏิบัติทางธุรกิจของธนาคารพาณิชย์ส่วนใหญ่ อันเป็น วิธีการที่สม เหตุสมผล เหมาะแก่พฤติการณ์แวดล้อมในแต่ละกรณี

สำหรับตามกฎหมายไทยนั้น ท่านอาจารย์ ม.ร.ว. เสนีย์ ปราโมช เห็นว่า ธนาคาร เป็นตลาดเงิน สิทธิหน้าที่จึงมีคล้ายกับผู้ซื้อทรัพย์สินในตลาด เปิดเผย กังบัญญัติไว้ใน มาตรา 1332 โดยเฉพาะหลักการทำการค้าเป็นปกติ ถ้าทำการค้าผิดปกติ เช่น ถ้าไป ใช้เงินกันตามตัวที่หลังธนาคาร เวลาปิดธนาคาร อย่างนี้ไม่เข้ามาตรา 1009 2

หลักการในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1332 3 ซึ่งอาจนำมา พิจารณาเทียบเคียงกับกรณีนี้คงได้แก่ การซื้อทรัพย์สินที่จะได้รับความคุ้มครองตามกฎหมาย นั้น นอกจากจะต้องสุจริตแล้ว ยังต้องเป็นการซื้อขายโดยวิธีเช่นปกติธรรมดา มิใช่ซ่อนเร้น

1 ไพฑูรย์ คงสมบูรณ์, คำอธิบายกฎหมายลักษณะตัวเงิน, หน้า 276.

2 ม.ร.ว. เสนีย์ ปราโมช, คำอธิบายกฎหมายตัวเงินรวมทั้งเช็ค, หน้า 262.

3 มาตรา 1332 "บุคคลผู้ซื้อทรัพย์สินมาโดยสุจริตในการขายทอดตลาด หรือใน ท้องตลาด หรือจากพ่อค้าซึ่งขายของชนิดนั้น ไม่จำต้องคืนให้แก่เจ้าของแท้จริง เว้นแต่เจ้าของ จะชี้ใช้ราคาหรือมา"

ชายและต้องกระทำในเวลาปกติธรรมดาของการค้า มิใช่หลบชายในเวลาวิกาล¹
 ผู้เขียนเห็นว่าท่านอาจารย์ ม.ร.ว. เสนีย์ ปราโมช มุ่งประสงค์ที่จะวางหลักเกณฑ์ว่า
 ธนาคารต้องใช้เงินไปตามทางการค้าเป็นปกติธรรมดา โดยเปิดเผยและในเวลาปกติ
 ธรรมดาของการประกอบการของธนาคารพาณิชย์นั่นเอง

ผู้เขียนจึงขอสรุปว่า คำว่า "ตามทางการค้าปกติ" นั้นน่าจะหมายถึงธรรมเนียม
 ปฏิบัติที่ธนาคารพาณิชย์ทั้งหลายพึงกระทำโดยเปิดเผย ในเวลาทำการของธนาคารและ
 ตามสมควรแก่กรณี

ตัวอย่าง กรณีที่ถือไม่ได้ว่าธนาคารได้ใช้เงินไปตามทางการค้า เช่น

ก. ธนาคารใช้เงินนอกเวลาหรือนอกสถานที่ทำการของธนาคาร

ถ้าธนาคารใช้เงินตามเช็คไปนอกเวลาทำการตามปกติของธนาคาร ก็ถือไม่ได้
 ว่าธนาคารได้ใช้เงินไปตามทางการค้า เพราะโดยลักษณะของ เช็คซึ่งเป็นหนังสือตราสาร
 ซึ่งสั่งธนาคารให้ใช้เงินเมื่อทรงถามหรือให้ใช้ตามคำสั่ง ผู้ที่นำเช็คมาทรงถามให้ธนาคาร
 ใช้เงินย่อมจะต้องมายื่นเช็คต่อธนาคาร ในระหว่างเวลาทำการของธนาคาร (during
 banking hours)² เพราะธนาคารไม่มีภาระผูกพันที่จะต้องใช้เงินภายหลังเวลา

¹ บัญญัติ สฤษีวะ, คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ว่าด้วยทรัพย์,
 (กรุงเทพมหานคร : กรุงเทพมหานครพิมพ์, 2526), หน้า 139.

² คดี Joachimson V. Swiss Bank Corporation (1921) 3 K.B.
 110 ซึ่งผู้พิพากษา Atkin L.J. กล่าวว่า ". . . the bank promises to repay
 is to repay at the branch of the bank where the account is kept, and
 during banking hours".

ดังกล่าว¹ และผู้เขียนมีความเห็นว่า ในกรณีเช่นนี้จะถือว่าธนาคารปฏิเสธการใช้เงิน
ก็ไม่ได้ด้วย

คำว่า "วันทำการของธนาคาร" นี้ ตาม Uniform Commercial Code
Section 4 - 104 (1) (c) ให้ความหมายไว้ว่า "Banking day" means
that part of any day on which a bank is open to the public for
carrying on substantially all of its banking functions ซึ่งแปลเป็น
ภาษาไทยได้ว่า "วันทำงานของธนาคาร" หมายความว่าถึงวันที่ธนาคารเปิดทำงานติดต่อกับ
ประชาชนเพื่อดำเนินการเกี่ยวกับธุรกิจการธนาคาร

สำหรับวันเวลาทำการของธนาคารพาณิชย์ในประเทศไทย² ได้มีประกาศของ
ธนาคารแห่งประเทศไทย ออกตามความในพระราชบัญญัติการธนาคารพาณิชย์ พ.ศ. 2505
ลงวันที่ 1 พฤษภาคม 2505 ข้อ 5 กำหนดไว้ว่า "ในการติดต่อกับประชาชน ตามที่
บัญญัติไว้ในมาตรา 17 ให้ธนาคารพาณิชย์เปิดทำงานตามเวลาและหยุดทำงานตามวัน
ดังต่อไปนี้

(1) เวลาเปิดทำงานให้ธนาคาร เปิดทำงานตั้งแต่เวลา 08.30 น.
ถึง 15.30 น.

¹ Lord Chorley, Law of Banking. p. 70.

² การที่ธนาคารแห่งประเทศไทย ต้องกำหนดเวลาเปิดทำงานของธนาคาร
เพื่อให้เกิดความเป็นระเบียบในการปฏิบัติงานของธนาคารพาณิชย์ทั่วไป และป้องกันมิให้
เกิดการเอาเปรียบในด้านการแข่งขันการให้บริการแก่ประชาชนระหว่างธนาคารพาณิชย์
ด้วยกันเอง

(2) วันหยุดทำงาน

- ก. วันหยุดประจำสัปดาห์ วันเสาร์และวันอาทิตย์
 ข. วันหยุดตามประเพณีนิยม นับแต่วันที่ประกาศนี้ใช้บังคับถึงวัน

สิ้นปี . . .

. . . . .
 . . . . .
 . . . . ."

(สำหรับวันหยุดทำงานตามประเพณีนิยม ตามข้อ 5 (2) ข. ได้มีประกาศ
 ของธนาคารแห่งประเทศไทยกำหนดเป็นปี ๆ)

ดังนั้นธนาคารจำต้องใช้เงินตามเช็คของผู้เค้าย่า ภายในวันและเวลาที่เปิด
 ทำงานของธนาคารตามประกาศของธนาคารแห่งประเทศไทย ดังกล่าวจึงจะถือว่าเป็น
 การจ่ายเงินไปตามทางค้ำปกติ

นอกจากวันเวลาทำการของธนาคารดังกล่าว ซึ่งเป็นเวลาที่ธนาคารเปิดทำการ
 เพื่อติดต่อกับประชาชนนั้น ในทางปฏิบัติธนาคารมีความจำเป็นที่จะต้องใช้เวลาในการ
 ปฏิบัติภายในของธนาคารเอง ซึ่งวันเวลาปฏิบัติงานภายในของธนาคารนี้มีได้มีกฎเกณฑ์
 อย่างใดควบคุมไว้ เพราะถือเป็นเรื่องการบริหารงานภายในของธนาคารแต่ละแห่ง
 แต่ถาธนาคารได้ใช้เงินตามเช็คของผู้เค้าย่าไปนอกเวลาที่ธนาคารเปิดทำการติดต่อกับ
 ประชาชน แม้อย่างไม่พ้นเวลาปฏิบัติงานภายในของธนาคารก็ตาม ต้องถือว่าเป็นการ
 ใช้เงินตามทางค้ำปกติ

อย่างไรก็ตามในทางปฏิบัติธนาคารอาจมีความจำเป็นต้องทำการติดต่อกับประชาชนล่วงหน้าเวลาเปิดทำการติดต่อกับประชาชนที่กำหนดไว้ เช่น แม้จะถึงเวลาปิดทำการของธนาคารในการติดต่อกับประชาชนแล้ว ธนาคารอาจต้องเปิดทำการต่อไปจนกว่าจะให้บริการลูกค้า/ประชาชนทุกคนที่นำเช็คมาขึ้นเงินต่อธนาคารก่อนกำหนดเวลาปิดทำการของธนาคาร เพื่อให้มีการใช้เงินตามเช็คให้เสร็จสิ้นไป ภายในวันเดียวกันนั่นเอง เป็นต้น ทั้งนี้ ปัญหาเรื่องระยะเวลาที่ธนาคารขยายออกไปเพื่อปฏิบัติธุรกิจของธนาคารให้เสร็จสิ้นนี้ ย่อมขึ้นอยู่กับข้อเท็จจริงแต่ละกรณี ๆ ไป และไม่อาจวางหลักเกณฑ์ตายตัวได้ แต่โดยปกติในทางปฏิบัติธุรกิจของธนาคารถือว่าการขยายเวลาออกไประหว่าง 15 นาทีหรือมากกว่านั้น ถ้าอยู่ในขอบเขตที่พอสมควรแก่เหตุแล้วเป็นสิ่งธรรมดา

ผู้เขียนมีความเห็นว่า ในกรณีที่ธนาคารปฏิบัติงานติดต่อกับประชาชนล่วงหน้าเวลาทำการที่กฎหมายกำหนดนั้น น่าจะยังคงถือได้ว่าเป็นการปฏิบัติตามทางคำปกติ กำหนดเวลาที่ล่วงพ้นไปนั้น เป็นเวลาอันสมควรที่ธนาคารจะต้องพึงกระทำตามสมควรแก่เหตุ ซึ่งอาจเปรียบเทียบได้จากตัวอย่างคดี Baines v. National Provincial Bank Ltd. (1927) 96 L.J.K.B. 801, 32 Com Cas 216 ซึ่งมีข้อเท็จจริงว่าธนาคารได้ใช้เงินตามเช็คไปเมื่อเวลา 3.05 p.m. แต่เวลาปิดทำการของธนาคารคือ 3 p.m. ศาลอังกฤษตัดสินว่า เป็นการจ่ายเงินโดยชอบ

นอกจากนี้ ธนาคารจะต้องใช้เงิน ณ สถานที่ทำการของธนาคารด้วย ทั้งนี้ เพื่อความสะดวก ปลอดภัย ของทั้งฝ่ายธนาคารเองและฝ่ายผู้ทรงเช็คด้วย โดยเฉพาะการนำเช็คมาขึ้นให้ใช้เป็นเงินสด (encashment of cheque) ตามทางคำปกติของธนาคารต้องนำมาขึ้น ณ สาขาหรือสำนักงานของธนาคารที่ผู้ส่งจ่ายมีบัญชีอยู่¹

¹ คดี Joachimson v. Swiss Bank Corporation (1921) 3 K.B.

เพราะธนาคารผู้จ่ายสามารถทำการพิจารณาจ่ายเงินตามเช็คดังกล่าวจากบัญชีของผู้สั่งจ่าย
ได้โดยตรง และในคำวินิจฉัยของอังกฤษ¹ กล่าวว่า ถ้าสาขาที่ผู้สั่งจ่ายมีบัญชี
ให้สาขาอื่นใช้เงินตามเช็คไป สาขาที่ไต่เงินไปจะถือว่าเป็นตัวแทนของสาขา ที่มี
หน้าที่ต้องใช้เงินตามเช็ค (สาขาที่ผู้สั่งจ่ายมีบัญชีเงินฝาก) การใช้เงินผ่านตัวแทน
จะเป็นสิ่งที่ดี แต่สาขาผู้ที่มีหน้าที่ต้องจ่ายจะต้องรับผิดชอบต่อการกระทำของตัวแทน
ธนาคารส่วนมาก โยนิยมปฏิบัติเช่นนี้

ผู้เขียนมีความเห็นว่า ถ้าเป็นเช็คของธนาคารแห่งเดียวกัน ผู้ทรงเช็คของ
ของธนาคารนั้นน่าจะมีสิทธินำเช็คไปยื่นให้ธนาคารใช้เงิน ณ สาขาแห่งใดของธนาคาร
หนึ่งได้ ไม่ควรจะต้องนำไปยื่นให้ธนาคารใช้เงินสด ณ สาขาที่ผู้สั่งจ่าย (ผู้เคยก้า)
มีบัญชีอยู่เท่านั้น ทั้งนี้เพื่ออำนวยความสะดวกและให้บริการแก่ผู้ทรงและผู้เคยก้าตลอดจน
ประชาชนทั่วไปได้อย่างเต็มที่ เพราะอย่างไรก็ตามการไต่เงินตามเช็คให้แก่ผู้ทรงภายใน
ธนาคารเดียวกัน แม้คนละสาขาก็ตาม

ข. ธนาคารใช้เงินตามเช็คชื่กรอมผิดไปจากหลักเกณฑ์ตามกฎหมายใน
เรื่องเช็คชื่กรอม

การชื่กรอมเช็คเช่นนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อป้องกันมิให้ผู้ทุจริตนำเช็คไปขึ้นเงินสด
จากธนาคาร กฎหมายจึงได้กำหนดวิธีการใช้ธนาคารที่มีหน้าที่ใช้เงินตามเช็คชื่กรอม
คือปฏิบัติเพื่อให้บรรลุถึงวัตถุประสงค์ดังกล่าว หากธนาคารใดใช้เงินตามเช็คชื่กรอมผิดไป
จากวิธีการที่กฎหมายกำหนดไว้ ย่อมจะต้องรับผิดชอบผู้เป็นเจ้าของ อันแท้จริงแห่งเช็ค

¹ Maurice Megrah and F.R. Ryder, Paget's Law of Banking,

ในความเสียหายที่เกิดขึ้น ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 997, 998 แม้ว่า
 ตามมาตราดังกล่าวมิได้บัญญัติให้ธนาคารต้องจ่ายเงินตามทางคำปกติด้วย ก็ตาม แต่การใช้
 เงินตามเช็คซึ่งครอบคลุมตามวิธีการที่กฎหมายกำหนดย่อมเป็นการจ่ายเงินไปตามทางคำปกติ
 ตามมาตรา 1009 ด้วย คือจ่ายเงินไปตามวิธีการที่ธนาคารทั่วไปต้องปฏิบัติต่อเช็คซึ่งครอบคลุม
 ที่ถูกส่งมา เรียกเก็บนั้น

ค. การจ่ายเงินโดยผ่านกฎหรือระเบียบของสำนักหักบัญชี

ธนาคารผู้เป็นสมาชิกของสำนักหักบัญชีต้องปฏิบัติตามระเบียบกฎเกณฑ์การหักบัญชี
 ระหว่างธนาคารของสำนักหักบัญชี (Clearing House) ทั้งนี้เพื่อให้ระบบการหักบัญชี
 ดำเนินไปโดยรวดเร็วและคล่องตัว ธนาคารสมาชิกทุกแห่งจำเป็นต้องร่วมมือกันปฏิบัติให้ถูกต้อง
 ตามระเบียบสำนักหักบัญชี

ง. ธนาคารใช้เงินตามเช็คที่มีการสลักหลังขาดสาย หรือการสลักหลังผิดปกติ
 เช่น ตั๋วสะกิดการันต์ ไม่ตรงกับชื่อของผู้สลักหลัง เป็นต้น

จ. ธนาคารใช้เงินตามเช็คโดยที่มีเหตุอันควรสงสัยแต่ไม่ได้สอบถาม
 เช่น ใช้เงินตามเช็คที่ชำรุดฉีกขาดหรือเลอะเทอะเปรอะเปื้อน เป็นต้น

สำหรับความหมายของคำว่า "โดยสุจริต" (good faith) ในประมวลกฎหมาย
 แพ่งและพาณิชย์ ไม่มีบทวิเคราะห์หรืออธิบายว่าคำว่า "โดยสุจริต" นั้น หมายความว่า
 อย่างไร จึงจำเป็นต้องอาศัยเทียบเคียงกับความหมายของคำนี้ในกฎหมายของต่างประเทศ

ตาม Bills of Exchange Act, 1882 Section 90 ได้ให้คำจำกัดความ
 ของคำว่า "good faith" ว่า "บุคคลย่อมได้ชื่อว่าทำการโดยสุจริตตามความหมาย
 แห่งพระราชบัญญัตินี้เมื่อได้ทำโดยซื่อ จะไม่มีความประมาทเลินเล่อด้วยหรือไม่ก็ตาม" ¹

¹ ม.ร.ว. เสนีย์ ปราโมช, คำอธิบายกฎหมายตั๋วเงินรวมทั้งเช็ค, หน้า 340.

ความหมายของการกระทำโดยสุจริตนี้ ศาลอังกฤษได้วินิจฉัยไว้ว่าการที่จะถือว่าได้มาโดยไม่สุจริตได้นั้น บุคคลนั้นต้องรู้ถึงการสูญหายเสียก่อน เมื่อโจทก์ได้รับเอกสารโดยมีค่าตอบแทน (ในปี ค.ศ. 1854) และมีรู้ถึงการสูญหายเมื่อตนรับเอกสารนั้น แม้จะมีประกาศการสูญหาย (ในปี ค.ศ. 1852) ก็ตาม จึงถือเป็นการรับโดยสุจริต¹

สำหรับกฎหมายของสหรัฐอเมริกา Uniform Commercial Code Section 1 - 201 (19) ได้ให้คำจำกัดความของคำว่า "โดยสุจริต" ไว้ว่า "Good Faith" means honesty in the fact in the conduct or transaction concerned ซึ่งอาจถอนความได้ว่า "โดยสุจริต" หมายถึงความสุจริต ซื่อตรง ในข้อเท็จจริงในการกระทำหรือการปฏิบัติที่เกี่ยวของนั้น

นอกจากนี้ใน Uniform Commercial Code Article 2 Sales ได้ให้ความหมายของคำว่า Good Faith ไว้ใน Section 2 - 103 (1) (b) "Good Faith" in the case of a merchant means honesty in fact and the observance of reasonable commercial standards of fair dealing in the trade ซึ่งอาจถอนความได้ว่า คำว่า "โดยสุจริต" ในกรณีของพ่อค้านั้น หมายถึง ความสุจริต ซื่อตรง ในข้อเท็จจริงและการคิดตามและปฏิบัติตามมาตรฐานอันสมควรในทางการประกอบธุรกิจการค้าอย่างเป็นธรรม

ดังนั้นอาจกล่าวได้ว่า ความหมายของ Good Faith ตาม Uniform Commercial Code นั้น หมายถึงการกระทำหรือการปฏิบัติอย่างซื่อตรง ตามมาตรฐานอันสมควรของการประกอบธุรกิจ สำหรับในกรณีที่ข้อเท็จจริงเช่นนั้นๆ

¹ ดู คดี Raphael and Another V. Bank of England (1855) 17 C.B. 161 ใน ไพฑูรย์ คงสมบูรณ์, คำอธิบายกฎหมายลักษณะตั๋วเงิน, หน้า 276 - 277.

แม้ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ของไทยจะมีได้ให้กำจำกัดความของคำว่า "โดยสุจริต" ไว้ แต่ก็มีคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 540/2490 ได้ให้ความหมายไว้ว่า "โดยสุจริตตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ นั้นหมายความว่ามิได้รู้เท่าถึงการที่ไม่มีสิทธิหรือความบกพร่องแห่งสิทธิ" เช่น กฎหมายลักษณะทรัพย์สิน มาตรา 1310, 1330 - 1332 คำว่า "โดยสุจริต" ในที่นี้หมายความว่ากระทำการโดยเชื่อว่าตนมีสิทธิกระทำได้เช่นไม่ทราบว่าที่ดินที่ตนไปปลูกโรงเรือนนั้น เป็นที่ดินของผู้อื่น เป็นต้น หรือ ไม่รู้ว่าทรัพย์สินนั้นเป็นทรัพย์สินที่ได้มาจากการทำผิดกฎหมายหรือโดยมิชอบด้วยกฎหมาย เช่น ซื้อทรัพย์สินมาจากการขายทอดตลาดตามคำสั่งศาลหรือในท้องตลาดโดยไม่รู้ว่าเป็นทรัพย์สินของผู้อื่นที่ถูกขโมยมา เป็นต้น

คำว่า "โดยสุจริต" ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับตัวเงินและธนาคารนั้นได้มีบัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ หลายมาตราคือ มาตรา 910, 997, 998, 1000 และ 1009 จึงควรเปรียบเทียบความหมายของคำว่า "โดยสุจริต" ในมาตราต่าง ๆ ดังกล่าว

มาตรา 910 วรรคสุดท้าย "ถ้ามิได้ลงวันออกตั๋ว ท่านว่าผู้ทรงโดยชอบด้วยกฎหมายคนหนึ่งคนใดทำการโดยสุจริตจะจกวันตามที่ถูกคองแท้จริงลงก็ได้" การจกลงโดยสุจริตตามมาตรานี้ คือ จกวันที่ลงไปโดยเข้าใจว่าวันนั้นเป็นวันออกตั๋วที่ถูกคองแท้จริง ไม่เป็นการฝ่าฝืนข้อห้ามหรือขอลงทั้งไม่เป็นการคาดหมายหรือการเกาของผู้ทรงโดยชอบด้วยกฎหมายเอง

ส่วนในกรณีการจ่ายเงินหรือรับเงินตามเช็คชื่คร่อมในมาตรา 997, 998 หรือ 1000 นั้น ในเบื้องต้นเข้าใจว่า ธนาคารต้องปฏิบัติตามวิธีการจ่ายเงินหรือรับเงินที่กฎหมายกำหนดไว้ จึงจะถือว่าธนาคารกระทำโดยสุจริต หรือกรณีการจ่ายเงินตามเช็คธรรมดาในมาตรา 1009 ในเบื้องต้น ก็คือธนาคารต้องใช้เงินไปให้ตรงตามสิทธิของผู้ทรง

นอกจากนี้ เมื่อเปรียบเทียบคำว่า "โดยสุจริต" กับคำว่า "โดยทุจริต" โดยในกฎหมายตัวเงินตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มีบัญญัติไว้ในมาตรา 905 วรรคสอง แล้วจะเห็นได้ว่าโดยทุจริตในมาตรานี้ หมายถึงกรณีที่ผู้ทรงตัวเงิน แม้สามารถแสดงให้ปรากฏสิทธิของตนโดยไม่ว่าทนาย อาจคงสละตัวเงินก็ได้ ถ้าคนใดรู้เท่าถึงการที่ผู้โอนให้ตนไม่มีสิทธิหรือมีสิทธิบกพร่องในตัวเงินนั้น

อย่างไรก็ตาม คำว่า "โดยทุจริต" ในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์นี้ ไม่จำกัดถึงขนาดเป็นการกระทำเพื่อแสวงหาประโยชน์ที่มิควรได้โดยชอบด้วยกฎหมายสำหรับตนเองหรือผู้อื่น เหมือนอย่างคำว่า "โดยทุจริต" ในประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 1 (1)

ดังนั้น การที่ธนาคารต้องใช้เงินตามเช็ค ตามมาตรา 1009 โดยสุจริตนี้ ย่อมหมายความว่าธนาคารได้ใช้เงินไปโดยไม่รู้ถึงขอบปรองของผู้ที่นำเช็คมายื่นให้ธนาคารใช้เงิน เมื่อธนาคารผู้จ่ายได้กระทำการโดยสุจริตแล้ว แม้ผู้ที่ยื่นเช็คต่อธนาคารจะไม่มีสิทธิในเช็คก็ตาม ธนาคารผู้จ่ายยังคงได้รับความคุ้มครองตามกฎหมาย ทั้งนี้โดยอาศัยหลักในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 5 ซึ่งบัญญัติไว้ว่า "ในการใช้สิทธิแห่งหนึ่งก็ในการชำระหนึ่งก็ ทานว่าบุคคลทุกคนต้องกระทำโดยสุจริต" ถ้าธนาคารใช้เงินไปโดยทุจริตเช่นว่านี้ผู้นำเช็คมายื่นมิใช่ผู้ทรงโดยชอบด้วยกฎหมาย แต่ธนาคารยังใช้เงินให้ไปเป็นคน ธนาคารย่อมไม่ได้รับความคุ้มครอง เพราะธนาคารไม่อาจถือประโยชน์จากการกระทำที่มิชอบด้วยกฎหมายของธนาคารเอง

อย่างไรก็ตาม ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 6 บัญญัติว่า "ท่านให้สันนิษฐานไว้ก่อนว่า บุคคลทุกคนกระทำการโดยสุจริต" ดังนั้น ถ้าหากผู้ใดกล่าวอ้างว่าธนาคารกระทำการโดยไม่สุจริต ผู้นั้นย่อมมีหน้าที่นำสืบหักล้างข้อสันนิษฐานดังกล่าว

- ส่วนการกระทำที่เป็น "ประมาทเลินเล่อ" (Negligence) นั้น
 ความประมาทกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มิได้ให้คำนิยามไว้เช่นกัน แต่อาจพิจารณาได้จากกฎหมาย
 ลักษณะละเมิด ซึ่งคำว่า "ประมาทเลินเล่อ" หมายถึง ไม่ตั้งใจ แต่ไม่ใช้ความระมัดระวัง
 ความสมควรที่จะใช้ รวมถึงในลักษณะที่บุคคลผู้มีความระมัดระวังจะไม่กระทำด้วย¹
 นอกจากนี้จะเป็นการประมาทเลินเล่อหรือไม่ขึ้นอยู่กับพฤติการณ์ด้วย ทั้งนี้ความระมัด
 ระวังในทางละเมิดต่างกับความระมัดระวังในความรับผิดชอบทางสัญญา ซึ่งต้องใช้ความระมัด
 ระวังในระดับของวิญญูชนทั่วไป เช่น ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 323,
 มาตรา 473, มาตรา 659 วรรคสอง, มาตรา 802 เว้นแต่บางกรณีที่กฎหมายบัญญัติ
 ให้ใช้ความระมัดระวังมากหรือน้อยกว่าระดับของวิญญูชน เช่น มาตรา 659 วรรคแรก,
 วรรคสาม เป็นต้น วิญญูชน (a person of ordinary prudence) ที่สมมุติขึ้นเพื่อ
 ใช้เปรียบเทียบมาตรฐาน ความระมัดระวัง ในกรณีปกติทั่วไปนี้เป็นบุคคลที่มีความระมัด
 ระวัง และอยู่ในพฤติการณ์แวดล้อมอย่างเดียวกับผู้กระทำว่าจะกระทำเช่นนั้นหรือไม่
 นอกจากนั้นความระมัดระวังในความรับผิดชอบทางสัญญานี้ไม่คำนึงสภาพส่วนตัวของผู้กระทำ
 เมื่อผูกพันตนโดยสมบูรณ์ในหน้าที่ตามสัญญาแล้ว ก็ต้องปฏิบัติตามชำระหนี้ตามข้อผูกพันอย่าง
 บุคคลทั่วไป เช่น ผู้เช่า เป็นคู่สัญญา ต้องปฏิบัติตามสัญญาอย่างบุคคลผู้บรรลุนิติภาวะ
 ทั่วไป เป็นต้น

แต่ความระมัดระวังในทางละเมิดนั้น ระดับความระมัดระวังที่ใช้เป็นมาตรฐาน
 เพื่อวินิจฉัยการกระทำของผู้ทำความเสียหายนั้น ต้อง เปรียบเทียบกับบุคคลที่มีความระมัดระวัง
 ตามพฤติการณ์และตามฐานะในสังคม เช่น เกี่ยวกับผู้กระทำ ความเสียหาย คือมีสภาพร่างกาย

¹ ไพจิตร บุญพันธุ์, คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ลักษณะละเมิด
 แก้ไขเพิ่มเติม, พิมพ์ครั้งที่ 5 (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์แสงสุทธิการพิมพ์, 2525),
 หน้า 8.

เพศ วัย ฐานะ อาชีพ และสติปัญญา ตามปกติสำหรับบุคคลที่มีสภาพร่างกายเช่นนั้น ภัย รัศมี ความระมัดระวังจึงอาจแตกต่างกันไปตามพฤติการณ์แห่งตัวบุคคล ไม่นั่น เหมือนความรับผิดชอบทางสัญญา เช่น ความระมัดระวังของผู้เยาว์ อาจน้อยกว่าบุคคลผู้บรรลุนิติภาวะแล้ว หรืออาจต้องใช้ความระมัดระวังยิ่งกว่าบุคคลธรรมดา เช่นในกรณีที่ต้องใช้ฝีมือความชำนาญชำนาญบางอย่าง เป็นต้น

ดังนั้น กรณีการกระทำของธนาคารผู้จ่ายเงินนี้ โดยหลักแล้วธนาคารจะต้องปฏิบัติหน้าที่หรือดำเนินการกิจการงานของธนาคารโดยใช้ความระมัดระวังในระดับมาตรฐานของบุคคลผู้ประกอบธุรกิจการธนาคารพาณิชย์ทั่วไป โดยเฉพาะในความผูกพันทางสัญญา ระหว่างธนาคารผู้จ่ายกับผู้แยกธนาคารในฐานะผู้รับฝาก ต้องใช้ความระมัดระวังและใช้ฝีมือเท่าที่เป็นธรรมดาจะต้องใช้และสมควรจะต้องใช้ในกิจการธนาคาร (ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 659 วรรคสาม) ซึ่งมีระดับความระมัดระวังเห็นอกว่าวิญญูชนโดยทั่วไป ส่วนระดับความระมัดระวังของธนาคารต่อบุคคลทั่ว ๆ ไป ในอันที่จะต้องรับผิดชอบในทางละเมิดนั้น ธนาคารต้องใช้ความระมัดระวัง เช่นเดียวกับผู้ประกอบกิจการธนาคารพาณิชย์ทั้งหลายที่จะพึงปฏิบัติในสภาพและข้อเท็จจริงเช่นนั้น ซึ่งถ้าหากธนาคารผู้จ่ายกระทำการไถลไปโดยคำถ่วงระดับดังกล่าวแล้ว ย่อมถือได้ว่า ธนาคารกระทำโดยประมาทเลินเล่อ

ตัวอย่างคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 2924/2522 ธนาคารรับฝากเงินเป็นอาชีพโดยมีบำเหน็จของเงินไปหาประโยชน์ ต้องใช้ความระมัดระวังและความชำนาญพิเศษตรวจสอบลายมือชื่อผู้สั่งจ่ายธนาคารจ่ายเช็คธนาคารให้แทนเช็คที่ลายมือชื่อผู้สั่งจ่ายปลอมไป ถือว่าธนาคารประมาทเลินเล่อต้องรับผิดชอบด้วยเงินฝากของผู้สั่งจ่ายไม่ได้

ความประมาทเลินเล่อตามมาตรา 1009 นี้กฎหมายต้องการเพียงเป็นการประมาทเลินเล่ออย่างธรรมดาไม่ถึงขนาดเป็นการประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรง (gross negligence) อย่างในมาตรา 949 ซึ่งใช้ในกรณีการจ่ายเงินตามตั๋วแลกเงินอย่างอื่นและตั๋วสัญญาใช้เงิน (แต่ไม่ใช่กับธนาคารที่จ่ายเงินตามเช็ค) ผู้จ่ายเงินต้องกระทำโดยสุจริต ไม่กระทำการฉ้อฉล คือกระทำโดยไม่รู้ว่ามีสิทธิรับเงินหรือประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรง ประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรง คือ ประมาทชนิดไม่ใช้ความระมัดระวัง แม้แต่น้อย¹ สำหรับธนาคารนั้นเป็นผู้ประกอบธุรกิจการธนาคารพาณิชย์ จึงต้องมีความระมัดระวังเป็นพิเศษกว่าคนธรรมดา ดังนั้นแม้ประมาทเลินเล่ออย่างธรรมดา ธนาคารก็ควรรับผิดชอบ

การกระทำโดยประมาทเลินเล่อนี้ต่างจากการกระทำตามทางค้ำปกติและการกระทำโดยสุจริต เช่น ธนาคารจ่ายเงินไปถูกต้อง ตามวิธีการที่ธนาคารพาณิชย์ทั่วไปพึงปฏิบัติต่อเช็คที่มีลักษณะเช่นนั้น คือใช้เงินไปตามทางค้ำปกติ แต่ปรากฏว่าธนาคารไม่ตรวจดูเช็คให้ถี่เสียก่อนยอมถือได้ว่า ธนาคารประมาทเลินเล่อได้ หรือธนาคารได้จ่ายเงินให้แก่ผู้ทรงเช็คไปโดยไม่รู้ว่ามีสิทธิในเช็ค คือธนาคารสุจริต แต่ลายมือชื่อผู้สลักหลังบนเช็คฉบับดังกล่าว เป็นลายมือชื่อปลอมของผู้เคยค้ารายใหญ่ของธนาคารเอง ยอมถือได้ว่า ธนาคารประมาทเลินเล่อได้ เป็นต้น แต่ทั้งนี้มิใช่ว่าการกระทำตามทางค้ำปกติ หรือโดยสุจริต หรือประมาทเลินเล่อ จะเป็นคนละเรื่องกันเสมอไป เพราะบางครั้งการไม่จ่ายเงินตามทางค้ำปกติ อาจเป็นการจ่ายเงินโดยไม่สุจริตหรือประมาทเลินเล่อด้วยก็ได้ (คงจะโลกกล่าวต่อไป)

¹ สำนวน กัลยาณรุจ, ย่อคำพิพากษามางเรื่องเกี่ยวกับการธนาคารและตั๋วเงินระหว่าง ร.ศ. 128 - พ.ศ. 2518 (บันทึกของทานอาจารย์จิติ ตั้งภักดิ์ ศึกษาลิขิตภาควิชากฎหมายที่ 1554/2504), หน้า 99.

ข้อสังเกต มาตรา 1009 นี้ แม้จะมีที่มาจากกฎหมายตั๋วเงินของอังกฤษ โดยมีข้อความเกือบตรงกันกับ Section 60 ของ Bills of Exchange Act, 1882 ซึ่งแปลได้ความว่า¹

"เมื่อธนาคารไต่จ่ายเงินตามตั๋วเงินสั่งจ่ายตามเขาสั่ง เมื่อทวงถามซึ่งเขาสั่งจ่าย เอาแก่คนไปโดยสุจริต ตามทางค้ำปกติ ธนาคารนั้นไม่มีหน้าที่ต้องแสดงว่า การสลักหลัง ของผู้รับเงินหรือของผู้สลักหลังภายหลังไต่ลงลายมือชื่อถูกต้อง หรือด้วยอำนาจมอบหมาย ของผู้อ้างว่าเป็นเจ้าของลายมือชื่อ แม้ลายมือชื่อที่นั่นจะเป็นลายมือปลอมหรือลงไว้โดย ปราศจากอำนาจ ท่านก็ให้ถือว่าธนาคารได้ใช้เงินไปโดยชอบ"

ศูนย์วิทยพัชการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

¹ ม.ร.ว.เสนีย์ ปราโมช, คำอธิบายกฎหมายตั๋วเงินรวมทั้งเช็ค, หน้า 324 - 325.

จาก Section 60 จะเห็นได้ว่า ถ้านานการจ่ายเงินตามเช็คตามคำสั่งไป
ตามทางค้าปกติโดยสุจริต ย่อมได้รับความคุ้มครองโดยไม่ไคร่ระบว่าตองปราศจากประมา
เลินเล่อ¹ เหมือนในมาตรา 1009 จึงมีปัญหาวาเหตุใด Section 60 ไม่ได้กำหนด
ให้ธนาคารตองใช้เงินโดยปราศจากประมาเลินเล่อ หรือความหมายของคำว่าประมา
เลินเล่อตามกฎหมายตัวเงินของไทยแตกต่างกับกฎหมายอังกฤษ

---

¹ ข้อสังเกต แมตาม Section 60 ของ Bills of Exchange Act, 1882 จะไม่มีคำว่า "Negligence" แต่ใน Section 80 (กรณีธนาคารจ่ายเงินตามเช็คชั่วคราว) และ Section 82 (กรณีธนาคารรับเงินตามเช็คชั่วคราว) ระบุว่าธนาคารตองกระทำโดยปราศจากประมาเลินเล่อควย ซึ่งเหมือนกับประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 997 และมาตรา 1000 ตามลำดับ และทั้งใน Section 60, Section 80, มาตรา 997, มาตรา 1000 รวมทั้งมาตรา 998 ต่างก็ไม่มีคำว่า "ทางการค้าปกติ" (in the ordinary course of business) เหมือนกัน

Section 80 "Where the banker, on whom a crossed cheque is drawn, in good faith and without negligence pays it, if crossed generally, to a banker, and if crossed specially, to the banker to whom it is crossed, or his agent for collection being a banker, the banker paying the cheque, and if the cheque has come into the hands of the payee, the drawer, shall respectively be entitled to the same rights and be placed in the same position as if payment of cheque has been made to the true owner thereof".

Section 82 "Where a banker in good faith and without negligence receives payment for a customer of a cheque crossed generally or specially to himself, and the customer has no title or a defective title thereto, the banker shall not incur any liability to the true owner of the cheque by reason only of having received such payment":

ตามความหมายของคำว่า "Good Faith" ใน Section 90 ของ Bills of Exchange Act 1882 นั้นไม่ได้คำนึงถึงการกระทำโดยปราศจากประมาทเลินเล่อ เพราะการกระทำโดยไม่สุจริตนั้นต่างกับประมาทเลินเล่อ สิ่งใดที่ได้กระทำไปโดยสุจริตด้วยความซื่อ (honest) อาจกระทำไปโดยความประมาทเลินเล่อหรือไม่ก็ได้ (แต่ตามหลักในสหรัฐอเมริกา นั้น ประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรงหรือจงใจที่จะไม่รับรู้ถือเป็นไม่สุจริตด้วย)

อย่างไรก็ตาม แม้ใน Section 60 จะมีได้กำหนดให้ธนาคารต้องกระทำโดยปราศจากความประมาทเลินเล่อด้วยก็ตาม แต่มีหลักในกฎหมายอังกฤษอยู่ว่า ในการใช้เงินของธนาคารนั้น ธนาคารไม่อาจเรียกร้องให้ลูกค้าชดเชยค่าเสียหายที่ธนาคารต้องเสียไป เพราะการที่ธนาคารประมาทเลินเล่อโดยถือเป็นส่วนหนึ่งของหน้าที่ตามสัญญาว่าธนาคารต้องให้ความระมัดระวัง¹ เช่นเดียวกับผู้เก็บค่า ดังนั้นแม้กฎหมายตัวเงินของอังกฤษจะมีได้กำหนดถึงการกระทำโดยประมาทเลินเล่อไว้เหมือนในมาตรา 1009 ก็ตาม แต่ธนาคารก็ต้องรับผิดชอบในความเสียหายอันเกิดขึ้นจากการจ่ายเงินโดยประมาทเลินเล่อด้วย

สำหรับการกระทำที่เป็น "Negligence" ตามที่ระบุไว้ใน Section 80 และ 82 ซึ่งเป็นกรณีเกี่ยวกับเช็คชื่กรอมันนั้น ต้องดูจากการกระทำหรือการปฏิบัติของวิญญูชน (reasonable man) ซึ่งในกรณีเช่นนี้ต้อง เป็นบุคคลซึ่งประกอบธุรกิจอย่างนายธนาคาร ในสถานการณ์เดียวกันว่าจะกระทำอย่างไร เพื่อป้องกันตนเองและผู้อื่นไม่ให้ถูกฉ้อโกง²

¹ Maurice Megrah and F.R. Ryder, Faget's Law of Banking, p. 222.

² Maurice Megrah and Frank R. Ryder, Byles on Bills of Exchange, 24 th edition, (London: Sweet & Maxwell, 1979) p. 270.

ในคดี Orbit Mining and Trading Co. Ltd. V. Westminster Bank Ltd. (1963)

1 Q.B.794 ผู้พิพากษา Harman L.J. เห็นว่า "Negligence" คือการกระทำ โดยปราศจากความระมัดระวัง (carelessness) นั้นเอง นอกจากนี้ในคดี

Marfani V. Midland Bank Ltd. (1968) 1 W.L.R.956 ผู้พิพากษา Diplock

L.J. เห็นว่า วิธีปฏิบัติของธนาคารที่ใช้อยู่เป็นประจำนั้น (current banking practice) เป็นมาตรฐานสำคัญในการปฏิบัติงานของธนาคารว่าธนาคารควรรู้หรือไม่รู้อะไรควรตรวจสอบหรือไม่ เช่น สิ่งปรากฏบนเช็ค ข้อมูล เกี่ยวกับตัวผู้เคยก้า การเงินบัญชีของผู้เคยก้าและสภาพแวดล้อม ธนาคารต้องสังเกตและถ้าผิดสังเกตก็ต้องตรวจสอบ ถ้าธนาคารไม่ทำก็เป็นความเสี่ยงของธนาคารเอง

หน้าที่ของธนาคารในการตรวจสอบหรือสอบถามนี้ ขึ้นอยู่กับสภาพแวดล้อมในขณะนั้นว่าควรจะต้องทำอย่างไร จึงจะเป็นการเหมาะสมถูกต้องที่จะปกป้องผลประโยชน์ เช่น ผู้ทรงหน้าเช็คมายื่นต่อธนาคารโดยได้รับเช็คโดยการสลักหลังจากเจ้าหน้าที่ของหน่วยราชการผู้รับเงิน หรือผู้เคยก้าเป็นผู้จัดการบริษัท นำเช็คของบริษัทมาเข้าบัญชีส่วนตัวของตนเอง ธนาคารต้องสอบถามฐานะของผู้ทรงหรือผู้เคยก้าก่อน เป็นต้น ถ้าธนาคารประมาทเลินเล่อต้องรับผิดชอบในความเสียหายที่เกิดขึ้น

กล่าวโดยสรุปแล้ว "ประมาทเลินเล่อ" (Negligence) ในเรื่องการใช้เงินหรือการรับเงินตามเช็คชักรวมเพื่อผู้เคยก้าของธนาคารนั้น ขึ้นอยู่กับพฤติการณ์สภาวะแวดล้อมในเวลาที่จะเช็คได้ถูกนำมายื่นต่อธนาคาร ธนาคารต้องพิจารณาว่ามีพฤติการณ์อย่างใดที่ผิดธรรมดาที่จะทำให้เกิดความสงสัยแก่ธนาคารว่าควรจะต้องตรวจสอบหรือสอบสวนเพิ่มเติมอีกหรือไม่ ถ้าโดยทางปฏิบัติทั่วไป หากมีพฤติการณ์เช่นนั้นเกิดขึ้นธนาคารพาณิชย์ทั่วไปถือเป็นเหตุสงสัยอันควรตรวจสอบหรือสอบสวน แต่ธนาคารไม่ตรวจสอบหรือสอบสวนให้ถี่ถ้วน ถือได้ว่าธนาคารกระทำโดยประมาทเลินเล่อ ซึ่งหลักเรื่องประมาทเลินเล่อตามกฎหมายอังกฤษก็มี

ลักษณะทำนอง เกี่ยวกับกฎหมายตัวเงินของไทย¹

ครั้งที่ได้อ่านมาแล้วว่า กฎหมายตัวเงินของไทยและอังกฤษทางมีวัตถุประสงค์ให้ธนาคารใช้เงินตามเช็คโดยปราศจากความประมาทเลินเล่อด้วยเช่นเดียวกัน แต่การที่มาตรา 1009 ได้เพิ่มเติมคำว่า ประมาทเลินเล่อลงไว้อีกด้วยนั้น ท่านอาจารย์จิติตังศภัทย์² เห็นว่า "ผู้ร่างประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ คงเห็นว่าในสมัยที่ร่างประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์นั้นการใช้เช็คและบริการธนาคารยังไม่เป็นที่นิยมกว้างขวาง จึงเป็นความมุ่งหมายของผู้ร่างที่จะให้ธนาคารระมัดระวังและมีความรับผิดชอบต่อผู้เคยค้าเพื่อมิให้ผู้เคยค้าคลายความเชื่อถือในธนาคาร เหตุผลเช่นนี้อาจตรงกันข้ามกับกฎหมายอังกฤษ ซึ่งไม่เพียงแต่คุ้มครองมิให้ธนาคารต้องรับผิดชอบในความประมาทเลินเล่อคงให้รับผิดชอบเฉพาะกรณีที่ธนาคารไม่สุจริตหรือทำผิดระเบียบเท่านั้นแล้ว บัดนี้ยังมีกฎหมายคุ้มครองธนาคารกว้างขวางออกไปอีก กล่าวคือได้มี Cheques Act 1957 Section 1 (c) บัญญัติว่า "ธนาคารที่จ่ายเงินโดยสุจริตตามทางคำบอกกิจการเช็คซึ่งสั่งให้ธนาคารนั้นจ่ายเงิน โดยไม่มีการสลักหลังหรือการสลักหลังผิดปกติ เหตุที่ไม่มีการสลักหลังหรือการสลักหลังผิดปกตินั้น ไม่ทำให้ธนาคารต้องรับผิดชอบและให้ถือว่าธนาคารได้จ่ายเงินไปถูกต้อง ระเบียบ" ทั้งนี้ คงจะเป็นเหตุผลของ เขาว่า ธนาคารผู้จ่ายเงินไม่มีเวลาพอที่จะมาตรวจสอบความเรียบร้อยแห่งการสลักหลัง . . ."

¹ คำพิพากษาฎีกาที่ 4/2512, 2290/2518 และ 3288/2522

² สำนวน กัลยาณรุจ, ยุคคำพิพากษาบางเรื่องเกี่ยวกับการธนาคารและตัวเงิน

ระหว่าง ร.ศ. 128 - พ.ศ. 2518. (บันทึกของท่านอาจารย์จิติตังศภัทย์ ห้ายคำพิพากษาฎีกาที่ 1554/2504) หน้า 100.

ในทางปฏิบัตินั้น กรณีที่จะถือว่าธนาคารผู้จ่ายได้ใช้เงินตามเช็คไปด้วยความสุจริต ปราศจากความประมาทเลินเล่อหรือไม่นั้น ต้องพิจารณาจากพฤติการณ์ตามข้อเท็จจริงเป็นเรื่อง ๆ ไป ซึ่งในกรณีนี้ศาลฎีกาได้กล่าวไว้ในคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1254/2497 ว่า "ปัญหาที่ว่าธนาคารได้จ่ายเงินไปโดยสุจริตหรือไม่สุจริตนั้น เป็นหน้าที่ของผู้สั่งจ่ายหรือผู้ทรงที่จะนำสืบ เพราะกฎหมายสันนิษฐานว่าทุกคนกระทำการโดยสุจริต (ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 6) แต่ผู้สั่งจ่ายสืบความข้อนี้ไม่ได้เลย ทั้งก็ไม่มีร่องรอยอันใดจะแสดงว่าธนาคารกระทำไปโดยไม่สุจริต ส่วนที่ว่าธนาคารกระทำโดยประมาทเลินเล่อหรือไม่นั้น ธนาคารมีเจ้าหน้าที่ของธนาคารมาเป็นพยานว่าก่อนจ่ายเงินตามเช็คนั้น เจ้าหน้าที่ของธนาคารได้ตรวจเช็คครายพิพาทโดยดีถวนตามระเบียบทุกประการและตรวจกันตั้งหลายคนจนเห็นว่า เป็นเช็คอันถูกต้องแล้ว จึงจ่ายเงินให้ไป ผู้สั่งจ่ายหรือผู้ทรงไม่มีพยานสืบหักล้างข้อนำสืบของธนาคารเลยจำต้องฟังว่า ธนาคารมิได้ประมาทเลินเล่อในการจ่ายเงินตามเช็คนั้น"

3.1.3 ธนาคารไม่มีหน้าที่จะตองนำสืบว่า การสลักหลังของผู้รับเงินหรือการสลักหลังในภายหลังรายใด ๆ ได้ทำไปด้วยอาศัยรับมอบอำนาจแก่บุคคลซึ่งอ้างเอาเป็นเจ้าของคำสลักหลังนั้น และถึงแม้ว่ารายการสลักหลังนั้นจะเป็นสลักหลังปลอมหรือปราศจากอำนาจก็ตาม

มาตรา 1009 นี้เป็นบทบัญญัติคุ้มครองธนาคารผู้จ่ายไว้เป็นพิเศษ เพราะแม้ธนาคารได้จ่ายเงินไปตามเช็คที่ผู้นำมารับเงินต่อธนาคารและปรากฏว่าเช็คนั้นมีลายมือชื่อสลักหลังในฐานะเป็นผู้รับเงินหรือมีลายมือชื่อผู้อื่นสลักหลังต่อ ๆ มาเป็นลายมือชื่อปลอมหรือเป็นลายมือชื่อลงไว้โดยไม่มีการอำนาจซึ่งดำเนินประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1008 มาปรับใช้ การที่ได้จ่ายเงินให้ไปนั้นจะอาศัยลายมือชื่อปลอมหรือปราศจากอำนาจนั้น ๆ มาเป็นเหตุปลดเปลื้องความรับผิดชอบไม่ได้

มาตรา 1008¹ "ภายในบังคับแห่งบทบัญญัติทั้งหลายในประมวลกฎหมายนี้ เมื่อใดกลายมือชื่อในตั๋วเงินเป็นลายมือปลอมก็คื เป็นลายมือที่ปลอมไว้โดยที่บุคคลซึ่งอ้างเอา เป็นเจ้าของลายมือชื่อเห็น มิได้มอบอำนาจให้ลงก็คื ทานว่าลายมือที่ปลอมหรือลงโดยปราศจาก อำนาจเช่นนั้น เป็นอันใช้ไม่ได้เลย ใกรจะอ้างอิงอาศัยแรงไว้หรืออย่างหนึ่งอย่างใดเพื่อ ยึดหน่วงตั๋วเงินไว้ก็คื เพื่อทำให้ค้ำประกันหนี้ หรือเพื่อบังคับการไต่เงินเอาแก่ผู้สัญญา แห่งค้ำประกันใดคนหนึ่งก็คื ทานว่าไม้อาจจะหาได้เป็นอันขาด เว้นแต่ผู้สัญญาฝ่ายซึ่งระพิง ถูกยึดหน่วงหรือถูกบังคับใช้เงินนั้นจะอยู่ในฐานะ เป็นผู้คงที่บทบัญญัติให้ยกข้อลายมือชื่อยปลอม หรือข้อลงลายมือชื่อปราศจากอำนาจนั้น เป็นข้อลบล้าง

แต่ขอความใด ๆ อันกล่าวมาในมาตรานี้ ท่านมิให้กระทบกระทั่งถึงการให้ สัตยาบันแก่ลายมือชื่อซึ่งลงไว้โดยมีอำนาจจากอำนาจ แต่หากไม่ถึงแก่เป็นลายมือปลอม"

¹ มาตรา 1008 นี้ ตามที่อ้างของกรมร่างกฎหมายนี้ได้จาก Section 24 ของ Bills of Exchange Act, 1892 ซึ่งบัญญัติไว้ว่า

"Subject to the provisions of this Act, where a signature on a bill is forged or placed thereon without the authority of the person whose signature it purports to be, the forged or unauthorised signature is wholly inoperative, and no right to retain the bill or to give a discharge therefor or to enforce payment thereof against any party thereto can be acquired through or under that signature, unless the party against whom it is sought to retain or enforce payment of the bill is precluded from setting up the forgery or want of authority

Provided that nothing in this section shall affect the ratification of an unauthorised signature not amounting to a forgery."

ตามหลักใน มาตรา 1008 นี้เห็นได้ว่า เมื่อใดลายมือชื่อที่ลงไว้ในตัวเงิน
 ถ้าเป็นลายมือชื่อปลอมหรือลงไว้โดยปราศจากอำนาจแล้ว ลายมือชื่อนั้นเป็นอันใช้ไม่ได้
 คือไม่มีผลผูกพันผู้เป็นเจ้าของลายมือชื่อที่แท้จริงให้ต้องรับผิดชอบตามเนื้อความแห่งตัวเงิน
 นั้นได้ และผู้ใดคนหนึ่งจะอาศัยลายมือชื่อปลอมหรือลายมือชื่อที่ลงไว้โดยปราศจากอำนาจนั้น
 จะยึดหน่วงตัวเงินไว้ไม่คืนให้แก่เจ้าของที่แท้จริงไม่ได้ จะอ้างการใช้เงินเพื่อเป็นเหตุให้
 หนีหลุดพ้นจากความรับผิดชอบตัวเงินไม่ได้หรือจะบังคับให้ผู้ต้องลายมือชื่อไว้ก่อนลายมือชื่อ
 ปลอมหรือลายมือชื่อที่ลงไว้โดยปราศจากอำนาจให้ใช้เงินตามตัวให้แก่ตนไม่ได้ เว้นแต่
 ผู้เป็นเจ้าของลายมือชื่อที่อยู่ในฐานะเป็นผู้ของ คัดบที่มีให้ยกเอาชอลายมือชื่อปลอมหรือ
 ลายมือชื่อที่ลงไว้โดยปราศจากอำนาจขึ้นเป็นข้อต่อสู้ ดังนั้น ในกรณีการใช้เงินตามตัวเงิน
 หากนำบทบัญญัติมาตรา 1008 มาบังคับใช้แล้วจะมีผลว่า ผู้ที่ได้ใช้เงินตามตัวเงินให้แก่
 บุคคลที่ได้รับโอนตัวเงินมาโดยอาศัยลายมือชื่อปลอมหรือลายมือชื่อที่ลงไว้โดยปราศจาก
 อำนาจจะอ้างการใช้เงินนั้นเป็นเหตุให้หนีหลุดพ้นจากความรับผิดชอบในตัวเงินไม่ได้

แต่ถ้าผู้ที่ได้ใช้เงินตามเช็คเป็นธนาคารผู้จ่ายหากจะนำบทบัญญัติมาตรา 1008
 มาใช้บังคับย่อมขัดกับสภาพความเป็นจริง เพราะธนาคารผู้จ่ายไม่มีลายมือชื่อของผู้รับเงิน
 หรือผู้สลักหลังไว้ตรวจสอบ ถ้าจะให้ธนาคารต้องสืบเสาะเพื่อตรวจสอบว่าเป็นลายมือชื่อของ
 ผู้รับเงินหรือผู้สลักหลังจริงหรือไม่ย่อมเป็นการเหลือวิสัย และเสียเวลามาก เพราะตามปกติ
 ธนาคารต้องจ่ายเงินตามเช็ควันละหลาย ๆ ฉบับ ถ้าต้องตรวจสอบลายมือชื่อที่สลักหลังไว้
 ทุก ๆ รายแล้ว ย่อมเกิดความล่าช้าแก่การจ่ายเงิน ธุรกิจการงานของธนาคารคงค่าเงิน
 ไปควยดีไม่ได้ นอกจากนี้โดยหลักทั่วไปในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 310¹

¹ มาตรา 310 "ในมูลหนี้อื่นซึ่งต้องชำระตามเขาสั่งนั้น ลูกหนี้มีสิทธิที่จะสละส่วน
 ถึงตัวผู้ทรงตราสารหรือสละส่วนความถูกต้องแท้จริงแห่งลายมือชื่อหรือดวงตราของผู้ทรงได้
 แต่หากมีความผูกพันที่จะต้องทำถึงเพียงนั้นไม่ แต่ถาลูกหนี้ทำการโดยทุจริตหรือประมาทเลินเล่อ
 อย่างร้ายแรงไซ้ การชำระหนี้นั้นก็ไม่นับเป็นอันสมบูรณ์"

นั้นธนาคารไม่มีหน้าที่ต้องสอบสวนความถูกต้องแท้จริงแห่งลายมือชื่อของผู้ทรงตราสาร ธนาคารมีหน้าที่ต้องตรวจสอบแต่เพียงลายมือชื่อของผู้ส่งจ่ายเท่านั้น เพราะผู้ส่งจ่ายเป็นผู้เคยกษาของธนาคาร มีสัญญาผูกพันกับธนาคารโดยตรง ธนาคารต้องใช้เงินตามคำสั่งของผู้เคยกษาและการที่จะทราบได้ว่าเป็นคำสั่งของผู้เคยกษาหรือไม่ ธนาคารจึงจำต้องตรวจสอบจากลายมือชื่อผู้ส่งจ่ายว่าเป็นลายมือชื่อของผู้เคยกษาของธนาคารจริงหรือไม่ การตรวจสอบก็ทำได้โดยง่ายคือตรวจจากตัวอย่างลายมือชื่อของผู้ส่งจ่ายที่ได้อนุญาตไว้กับธนาคารแล้วนั่นเอง

มาตรา 1008 ตอนต้นจึงได้บัญญัติเป็นข้อยกเว้นไว้ว่า ถ้ามีกฎหมายบัญญัติไว้เป็นอย่างอื่นแล้ว ก็ต้องเป็นไปตามนั้น ซึ่งกรณีเกี่ยวกับการใช้เงินของธนาคารนั้น มาตรา 1009 ได้บัญญัติไว้เป็นพิเศษ ยกเว้นหลักเรื่องลายมือชื่อผู้รับเงินหรือผู้สลักหลังปลอมหรือกระทำโดยปราศจากอำนาจไว้แล้ว โดยไม่บังคับให้ธนาคารต้องพิสูจน์ถึงการสลักหลังดังกล่าว ทั้งนี้เพื่อปลดภาระแก่ธนาคารในอันที่จะต้องตรวจสอบถึงการสลักหลังนั้น ๆ ดังนั้นหากเช็คมีลายมือชื่อผู้ส่งจ่ายถูกต้องแท้จริงตรงกับตัวอย่างลายมือชื่อผู้เคยกษา ซึ่งเป็นผู้ส่งจ่ายนั้นแล้ว แม้ลายมือชื่อของผู้รับเงินหรือผู้สลักหลังรายใด ๆ จะเป็นลายมือชื่อปลอมหรือลงโดยปราศจากอำนาจก็ตาม และถ้าธนาคารได้จ่ายเงินไปตามทางค่าปกติโดยสุจริตและปราศจากประมาทเลินเล่อแล้ว ธนาคารไม่ต้องรับผิดชอบใด ๆ ก็ยังจะเห็นได้จากตัวอย่างคำพิพากษานิติภาที่ 1725 - 1726/2506 ซึ่งศาลฎีกาได้ตัดสินไว้ตอนหนึ่งว่า "ธนาคารไม่มีหน้าที่ต้องตรวจสอบว่าผู้ถือเช็คมาทางถาบันนั้นได้เช็คมาโดยวิธีใด หรือลายมือชื่อที่สลักหลังนั้นเป็นลายมือชื่อที่แท้จริงหรือปราศจากอำนาจหรือไม่ หน้าที่ของธนาคารโดยหลักใหญ่แล้วย่อมจะต้องระมัดระวังผลประโยชน์ของผู้ส่งจ่าย ซึ่งเป็นผู้เคยกษาของตนเองเท่านั้น"

อย่างไรก็ตาม ผู้เขียนมีความเห็นว่า ถ้าผู้รับเงินหรือผู้สละหลังรายใด ๆ ซึ่งได้ปรากฏลายมือชื่อสละหลัง อยู่ในเช็คฉบับที่ถูกยื่นให้ธนาคารใช้เงินนั้น แม้ความจริงจะเป็นผู้เคยค้าของธนาคารก็ตาม ธนาคารผู้จ่ายก็ไม่มีหน้าที่ตรวจสอบหรือสนใจลายมือชื่อดังกล่าวนี้ โดยอาศัยความคุ้มครองตามมาตรา 1009 แต่ทั้งนี้ถ้าปรากฏข้อเท็จจริงว่าผู้รับเงินหรือผู้สละหลังนั้น เป็นผู้เคยค้าที่ธนาคารรู้จักคุ้นเคยเป็นอย่างดี และลายมือชื่อที่ได้สละหลังไว้ในเช็คนั้น เห็นได้ชัดว่ามีใจคล้ายมือชื่ออันแท้จริงของผู้รับเงินหรือผู้สละหลังที่เป็นผู้เคยค้าของธนาคารเอง หรือลายมือชื่อสละหลังของผู้รับเงินเห็นได้ชัดว่า ชื่อไม่ตรงกับชื่อผู้รับเงินที่ระบุไว้กานหน้าเลยแต่ธนาคารยังขึ้นจ่ายเงินไปอีกเช่นนี้ย่อมถือได้ว่า ธนาคารกระทำโดยไม่สุจริตหรือประมาทเลินเล่อย่อมไม่ได้รับความคุ้มครองจากบทบัญญัติในมาตรา 1009 อยู่ดี เพราะตามหลักในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 5 นั้น มีอยู่ว่า ในการใช้สิทธิหรือในการชำระหนี้ บุคคลทุกคนต้องกระทำโดยสุจริต เมื่อธนาคารทราบว่ามีการสละหลังปลอมหรือปราศจากอำนาจและยังขึ้นจ่ายเงินไปอีก เช่นนี้ธนาคารต้องรับผิดชอบในผลที่เกิดขึ้นจากการไม่สุจริตนั้น

ทั้งที่ได้กล่าวมาแล้วว่า บทบัญญัติในมาตรา 1009 นี้ใช้ในกรณีที่เป็นตัวเงินชนิดระบุชื่อผู้รับเงินไม่ใช่ตัวเงินชนิดที่สั่งให้ใช้เงินแก่ผู้ถือซึ่งเป็นตัวเงินที่โอนให้กันได้เพียงแต่ส่งมอบไม่ต้องมีการสละหลัง ดังนั้นถ้ามีผู้นำตัวเงินชนิดสั่งให้ใช้เงินแก่ผู้ถือมายื่นให้ธนาคารใช้เงิน ธนาคารผู้จ่ายก็ควรตรวจสอบแต่ลายมือชื่อของผู้สั่งจ่ายเพียงลายมือชื่อเดียวอยู่ดี เพราะคงไม่มีการสละหลังปลอมหรือปราศจากอำนาจปรากฏอยู่ด้วย จึงไม่จำเป็นที่กฎหมายตัวเงินโดยเฉพาะมาตรา 1009 ต้องบัญญัติให้คุ้มครองถึงการใช้จ่ายตามตัวเงินชนิดที่สั่งให้ใช้เงินแก่ผู้ถือของธนาคารผู้จ่ายไว้ด้วย

ข้อสังเกต แม้ว่าใน Section 60 ของ Bills of Exchange Act 1882 (ซึ่งมีเนื้อความเช่นเดียวกับประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1009) จะมีความระบุว่า "ธนาคารไม่มีหน้าที่ต้องแสดงว่าการสลักหลังของผู้รับเงินหรือของผู้สลักหลัง ภายหลังใดลงลายมือชื่อถูกต้องหรือควยอ่านจวมอบหมายของผู้อ้างว่าเป็นเจ้าของลายมือชื่อ แม้ลายมือชื่อที่ว่านี้จะเป็นลายมือปลอมหรือลงไว้โดยปราศจากอำนาจ. . ." ¹ ก็ตาม ศาลอังกฤษตีความว่า ² การจ่ายเงินตามเช็คที่ขาดการสลักหลังหรือสลักหลังผิดปกติ ไม่เป็นการจ่ายเงินตามทางคำปกติ ตาม Section 60 จึงเป็นเหตุทำให้การเรียกเก็บเงินหรือการจ่ายเงินล่าช้าเพราะธนาคารต้องเสียเวลาตรวจการสลักหลัง ต่อมาจึงได้มีการประกาศใช้กฎหมายฉบับหนึ่งเพื่อแก้ไขปัญหาดังกล่าวคือ Cheques Act 1957

¹ ม.ร.ว. เสนีย์ ปราโมช, คำอธิบายกฎหมายตั๋วเงินรวมทั้งเช็ค, หน้า 324 - 325.

² เฉลิม ยงบุญเกิด, เช็ค กฎหมายและการปฏิบัติ, หน้า 140.

โดยเฉพาะ Section 1¹ โดยวางหลักว่า ถ้าธนาคารได้จ่ายเงินโดยสุจริตตาม
 ทางค้าปกติ แม้จะปรากฏว่าไม่มีการสลักหลังหรือมีการสลักหลังผิดปกติก็น่าตาม ยังคงถือ
 ได้ว่าธนาคารได้จ่ายเงินไปโดยชอบ (Section 1 (1)) เมื่อมีกฎหมายคุ้มครอง
 เช่นนี้แล้ว ธนาคารจึงไม่มีหน้าที่ตรวจการสลักหลังอีกต่อไป

---

¹ Cheques Act 1957, Section 1

"(1) Where a banker in good faith and in the ordinary course of business pays a cheque drawn on him which not indorsed or is irregularly indorsed, he does not, in doing so, incur any liability by reason only of the absence of, or irregularity in, indorsement, and he is deemed to have paid in due course.

(2) Where a banker in good faith and in the ordinary course of business pays any such instrument as the following, namely

(a) a document issued by a customer of his which, though not a bill of exchange, is intended to enable a person to obtain payment from him of the sum mentioned in the document;

(b) a draft payable on demand by him on himself, whether payable at the head office or some other office of his bank; he does not, in doing so, incur any liability by reason only of the absence of, or irregularity in, indorsement, and the payment discharges the instrument".

ผู้เขียนมีความเห็นว่า แม้ตามกฎหมายทั่วไปของไทยจะไม่มีบทบัญญัติทำนองเดียวกับ Section 1 ของ Cheques Act 1957 ของอังกฤษ แขนงที่ออกมาเหมือนกันคือ ธนาคารผู้จ่ายก็คงไม่มีหน้าที่ต้องตรวจการสลักหลัง เพราะในเมื่อประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1009 วางหลักไว้แล้วว่า ธนาคารไม่มีหน้าที่ต้องนำสืบถึงการสลักหลัง แม้จะปรากฏว่าเป็นการสลักหลังปลอมหรือปราศจากอำนาจก็ตาม ซึ่งศาลไทยก็ไม่เคยถือว่าการจ่ายเงินตามเช็คที่มีการสลักหลังขาดสาย ไม่เป็นกรจ่ายเงินตามทางค้ำปกติ คงเห็นที่ศาลอังกฤษได้เคยตีความไว้ ทั้งนี้ในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ของไทยจึงไม่จำเป็นต้องมีบทบัญญัติดังเช่นใน Section 1 (1) ของ Cheques Act 1957 เหมือนในกฎหมายอังกฤษ ธนาคารผู้จ่ายก็ได้รับความคุ้มครองจากมาตรา 1009 แล้ว

กรณีการสลักหลัง เป็นลายมือชื่อปลอมหรือลงโดยปราศจากอำนาจนั้น มาตรา 1009 นี้คุ้มครองแก่ธนาคารที่จ่ายเงินไปตามทางค้ำปกติโดยสุจริตและปราศจากประมาทเลินเล่อ เฉพาะแก่กรณีลายมือชื่อของผู้รับเงินหรือผู้สลักหลังปลอมเท่านั้น ส่วนลายมือชื่อของผู้สั่งจ่ายปลอมนั้น¹ กฎหมายไม่ได้ให้ความคุ้มครองแก่ธนาคาร กฎหมายประสงค์ให้ธนาคารใช้ความระมัดระวังในเรื่องลายมือชื่อของผู้สั่งจ่ายยิ่งกว่าในเรื่องลายมือชื่อของผู้รับเงินหรือผู้สลักหลัง เพราะธนาคารอยู่ในฐานะที่จะสามารถตรวจสอบลายมือชื่อผู้สั่งจ่ายได้² เนื่องจากเป็นผู้เคยทำของธนาคารเองและไต่ถามกับตัวอย่างลายมือชื่อให้ธนาคารไว้แล้ว การที่ธนาคารผู้จ่ายจ่ายเงินไปตามเช็คที่มีลายมือชื่อผู้สั่งจ่ายปลอมเช่นนี้ หักบัญชีเงินฝากของผู้สั่งจ่ายความรับผิดนั้น ๆ ไม่ได้³ และอาจจะก่อให้เกิดความเสียหายใด ๆ ที่เกิดขึ้นควยเหตุที่ธนาคารได้หักเงินจากบัญชีของผู้เคยค้าอีกควย ดังนั้นหากธนาคารจ่ายเงินตามเช็คที่มีลายมือชื่อ ผู้สั่งจ่ายปลอมหรือลงไว้โดยปราศจากอำนาจ

¹ ดูรายละเอียดเกี่ยวกับตัวเงินที่มีลายมือชื่อผู้สั่งจ่ายปลอม ในโสฬส สุวรรณเนตร์, "ตัวเงินที่มีลายมือชื่อปลอม" (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบัณฑิต ภาควิชานิติศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2526).

² Uniform Commercial Code Section 3 - 418. Official Comment No.1

³ คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1634/2492 และ 215/2504

ผู้เขียนเห็นว่า ธนาคารจะอ้างว่าได้ใช้เงินตามเช็คไปคามทางคำปกติโดยสุจริต ปราศจาก
 ประมาทเลินเล่อไม่ได้ ด้วยเหตุผลดังนี้

ก. ดายมือชื่อผู้สั่งจ่ายนี้เป็นรายการสำคัญในตัวเงิน ซึ่งจะขาดเสียมิได้ตราใบ
 ที่ยังมีไคลงลายมือชื่อผู้สั่งจ่าย ตราสารนั้นก็ยังไม่ถือว่าเป็นตัวเงิน¹ (ประมวลกฎหมาย
 แห่งและพาณิชย์ มาตรา 910,989) และ ถ้าตัวเงินใดมีลายมือชื่อผู้สั่งจ่ายปลอมหรือลงโดย
 ปราศจากอำนาจแล้ว ผู้สั่งจ่ายย่อมไม่ต้องรับผิดชอบในความในตัวเงินนั้น (ประมวลกฎหมาย
 แห่งและพาณิชย์ มาตรา 900) ไม่ว่างับบุคคลใด ๆ ทั้งสิ้น

ข. เช็คที่มีลายมือชื่อผู้สั่งจ่ายปลอมหรือลงโดยปราศจากอำนาจ ถือไม่ได้ว่า
 เป็นคำสั่งอันถูกต้องแท้จริงของผู้สั่งจ่ายที่เป็นผู้เคยกษาของธนาคาร เมื่อผู้เคยกษามีไคลง
 ธนาคาร ธนาคารย่อมไม่มีหน้าที่จ่ายเงินตามเช็ค เพราะธนาคารมีหน้าที่โดยตรงในการ
 ปฏิบัติตามคำสั่งของผู้สั่งจ่ายซึ่งเป็นผู้เคยกษาของธนาคาร และต้องระมัดระวังรักษาผล
 ประโยชน์ของผู้สั่งจ่ายด้วย และโดยที่ธนาคารสามารถตรวจสอบตัวอย่างลายมือชื่อของผู้
 สั่งจ่ายซึ่งเป็นผู้เคยกษาของธนาคารได้ กฎหมายจึงไม่ให้ความคุ้มครองธนาคารในกรณีได้
 ใช้เงินตามเช็คที่มีลายมือชื่อผู้สั่งจ่ายปลอม

ตัวอย่างคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 2924/2522 ธนาคารรับฝากเงินเป็นอาชีพโดยมี
 หน้าที่ เอาเงินไปหาประโยชน์ต้องใช้ความระมัดระวังและความชำนาญพิเศษตรวจสอบ
 ลายมือชื่อผู้สั่งจ่าย ธนาคารจ่ายเช็คธนาคารให้แทนเช็คที่ลายมือชื่อผู้สั่งจ่ายปลอมไป ถือว่า
 ธนาคารประมาทเลินเล่อต้องรับผิดชอบต่อผู้รับเงินฝากของผู้สั่งจ่ายไม่ได้

¹ กรณีเกี่ยวกับลายมือชื่อผู้สั่งจ่ายนี้ ได้มีคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 270/2496 คัดสันไว้ว่า
 "ตัวเงินที่ลายมือชื่อผู้สั่งจ่ายปลอม ย่อมไม่สมบูรณ์เป็นตัวเงิน" ซึ่งจากข้อเท็จจริงในคดีนี้มีความ
 หมายว่า การที่ธนาคารได้จ่ายเงินไปคามเช็คที่มีลายมือชื่อผู้สั่งจ่ายปลอม ธนาคารย่อม
 ไม่อาจอ้างกับผู้เคยกษาได้ว่าเป็นการจ่ายเงินตามเช็คที่สมบูรณ์ เพราะมิได้เป็นคำสั่งที่แท้จริง
 ของผู้สั่งจ่ายซึ่งเป็นผู้เคยกษาของธนาคาร ธนาคารจึงไม่มีสิทธิหักเงินจากบัญชีของผู้เคยกษาที่

ศูนย์วิทยุทรัพยากร

ถูกปลอมลายมือชื่อได้ ซึ่งต่อมามีคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 918/2522 คัดสันว่า "จำเลยที่ 1 ไม่ควรรับผิดใช้เงินตามเช็ค เพราะไม่ได้เป็นผู้ลงลายมือชื่อสั่งจ่ายเช็ค แต่เมื่อจำเลยที่ 2 ใ้สลักหลังเช็คที่มีผู้ลงลายมือชื่อเป็นผู้สั่งจ่ายไว้ จำเลยที่ 2 ก็ย่อมควรรับผิดตามเนื้อความในเช็คนั้น" จึงทำให้เห็นได้ว่า เช็คที่มีลายมือชื่อผู้สั่งจ่ายปลอมนั้น ไม่กระทบลายมือชื่ออื่นตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1006 จึงยังคงเป็นเช็คลายมือชื่ออื่นที่ยังสมบูรณ์ ผู้ที่ไ้ลงลายมือชื่อไว้ในเช็ค จะต้องรับผิดตามเนื้อความในเช็ค (ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 900) ผู้สลักหลังในคดีนี้จึงยังคงมีความรับผิดต่อผู้ทรงเช็คดังกล่าว ส่วนจำเลยที่ 1 เมื่อมีไ้ลงลายมือชื่อสั่งจ่ายเช็คจึงไม่ควรมีผิดต่อบุคคลใด ๆ

ในกรณีที่มีปัญหาว่า ลายมือชื่อผู้ส่งจ่ายเป็นลายมือชื่อปลอมหรือไม่นั้น ธนาคารมีหน้าที่นำสืบให้ได้รับความชัดว่า ลายมือชื่อผู้ส่งจ่ายเป็นลายมือชื่อที่แท้จริง

ตัวอย่างคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1404/2494 ธนาคารจ่ายเงินให้แก่ผู้ทรงเช็คไป ตามเช็คที่มีลายเซ็นชื่อผู้เคยค้าเป็นผู้ส่งจ่ายเมื่อผู้เคยค้ามาฟ้องธนาคารอ้างว่าตนไม่ได้เซ็นส่งจ่ายในเช็คดังกล่าวแล้ว ให้ธนาคารรับผิดชอบในจำนวนเงินที่ธนาคารจ่ายไปนั้น ธนาคารมีหน้าที่นำสืบแสดงว่า ลายเซ็นส่งจ่ายในเช็คเป็นลายเซ็นของผู้เคยค้าจริง ถ้าสืบไม่ได้ ธนาคารก็ต้องรับผิดชอบในเงินจำนวนที่จ่ายไปนั้นและจะหักเงินนั้นจากบัญชีเงินสะพัดของผู้เคยค้าไม่ได้

ค. ความบทบัญญัติ มาตรา 1009 กฎหมายคุ้มครองธนาคารเฉพาะกรณีแห่งการสลักหลังปลอมหรือสลักหลังโดยปราศจากอำนาจ ไม่คุ้มครองลายมือชื่อผู้ส่งจ่ายปลอมหรือปราศจากอำนาจ เมื่อกรณีเป็นลายมือชื่อผู้ส่งจ่ายปลอมหรือลงโดยปราศจากอำนาจแล้วต่อนำมาตรา 1008 มาบังคับใช้นั้นก็คือ ธนาคารไม่อาจอ้างการใช้ตามเช็คที่มีลายมือชื่ออื่น เพื่อให้ธนาคารหลุดพ้นจากความรับผิดชอบเช็ค หรือหักเงินจากบัญชีของผู้ส่งจ่ายนั้นได้

อย่างไรก็ตาม หากเข้ากรณีข้อยกเว้น ตามมาตรา 1008 แล้ว ธนาคารย่อมอ้างบทที่สัดส่วนความข้อยกเว้นของ มาตรา 1008 ขึ้นอ้างเพื่อปฏิเสธความรับผิดชอบและหักเงินจากบัญชีของผู้ส่งจ่ายได้เพราะ ตามมาตรา 1008 ได้บัญญัติเป็นข้อยกเว้นไว้ว่า "เว้นแต่ผู้ส่งจ่ายซึ่งจะพึงถูกยึดเหนี่ยวหรือถูกบังคับใช้เงินนั้นจะอยู่ในฐานะเป็นผู้ของ คัดบทยามีโทษช้อลายมือชื่อปลอม หรือช้อลายมือชื่อปราศจากอำนาจขึ้นเป็นช้อคอสู้" ปัญหาที่ว่าเมื่อใดผู้ส่งจ่ายจะตกอยู่ในฐานะเป็นผู้ของ คัดบทยานั้น ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มิได้บัญญัติไว้ จึงต้องพิจารณาเป็นเรื่อง ๆ ไป หากผู้ส่งจ่ายได้แสดงกิริยาอาการอย่างใดอย่างหนึ่ง เช่น ธนาคารสอบถามแล้วผู้ส่งจ่ายก็รับรอง ธนาคารหลงเชื่อว่าลายมือชื่อที่ลงในเช็คนั้นเป็นลายมือชื่อที่แท้จริงของตนหรือได้ลงไปโดยได้รับอำนาจโดยชอบ เป็นเหตุให้ธนาคาร

ได้ใช้เงินหรือกระทำการใด ๆ ลงไปโดยหลงเชื่อตามที่ผู้ส่งจ่ายได้แสดง ออกมาจนเป็นเหตุให้เกิดความเสียหายแก่ผู้ส่งจ่ายเอง เช่นนี้ ผู้ส่งจ่ายตกเป็นผู้ของค้ำประกันหรือถูกกฎหมายปิดปาก (Estoppel) โดยจะโต้แย้งในภายหลังว่าลายมือชื่ออื่นปลอมหรือลงโดยปราศจากอำนาจไม่ได้ นอกจากนั้นถ้าการปลอมเกิดจากความประมาทเลินเล่อของผู้ส่งจ่าย ผู้ส่งจ่ายก็อาจต้องตกอยู่ในฐานะที่เป็นผู้ของค้ำประกันให้ยกลายมือชื่อปลอมหรือปราศจากอำนาจเป็นข้อต่อสู้ได้เช่นกัน หรืออย่างน้อยก็อาจต้องเฉลี่ยค่าเสียหายกัน (ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 223) เช่น ถ้าประมาทเท่ากัน ธนาคารอาจต้องรับผิดชอบเพียงครึ่งหนึ่งของความเสียหาย เป็นต้น

แนวคำพิพากษาของศาลไทยและศาลอังกฤษในเรื่องนี้ถือหลักเกณฑ์เช่นเดียวกัน ดังจะเห็นได้จากตัวอย่างต่อไปนี้

คำพิพากษาศาลแพ่งคดีแดง ที่ 313 ร.ศ. 128¹ เมื่อผู้ส่งจ่ายทราบความว่ามีคนปลอมลายมือผู้ส่งจ่ายไปหลอกรธนาคารก็เป็นหน้าที่ผู้ส่งจ่ายจะต้องไปบอกธนาคารให้รู้ตัว เพื่อที่จะให้ธนาคารไต่ถามประวัติในภายหลัง ถ้าหากทักไว้แล้วมาบอกในภายหลังเมื่อไม่เป็นประโยชน์ ต้องถูกปิดปากไม่ให้อ้างว่ามีใครมาปลอมลายมือชื่อของตน ๆ จะต้องรับเหมือนหนึ่งว่าเป็นลายมืออันแท้จริง

¹ สำราญ กัลยานรุจ, ย่อคำพิพากษาบางเรื่องเกี่ยวกับการธนาคารและตัวเงิน ร.ศ. 128 - พ.ศ. 2518, หน้า 4 - 5. ข้อสังเกต มันทึกของผู้รวบรวม (นายสำราญ กัลยานรุจ) ระบุไว้ว่า คดีที่อ้างถึงในคำพิพากษานี้เป็นคำพิพากษาของศาลต่างประเทศ จึงเห็นได้ว่า หลักเรื่องกรณีผู้ส่งจ่ายตกเป็นผู้ของถูกกฎหมายปิดปากนี้ในกฎหมายได้ถือตามแนวคำพิพากษาของศาลต่างประเทศ

คำพิพากษาฎีกาที่ 1634/2492 ธนาคารจ่ายเงินไปตามเช็คของลูกค้า แต่ ลูกค้าอ้างว่าลายมือชื่อผู้สั่งจ่ายปลอม ธนาคารต่อสู้แต่อย่างเดียวกันว่า ลายมือชื่อในเช็คไม่ปลอม ถ้าปรากฏว่าลายมือชื่อในเช็คเป็นลายมือชื่อปลอม ธนาคารจะเถียงต่อไปไม่ได้ว่า ถ้าเป็นลายมือชื่อปลอมก็มีเหตุค้ำทไม่ให้ลูกค้ายกข้อลายมือชื่อปลอมนั้นขึ้นต่อสู้ เพราะ ธนาคารไม่ไต่ถามว่าเป็นข้ออ้างมาแต่เดิม

สำหรับคดีในกฎหมายอังกฤษนั้นได้มีตัวอย่างคำพิพากษาในคดี Greenwood V. Martins Bank (1933) A.C. 51 House of Lords ใจกว้างถือว่า ลูกค้ามีหน้าที่ ที่จะต้องแจ้งให้ธนาคารทราบถึงการปลอมแปลงตั้งแต่ครั้งแรกที่ทราบ เพราะการที่ ลูกค้าปกปิดไว้ ทำให้ธนาคารต้องสูญเสียสิทธิที่จะฟ้องร้องต่อผู้ปลอมแปลงลูกค้าจึงถูกกฎหมาย ปิดปากห้ามมิให้อ้างการปลอมแปลงดังกล่าว ซึ่งขอเท็จจริงในคดีนี้มีว่า ลูกค้ามีบัญชีเงินฝาก ในธนาคาร โดยภริยาของลูกค้าเป็นผู้เก็บสมุดธนาคารและสมุดเช็คไว้ และไปปลอมลายมือ ชื่อลูกค้าสั่งจ่ายเช็ค เมื่อลูกค้าได้ทราบแล้วก็ได้แจ้งให้ธนาคารทราบถึงการปลอมแปลง ดังกล่าวต่อมามีภริยาลูกค้าตาย ลูกค้าจึงได้ฟ้องร้องธนาคารให้คืนเงินตามจำนวนที่ธนาคาร ใช้จ่ายไปตามเช็คที่มีลายมือชื่อปลอม ศาลจึงได้ตัดสินว่าลูกค้าไม่แจ้งให้ธนาคารทราบเมื่อ ลูกค้าได้ล่วงรู้ถึงการกระทำดังกล่าว เพื่อให้ธนาคารสามารถหลีกเลี่ยงความเสียหายที่เกิด ขึ้นในอนาคต

นอกจากนี้กฎหมายของสหรัฐอเมริกาใน Uniform Commercial Code¹ มีหลักเช่นเดียวกันว่า ผู้ที่ประมาทเลินเล่อจนเป็นเหตุให้มีการแก้ไขเอกสารหรือลงลายมือชื่อ

¹ Uniform Commercial Code Section 3 - 406 "Any person who by his negligence substantially contributes to a material alteration of the instrument, or to the making of an unauthorized authority against a holder in due course or against a drawee or other payor who pays the instrument in good faith and in accordance with the reasonable commercial standards of the drawee's or payor's business."

โดยไม่มีอำนาจไม่อาจปฏิเสธความรับผิดชอบของตนต่อผู้จ่ายเงิน ซึ่งได้กระทำการโดยสุจริต และตามทางการค้าปกติของเขาได้

โดยทั่วไป หากธนาคารได้ใช้เงินตามเช็คที่มีลายมือชื่อผู้ส่งจ่ายปลอม ธนาคารมักจะยกข้อต่อสู้ว่า ผู้ส่งจ่ายเป็นผู้ประมาทเลินเล่อเป็นเหตุให้มีการปลอมลายมือชื่อหรือมีการลงลายมือชื่อโดยปราศจากอำนาจและเมื่อใดก็ตามจากแนวคำพิพากษาฎีกาของไทยแล้ว อาจกล่าวได้ว่า หากมีข้อเท็จจริงดังกล่าว ผู้ส่งจ่ายซึ่งเป็นผู้เคยค้าของธนาคารได้กระทำการโดยประมาทเลินเล่ออันเป็นผลโดยตรงในอันที่ก่อให้เกิดการปลอมเช็คแล้ว เช่น ลืมเช็คทิ้งไว้ เป็นเหตุให้มีการปลอมเช็ค เป็นต้น ธนาคารอาจมีสิทธิหักเงินจากบัญชีของผู้ส่งจ่ายตามเช็คที่มีลายมือชื่อผู้ส่งจ่ายปลอมนั้นได้ ถ้าธนาคารได้ใช้เงินตามเช็คฉบับนั้นไปตามทางการค้าปกติโดยสุจริตปราศจากประมาทเลินเล่อด้วย ดังตัวอย่างคำพิพากษาฎีกาดังนี้

คำพิพากษาฎีกาที่ 131/2496 มีผู้ลอบฉกเช็คจากสมุดเช็คที่ธนาคารจ่ายให้ลูกค้าแล้วปลอมลายเซ็นผู้มีอำนาจสั่งจ่ายของลูกคามาเบิกเงินไป ธนาคารยกข้อต่อสู้ว่าลูกจ้างผู้มีอำนาจเซ็นสั่งจ่ายเงินของลูกคาประมาทเลินเล่อไม่เก็บรักษาสมุดเช็คและดวงตราไว้ให้ดี เป็นเหตุให้คนฉกเช็คและปลอมลายเซ็นมาขึ้นเงินจากธนาคารได้ แม่ลูกจ้างของลูกคาจะประมาทเลินเล่อไม่เก็บรักษาสมุดเช็คและตราประทับไว้ให้ดี ศาลเห็นว่ามิใช่เป็นผลธรรมดาหรือผลโดยตรงที่จะบังเกิดการปลอมเช็คและนำไปขึ้นเงินได้สำเร็จ ธนาคารจึงยกข้ออ้างสนับสนุนข้อต่อสู้ของตนไม่ได้ ธนาคารต้องรับผิดชอบเงินในให้ผู้ส่งจ่าย (ลูกค้า) แม้ธนาคารจะมีได้ประมาทเลินเล่อก็ตาม

คำพิพากษาฎีกาที่ 1363/2516 การที่มีผู้นำเช็คของลูกค้าไปปลอมลายมือชื่อของลูกค้าเจ้าของบัญชีแล้วนำไปขึ้นเงินจากธนาคาร ๆ อาจว่าลูกคาประมาทเลินเล่อเก็บเช็คไว้ในที่ไม่มั่นคง แต่ข้อเท็จจริงฟังได้ว่าลูกค้าเก็บสมุดเช็คไว้ในที่สมควรแล้วลูกค้ามิได้ประมาทเลินเล่อแต่อย่างใด เมื่อเป็นเช่นนี้เช็คฉบับนั้น จึงใช้ไม่ได้ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1008 ลูกค้ามิได้เป็นผู้ส่งจ่ายเงินตามเช็คฉบับนั้นธนาคารไม่มีสิทธิจะหักเงินที่ธนาคารจ่ายไปตามเช็คจากบัญชีของลูกค้ารายนั้น

จากตัวอย่างคำพิพากษาฎีกาเหล่านี้จะเห็นได้ว่าธนาคารไม่อาจปฏิเสธข้อเท็จจริงให้เห็นได้ว่าผู้ส่งจ่ายเป็นผู้กระทำโดยประมาทเลินเล่อโดยตรง ธนาคารจึงต้องรับผิดชอบหักเงินจากบัญชีของผู้ส่งจ่ายซึ่งเป็นผู้เคยค้าของตนได้

อนึ่ง กรณีตามมาตรา 1009 นี้ ฎหมายไต่สวนฎเกณฑ์ไว้ทำนองเดียวกับกรณี ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 949 โดยเฉพาะในประเด็นที่ว่า ผู้ใช้เงิน ตามมาตรา 949 และธนาคารผู้จ่ายตามมาตรา 1009 ไม่ต้องพิสูจน์สายมือชื่อของผู้สลัก หลัง แต่กรณีตามมาตรา 949 ได้มีบทบัญญัติเพิ่มเติมไว้ด้วยว่า ผู้ใช้เงินต้องพิสูจน์ให้เห็น จริงว่าได้มีการสลักหลังติดต่อกันเรียบร้อยไม่ขาดสาย ซึ่งหน้าที่เช่นนี้ มาตรา 1009 มิได้ กำหนดให้ธนาคารต้องกระทำเลย จึงมีปัญหว่า หากธนาคารได้ใช้เงินไปตามเช็คที่มีการ สลักหลังไม่ติดต่อกันขาดสายแล้ว ธนาคารจะได้รับความคุ้มครองตามมาตรา 1009 หรือไม่

การที่มาตรา 949 บัญญัติให้ผู้ใช้เงินต้องพิสูจน์ว่า ตัวเงินฉบับนั้นได้มีการสลัก หลังติดต่อกันไม่ขาดสาย เพราะกฎหมายประสงค์จะให้ผู้ใช้เงินใช้ความระมัดระวังในการ ใช้เงินตามตัวนั้นให้แก่เจ้าของหรือผู้กร วมครองที่มีสิทธิตามตัวเงินนั้นโดยแท้จริง ทั้งนี้จึง เป็นหน้าที่ของผู้ใช้เงินที่จะต้องตรวจสอบดูก่อนว่า ตัวเงินฉบับที่ตนจะใช้เงินนั้น ได้มีการ สลักหลังติดต่อกันมาเรียบร้อยไม่ขาดสายหรือไม่ ถ้าหากพิสูจน์เช่นนั้นได้ แต่ความจริงกลับ ปรากฏว่าลายมือชื่อของผู้สลักหลังจะเป็นลายมือชื่อปลอมก็ตาม บุคคลผู้ที่ได้ใช้เงินไปโดยมิได้ ทำการฉ้อฉลหรือปราศจากความประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรงแล้วผู้ใช้เงินนั้นย่อมหลุดพ้น จากความรับผิดชอบ

สำหรับกรณีของธนาคารผู้ใช้เงินตามเช็คนั้น ถ้าธนาคารได้ใช้เงินตามเช็คไป โดยรู้อยู่แล้วว่า ผู้ที่นำเช็คมาเบิกเงินจากธนาคาร เป็นผู้ไม่มีสิทธิในเช็คนั้น หรือได้ใช้เงิน ไปโดยละเลยไม่ตรวจดูเสียก่อนว่ามีการสลักหลังขาดสายหรือไม่ และหากปรากฏว่าเช็ค ฉบับดังกล่าวมีการสลักหลังขาดสายอย่างเห็นได้ชัดหรือถ้าได้ใช้ความระมัดระวังตามสมควร แล้วยังเห็นได้ว่ามีการสลักหลังขาดสาย แต่ธนาคารยังขึ้นใช้เงินไปอีกเช่นนี้ ถือไม่ได้ว่า เป็นการใช้จ่ายเงินไปตามทางคำปกติ หรือได้ใช้เงินไปโดยสุจริตหรือปราศจากความประมาทเลินเล่อ ตามมาตรา 1009 ธนาคารย่อมไม่ได้รับความคุ้มครองจากกฎหมาย

ด้วยเหตุนี้ ผู้เขียนจึงมีความเห็นว่า แม้ในมาตรา 1009 จะมีได้กำหนดว่า ธนาคารต้องพิสูจน์ให้เห็นได้ว่าการสลักหลังติดต่อกันเรียบร้อยไม่ขาดสายก็ตาม แต่อย่างไรก็ตามก่อนที่ธนาคารจะใช้เงินตามเช็คที่ระบุชื่อผู้รับเงินให้แก่ผู้หน้าเช็คมา เบิกถอนธนาคารนั้น ธนาคารต้องตรวจการสลักหลังด้วยว่า เรียบร้อยไม่ขาดสายหรือไม่ (โดยเฉพาะในกรณีที่มีการสลักหลังโอนเช็คดังกล่าวกันบ่อย ๆ มา) เพื่อแสดงว่าในการใช้เงินของธนาคารนั้นธนาคารได้กระทำไปตามทางคำปกติโดยสุจริต และปราศจากประมาทเลินเล่อ และถ้าตรวจแล้วพบว่าการสลักหลังถูกต้องไม่ขาดสาย จึงใช้เงินไปเช่นนี้ย่อมเป็นการเพียงพอ โดยไม่จำเป็นต้องตรวจสอบถึงลายมือชื่อของผู้รับเงินหรือผู้สลักหลังว่าปลอมหรือปราศจากอำนาจหรือไม่ แม้จะเป็นลายมือชื่อผู้รับเงินหรือผู้สลักหลังปลอมหรือปราศจากอำนาจก็ตาม ธนาคารยังได้รับความคุ้มครอง เพราะในกรณีหลังนี้ มาตรา 1009 ได้ยกเว้นไว้เป็นพิเศษแล้วว่าธนาคารไม่จำเป็นต้องตรวจสอบลายมือชื่อผู้รับเงินหรือผู้สลักหลัง

เมื่อธนาคารผู้จ่ายได้ใช้เงินตามเช็คไปตามทางคำปกติ โดยสุจริตและปราศจากประมาทเลินเล่อธนาคารไม่มีหน้าที่จะควรนำสืบว่า การสลักหลังของผู้รับเงินหรือการสลักหลังในภายหลังรายใด ๆ ได้ทำไปช่วยอาศัยรับมอบอำนาจ แก่บุคคลซึ่งอ้างเอาเป็นเจ้าของคำสลักหลังนั้น และถึงแม้ว่ารายการสลักหลังนั้นจะเป็นสลักหลังปลอมหรือปราศจากอำนาจก็ตาม กฎหมายมาตรา 1009 ให้ถือว่า ธนาคารได้ใช้เงินไปถูกต้องระเบียบ มีสิทธิหักบัญชีเงินฝากของผู้เคยค้า (ผู้สั่งจ่าย) ได้และไม่ต้องรับผิดชอบต่อความเสียหายใด ๆ

ธนาคารได้ใช้เงินไปถูกต้องระเบียบ การที่มาตรา 1009 ได้ใช้คำว่า "ถูกต้องระเบียบ" นี้มีปัญหาว่า มีความหมายอย่างไร และเหตุใดกฎหมายมาตรา 1009 จึงได้ใช้ถ้อยคำนี้ ทานอาจารย์จิติ ทิงสภทีย์ ได้กล่าวว่า "มาตรา 1009 ใช้คำว่า ถูกต้องระเบียบ เพราะโดยปกติธนาคารยังไม่ใช้ดูที่ตามตัวเงินยังไม่มีความรับผิดชอบตามตัวนั้น" ¹ และ เมื่อเปรียบเทียบ

¹ จิติ ทิงสภทีย์, คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ว่าด้วยบัญชีเงินฝากและตัวเงิน, หน้า 143.

เทียบกับมาตรา 949 ซึ่งเป็นบทบัญญัติในเรื่องตั๋วแลกเงินแต่ไม่นำมาใช้กับเช็คนั้นใช้คำว่า "พ้นความรับผิด" ผู้เขียนเห็นด้วยกับความเห็นของท่านอาจารย์จิติ ทิงศภิตย์ ข้างต้น เพราะกรณีตามมาตรา 1009 กับมาตรา 949 นั้นต่างกัน เนื่องจากตามปกติผู้จ่ายเงินตามตั๋วแลกเงินมักจะต้องเข้ารับรองตั๋วแลกเงินเสมอ เมื่อผู้จ่ายเงินได้รับรองตั๋วแล้วก็มี ความรับผิดตามเนื้อความในตั๋วนั้น และเมื่อได้ใช้เงินตามตั๋วตั้งกล่าวไปแล้ว กฎหมายจึงได้ใช้คำว่าให้หลุดพ้นจากความรับผิด ส่วนกรณีที่ธนาคารได้ใช้เงินตามเช็คนั้น ธนาคารไม่ใช้คู่สัญญาในเช็คและทางปฏิบัติปกติธนาคารมักจะไม่เข้ารับรองเช็ค ทั้งเช็คยังเป็นตั๋วเงิน ชนิดที่ให้ใช้เงินเมื่อทรงถาม ผู้ทรงจึงไม่จำเป็นต้องยื่นให้ธนาคาร (ผู้จ่าย) รับรองเหมือนกรณีของตั๋วแลกเงิน เมื่อธนาคารได้ใช้เงินตามเช็คไปแล้วก็ไม่จำเป็นต้องใช้คำว่าหลุดพ้นจากความรับผิด เพราะธนาคารไม่มีความรับผิดอะไรในฐานะเป็นคู่สัญญาในเช็คนั้น

คำว่า "ใช้เงินไปถูกระเบียบ" นี้ กฎหมายตั๋วเงินมิได้ให้คำจำกัดความหรือความหมายไว้ แต่เมื่อพิจารณาจากคณร่างภาษาอังกฤษของประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1009 แล้วเห็นว่า คำว่า "ถูกระเบียบ" นี้ใช้คำว่า "in due course" เช่นเดียวกับถ้อยคำที่ใช้ใน Section 60 ของ Bills of Exchange Act, 1882 ซึ่งเป็นที่มาของมาตรา 1009 และใน Section 59 ของ Bills of Exchange Act 1882 ได้กำหนดว่า "Payment in due course" means payment made at or after the maturity of the bill to the holder there of in good Faith and without notice that his title to the bill is defective."

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ผู้เขียนเห็นว่า ความหมายของคำว่า Payment in due course ใน Section 59 (ซึ่งท่านอาจารย์ ม.ร.ว. เสนีย์ ปราโมช ได้แปลว่า "การใช้เงินโดยชอบด้วยกฎหมาย" ¹ นี้) ไซ้กับการใช้เงินตามตัวเงินทั่ว ๆ ไปเท่านั้น เพราะ Section 60 ได้บัญญัติถึงการใช้เงินของธนาคารไว้เป็นพิเศษท่านเองเกี่ยวกับประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1009 จึงไม่อาจนำความหมายของคำว่า Payment in due course ใน Section 59 นี้มาใช้กับการใช้เงินของธนาคารตาม Section 60 โดยตรงได้ และในท่านเองก็ยกข้อยกเว้นไม่อาจนำคำว่า Payment in due course มาใช้เทียบเคียงกับคำว่า การใช้เงินโดยถูกระเบียบของธนาคารใน มาตรา 1009 ได้เช่นกัน ท่านเองก็ยกกับกรณีที่ไม่นำมาตรา 949 มาใช้กับการใช้เงินของธนาคารผู้จ่ายได้ เพราะมีมาตรา 1009 ได้บัญญัติไว้เป็นพิเศษอยู่แล้ว

ปัญหาอีกประการหนึ่งมีอยู่ว่า คำว่า "ถูกระเบียบ" นี้จะหมายถึง "โดยชอบด้วยกฎหมาย" หรือไม่ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 316 บัญญัติว่า "ถ้าการชำระหนี้ได้ทำให้แก่ผู้ครองตามปรากฏแห่งสิทธิในมูลหนี้ท่านว่าการชำระหนี้จะสมบูรณ์แต่เมื่อบุคคลผู้ชำระหนี้ได้กระทำการโดยสุจริต" การชำระหนี้ตามมาตรา 316 นี้ ถ้าผู้ชำระหนี้ได้ทำการชำระหนี้ไปโดยสุจริตเชื่อตามที่ปรากฏแห่งสิทธินั้น ๆ การชำระหนี้ย่อมเป็นอันสมบูรณ์ ทำให้ลูกหนี้หลุดพ้นจากหนี้สิน ดังนั้น เพียงแต่ผู้ชำระหนี้ได้กระทำโดยสุจริตก็มีผลสมบูรณ์แล้ว

¹ ม.ร.ว. เสนีย์ ปราโมช, คำอธิบายกฎหมายตัวเงินรวมทั้งเช็ค, หน้า 302.

แต่หลักตั้งกล่าวในมาตรา 316 ไม่อาจนำมาใช้กับธนาคารในฐานะที่เป็น
ลูกหนี้ความสัญญา เปิดบัญชีเงินฝากกระแสรายวัน ซึ่งมีหน้าที่ต้องชำระหนี้ให้แก่ผู้เคຍค้ำ
ซึ่งเป็นเจ้าหนี้ โดยการใช้จ่ายเงินตามเช็คของผู้เคຍค้ำที่ได้ออกมาเบิกเงินจากธนาคารได้
เพราะมีบทบัญญัติไว้เป็นพิเศษในมาตรา 1009 กล่าวคือ นอกจากธนาคารจะต้องใช้เงิน
โดยสุจริตแล้ว ธนาคารยังจะต้องใช้เงินตามทางคำปกติและปราศจากประมาทเลินเล่อ
อีกด้วย มิฉะนั้นธนาคารจะไม่ได้รับความคุ้มครองจากกฎหมาย (ถ้าหากธนาคารไม่ใช้เงิน
ตามกฎเกณฑ์ที่บัญญัติไว้ในมาตรา 1009 นี้ย่อมถือว่าธนาคารได้ใช้เงินไปโดยมิชอบ
ด้วยกฎหมาย)

แต่ในมาตรา 1009 ใช้ข้อความว่า "ให้ถือว่าธนาคารได้ใช้เงินไปถูกระเบียบ"
แทนที่จะใช้ข้อความว่า "ธนาคารได้ใช้เงินไปโดยชอบด้วยกฎหมาย" หรือข้อความอื่น ๆ
ผู้เขียนเข้าใจว่าการที่กฎหมายใช้ข้อความเช่นนี้ เพราะกฎหมายประสงค์เพียงว่า หาก
ธนาคารได้ใช้เงินไปตามทางคำปกติโดยสุจริต และปราศจากประมาทเลินเล่อตามมาตรา
1009 นี้แล้ว แม้จะเพียงพอที่จะเรียกได้ว่าการใช้เงินดังกล่าวเป็นการใช้เงินโดยชอบด้วย
กฎหมายเพราะได้ปฏิบัติตามกฎเกณฑ์ที่กฎหมายได้กำหนดไว้ แต่การที่จะใช้ข้อความว่า
"ธนาคารได้ใช้เงินไปโดยชอบด้วยกฎหมาย" จะดูเหมือนกับเป็นการบัญญัติกฎหมายมาตรา
หนึ่งข้อยกเว้นกับหลักเกณฑ์ที่สำคัญในกฎหมายตัวเงินด้วยกันเอง โดยเฉพาะในเรื่องลายมือ
ชื่อที่ลงในตัวเงิน ดังจะเห็นได้จากบทบัญญัติในมาตรา 1009 ทำให้เห็นได้ว่ามาตรา 1009
ยอมรับรองการใช้เงินตามตัวเงิน ทั้ง ๆ ที่ความจริงแล้วตัวเงินนั้นมีลายมือชื่อผู้สลักหลัง
ปลอม ซึ่งมีผลว่าผู้ที่ธนาคารจ่ายเงินให้ไป มีชื่อผู้ทรงโดยชอบด้วยกฎหมาย

ตัวอย่าง ธนาคารได้ใช้เงินตามเช็คของผู้เคຍค้ำโดยได้ปฏิบัติตามตัวบทกฎหมาย
ระเบียบปฏิบัติของธนาคารตลอดจนข้อพึงระวังตามกฎหมายและทางปฏิบัติครบถ้วนแล้ว แต่
ปรากฏว่าเช็คดังกล่าวมีการสลักหลังปลอม ซึ่งตามมาตรา 1008 นั้น ถ้าใช้ก็มีลายมือชื่อ
ปลอม ใครจะอ้างอิงอาศัยแสวงสิทธิหรืออย่างหนึ่งอย่างใด เพื่อให้เช็คหลุดพ้นไม่ไค้ ผู้ทรงโดย

ชอด้วยกฎหมายหรือเจ้าของอันแท้จริงแห่งเซ็คอาจเรียกรวงให้ธนาคารใช้เงินตามเซ็ค
 ดังกล่าวอีกก็ได้ ทั้งนี้เมื่อมาตรา 1009 บังคับคุ้มครองธนาคารที่ปฏิบัติตามกฎเกณฑ์ตาม
 กฎหมาย แต่บัญญัติว่า การใช้เงินของธนาคารได้กระทำไปโดยชอด้วยกฎหมายก็ไม่
 ใดต้นต้นัก แต่เมื่อธนาคารได้ใช้เงินไปด้วยความรอบคอบพิณิจพิเคราะห์ตามสภาพการ
 ดำเนินธุรกิจด้วยความสุจริตแล้ว กฎหมายจะไม่รับรอง การกระทำดังกล่าวก็ย่อมไม่ถูกต้อง
 มาตรา 1009 จึงเลี้ยงไปใช้ด้อยคำอื่น เพื่อให้ครอบคลุมทั้งกรณีชอด้วยกฎหมายและกรณีอื่น ๆ
 ที่กฎหมายประสงค์จะรับรองด้วย ทั้งยังมีคำว่า "ให้ถือว่า" อีกด้วย ซึ่งเป็นด้อยคำที่
 แสดงอยู่ในตัวว่าเป็นการใช้เงินตามกฎหมายที่ไม่ถูกต้อง แต่กฎหมายก็ให้ความคุ้มครอง
 ธนาคารโดยให้ถือว่าเป็นการใช้เงินที่ถูกต้อง

แต่การที่มาตรา 1009 ใช้ด้อยคำว่า "ถูกระเบียบ" อาจเกิดข้อสงสัยได้ว่า
 ระเบียบนี้หมายถึงอะไร เพราะถ้าเป็นเรื่องระเบียบแล้ว อาจหมายถึงระเบียบปฏิบัติ
 ของธนาคารเองหรือธนาคารพาณิชย์ทั้งหลาย ซึ่งน่าจะเข้ากฎเกณฑ์เรื่องการใช้เงินไป
 ตามทางค้าปกติอยู่แล้ว ผู้เขียนจึงเห็นว่า คำว่า "ถูกระเบียบ" ในมาตรา 1009 นี้
 ควรหมายความว่า เป็นการใช้เงินโดยถูกต้องตามระเบียบแบบแผนที่ธนาคารพาณิชย์
 โดยทั่วไปพึงถือปฏิบัติ ซึ่งรวมถึงทั้งวิธีการที่กำหนดโดยกฎหมายหรือข้อตกลงระหว่างธนาคาร
 หรือประเพณีปฏิบัติ แล้วแต่กรณี หากจะมีในเรื่องนั้น ๆ

ด้วยเหตุผลของบทบัญญัติในมาตรา 1009 จึงทำให้ธนาคารผู้จ่ายซึ่งได้ปฏิบัติ
 ตามกฎเกณฑ์มาตรา 1009 กำหนดไว้แล้ว ย่อมมีผลทำให้การใช้เงินของธนาคารสมบูรณ์
 ตามกฎหมาย มีอาจถูกฟ้องร้องฐานฉกฉวยหรือละเมิดอีกได้

3.2 ข้อควรคำนึงของธนาคารในการใช้เงิน

นอกจากธนาคารจะต้องใช้เงินให้ครบถ้วนถูกต้องตามหลักเกณฑ์ที่กำหนดไว้ในมาตรา 1009 แล้ว ในทางปฏิบัติก่อนที่ธนาคารจะได้อำนาจการใช้เงินไปนั้น โดยทั่วไปธนาคารพึงระมัดระวังถึงสิ่งต่อไปนี้ด้วยเสมอ

3.2.1 ต้องเป็นเช็คที่สมบูรณ์สามารถจ่ายเงินตามเช็คได้ ทั้งนี้เพราะมีหลักว่า ธนาคารจะหักเงินจากบัญชีของผู้ส่งจ่ายใดต่อเมื่อธนาคารได้จ่ายเงินตามเช็คที่สมบูรณ์ตามกฎหมายเท่านั้น ตามหลักในกฎหมายตัวเงินของไทยนั้น เช็คที่สมบูรณ์ตามกฎหมายต้องเป็นตราสารที่มีรายการครบถ้วนตามที่กฎหมาย (ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 988 ประกอบมาตรา 989) และตามแนวคำพิพากษาศาลฎีกา ดังนี้

- (1) คำบอกชื่อว่าเป็นเช็ค เป็นรายการที่จำเป็นต้องมีปรากฏในตราสารนั้น เพื่อให้บุคคลภายนอกที่จะเข้ามาเกี่ยวข้องกับเช็คทราบว่าตราสารนั้นเป็นเช็ค
- (2) คำสั่งอันปราศจากเงื่อนไขให้ใช้เงินเป็นจำนวนแน่นอน เป็นรายการที่จำเป็นจะต้องมีเพราะเป็นลักษณะสำคัญในเช็คซึ่งผู้ส่งจ่ายจะต้องสั่งให้ธนาคารใช้เงินเป็นจำนวนแน่นอนเท่านั้น มิใช่ทรัพย์สินอย่างอื่นและต้อง เป็นคำสั่งที่ไม่มีเงื่อนไขใด ๆ ทั้งสิ้นอีกด้วย
- (3) ชื่อ หรือชื่อ และสำนักของธนาคาร เป็นรายการสำคัญจำต้องมีเพื่อให้ผู้รับเงินหรือผู้ทรงทราบว่าธนาคารใดเป็นธนาคารผู้จ่ายเงิน
- (4) ชื่อ หรือชื่อของผู้รับเงินหรือคำจกแจงว่าให้ใช้เงินแก่ผู้ใด เป็นรายการที่สำคัญอีกเช่นกัน เพื่อจะได้ทราบว่าใครเป็นผู้มีสิทธิได้รับเงิน เพราะถ้าเป็นเช็คระบุชื่อหรือชื่อผู้รับเงินผู้ที่มีสิทธิได้รับเงิน ก็คือ ผู้ที่ระบุชื่อเป็นผู้รับเงินในเช็คหรือผู้ใดรับสลักหลัง เช็คดังกล่าวหรือถ้าเป็นเช็คสั่งให้ใช้เงินแก่ผู้ใด ผู้ใดครอบครอง เช็คนั้นได้ ย่อมเป็นผู้มีสิทธิได้รับเงินตามเช็คนั้น (คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1196/2494)

- เช็คที่ระบุชื่อผู้รับเงินโดยไม่ขีดฆ่าคำว่า "หรือผู้ถือ" ออก ย่อมเป็นเช็คที่สมบูรณ์เพราะถือได้ว่าผู้ส่งจ่ายประสงค์จะให้จ่ายให้แก่ผู้ที่ถูกระบุชื่อเป็นผู้รับเงินหรือให้แก่ผู้ถืออภัย (คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 655/2498, 622/2512, 1162/2515, 2910/2516 99/2519 และ 1612, 1613/2521)

- เช็คที่ส่งจ่าย "เงินสดหรือผู้ถือ" เป็นเช็คที่สมบูรณ์ใช้ได้ (คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 655/2498, 1303/2514 และ 2349/2519) เพราะแม้จะไม่มีชื่อหรือชื่อของผู้รับเงินก็ตาม แต่ก็มีคำชัดเจนว่าให้ใช้เงินแก่ผู้ถืออภัย จึงเป็นเช็คสั่งให้ใช้เงินแก่ผู้ถือ (คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 309/2517)

อนึ่ง เช็คที่ส่งจ่ายโดยเขียนชื่อรายการที่จ่ายเงินตามเช็คในชื่อของผู้รับเงิน (Fictitious or Non-existing Payee) ท่านองเดียวกันกับคำว่า "เงินสด" เช่น "จ่ายค่าแรงงาน" "จ่ายค่าประกันภัย" "จ่ายค่าภาษีเงินได้" เป็นต้น แม้ไม่มีชื่อผู้รับเงินแต่ทั้งนี้ต้องมีคำว่า "หรือผู้ถือ" อยู่ด้วย จึงจะแปลได้ว่าเป็นเช็คสั่งให้ใช้เงินแก่ผู้ถือเช่นกัน¹

- เช็คที่มีข้อความว่า "จ่ายเงินสด" "จ่ายเงินสดหรือตามคำสั่ง" โดยขีดฆ่าคำว่า "หรือผู้ถือ" ออก เป็นเช็คที่ไม่สมบูรณ์เพราะขาดชื่อหรือชื่อของผู้รับเงินหรือถ้าชัดเจนว่าให้ใช้เงินแก่ผู้ถือ ธนาคารมีสิทธิจ่ายเงินตามเช็คนั้นได้ (คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1577/2523) อย่างไรก็ตาม ท่านอาจารย์สำราญ กัลยาณรุจ ได้กล่าวไว้ว่า ในทางปฏิบัติ (ในประเทศอังกฤษ) ธนาคารจ่ายเงินตามตราสารเช่นนี้ไม่ว่าจะยื่นให้ใช้เงินสดหรือเรียกเก็บผ่านสำนักหักบัญชี (Questions on Banking Practice พิมพ์ครั้งที่ 9 ข้อ 567) แต่สำหรับในประเทศไทย บางธนาคารก็จ่ายบางธนาคารก็ไม่จ่าย ผู้รวบรวม

¹ อัมพร ณ ตะกั่วทุ่ง, คำอธิบายกฎหมายลักษณะตั๋วเงิน, หน้า 284.

เห็นว่า ธนาคารจะจ่ายก็ควรจะจ่ายต่อเมื่อผู้สั่งจ่ายเป็นผู้มาขอขึ้นเงินหรือสลักหลังมา (ในกรณีเรียกเก็บเงินผ่านสำนักหักบัญชี) หรือจ่ายให้เฉพาะผู้ที่ธนาคารรู้จักและเชื่อถือได้เท่านั้น" ¹ ซึ่งผู้เขียนเห็นด้วย

อนึ่ง ผู้รับเงินที่ระบุในตั๋วเงินนี้จะเป็นชื่อจริงหรือชื่อสมมุติของบุคคลก็ได้ เพราะแม้แต่ชื่อของผู้รับเงินกฎหมายยังยินยอมให้ เป็นคำระบุตัวผู้รับเงินได้ เช่น เชื่อกันว่าให้แกรานคาในชื่อ "แซลวัน อินเตนตังเอเยนซี" ธนาคารก็ต้องจ่ายเงินให้แก่เจ้าของร้านค้าดังกล่าว (คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 4/2512) ฉะนั้น ถ้าจะจ่ายเงินให้นายเขียวโดยชื่อเสียใหม่ว่า นายม่วง ก็ใช้ได้ นายเขียว รับเงินก็ต้องรับในชื่อว่า ม่วง หรือจะโอนต่อไปก็โอนในชื่อม่วง ² แต่สำหรับผู้รับเงินไม่มีตัวจริงเลย เป็นแต่ชื่อที่สมมุติขึ้นโดยแท้ ตามกฎหมายอังกฤษใน Bills of Exchange Act 1882 Section 7 (3) ใ้บัญญัติว่า "เมื่อใดผู้รับเงินเป็นบุคคลที่สมมุติขึ้นก็ดี เป็นบุคคลที่ไม่มีตัวจริงก็ดี จะถือว่า ตัวเงินที่ออกมานั้นเป็นตัวสั่งจ่ายแก่ผู้ถือก็ได้" ³ ท่านอาจารย์จิติ คิงสกีเห็น ว่า "กฎหมายของเรามีใ้บัญญัติเช่นนี้จึงเข้าใจว่าจะถือเป็นตัวสั่งจ่ายแก่ผู้ถืออย่าง อังกฤษ

¹ สารานุกรม กัลยาณรุจ, บทความพิพากษามางเรื่องเกี่ยวกับกรรมการธนาคารและตั๋วเงิน ร.ศ. 128 - พ.ศ. 2518, หน้า 12.

² จิติ คิงสกี, คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ว่าด้วยบัญชีเงิน สละพักและตั๋วเงิน, หน้า 52.

³ ม.ร.ว.เสถียร ปราโมช, คำอธิบายกฎหมายตั๋วเงินรวมทั้งเช็ค, หน้า 291.

Bills of Exchange Act, 1882 Section 7 (3) "Where the payee is fictitious or non-existing person the bill may be treated as payable to bearer."

ไม่ได้¹ ทั้งนี้ ผู้เขียนจึงเห็นว่า หากเป็นเช็คที่สั่งจ่ายให้แก่บุคคลที่ไม่มีตัวตน ธนาคารควรจ่ายเงินคอกเมื่อผู้สั่งจ่ายเป็นผู้นำเช็คมายื่นขอรับเงินเท่านั้น

(5) สถานที่ใช้เงิน มีใช้เป็นรายการสำคัญในเช็ค จะระบุไว้หรือไม่ก็ได้ ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 989 ประกอบมาตรา 910 เพราะกฎหมายบัญญัติไว้ว่า ถ้าไม่ใคร่ระบุไว้ ให้ถือเอาภูมิสถานเนาของผู้จ่ายเป็นสถานที่ใช้เงิน แต่สำหรับเช็คตามแบบฟอร์มของธนาคารนั้น ธนาคารจะพิมพ์ระบุสำนักงานของธนาคารที่มีหน้าที่จ่ายเงินไว้ด้วยแล้ว

(6) วันและสถานที่ออกเช็ค เป็นรายการที่ต้องมีเพื่อให้รู้ว่าจะใช้เงินตามเช็คฉบับนั้น ๆ เมื่อใด แต่ก็มีใช้เป็นรายการที่ต้องมีในขณะออกเช็ค เพราะตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 989 ประกอบมาตรา 910 นั้นบัญญัติไว้ว่า ถ้ามิได้ลงวันออกตั๋ว ขานว่าผู้ทรงโดยชอบด้วยกฎหมายคนหนึ่งคนใดทำการโดยสุจริต จะจคว้นตามที่ถูกต้องแท้จริงลงก็ได้ (คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1657 - 1658/2516) แต่ถาผู้ที่จคว้นลง ไปมิใช่ผู้ทรงโดยชอบด้วยกฎหมายหรือมิได้ทำโดยสุจริตแล้ว จะบังคับกันตามวันที่ได้จคว้นลงไว้ นั้นไม่ได้ (คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1424/2506) แต่กำหนดทำให้เช็คฉบับนั้นเสียไปไม่ ผู้ทรงคนนั้นเองอาจจะจคว้นลงไปใหม่โดยสุจริตหรืออาจโอนให้ผู้อื่นและผู้รับสลักหลัง อาจเป็นผู้จคว้นลงไปได้อีก² นอกจากนี้ถาผู้ทรงโดยชอบด้วยกฎหมายมอบหมายให้บุคคลอื่น เช่น เจ้าหน้าธนาคารเป็นผู้จคว้นที่ถูกต้องแท้จริงลงในเช็คโดยสุจริต เช็คนั้นก็เป็นเช็คที่สมบูรณ์ตามกฎหมาย (คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1424/2506, 1303/2514) แต่ในทางปฏิบัติ ธนาคารส่วนใหญ่จะมีระเบียบกำหนดไว้ว่าคองใหญ่ทรงเป็นผู้ลงวันที่เอง ทั้งนี้

¹ จิตติ กิ่งศรีทิพย์, คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยบัญชีเงินสะพักและตั๋วเงิน, หน้า 52.

² ไพฑูรย์ กงสมบูรณ์, คำอธิบายกฎหมายลักษณะตั๋วเงิน, หน้า 238.

เพราะเกรงจะเกิดปัญหาโต้แย้งถึงสิทธิของผู้ทรงและความสุจริต

"วันที่ออกเช็ค" คือวันที่ที่ระบุลงในเช็คและต้องเป็นวันที่ผู้ส่งจ่ายประสงค์จะให้ธนาคารจ่ายเงินตามเช็คฉบับนั้น ๆ ให้แก่ผู้ทรง แต่ไม่ใช่วันที่ผู้ส่งจ่ายเขียนเช็ค (คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 415/2502, 254/2503) เพราะมิใช่เป็นวันที่ผู้ส่งจ่ายประสงค์ให้มีการจ่ายเงินตามเช็ค กวายนผู้ส่งจ่ายจึงอาจออกเช็คโดยลงวันที่ล่วงหน้า (Post dated cheque) ได้ โดยมีผลเป็นเช็คที่สมบูรณ์ (คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1254/2497) แต่จะทรงถามให้ใช้เงินใดต่อเมื่อถึงวันที่ลงในเช็คแล้ว (คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 655/2498, 415/2502) หรือจะลงวันที่ย้อนหลัง (Ante - date) ก็ได้ แม้จะมีวันที่ออกเช็คที่ถูกต้องตามความเป็นจริงก็ต้องถือและบังคับกันตามที่ตั้งไว้ เหมือนเป็นวันที่ออกเช็คที่ถูกต้อง เพราะผู้ส่งจ่ายเจตนาจะให้เช็คมีผลบังคับตามวันที่ลงนั้นจึงไม่ทำให้เช็คเสียไป ดังนั้น หากเป็นเช็คลงวันที่ล่วงหน้าได้มีผู้นำมายื่นให้ธนาคารใช้เงินในเมื่อยังไม่ถึงกำหนดวันที่ลงในเช็ค ธนาคารจะต้องปฏิเสธการจ่ายเงินไปก่อน แต่ถ้าเป็นเช็คลงวันที่ย้อนหลัง ธนาคารต้องคว่ำพินกำหนด 6 เดือน นับแต่วันที่ลงในเช็คแล้วหรือไม่ หากพินกำหนดแล้วธนาคารจะไม่จ่ายเงินให้ (ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 992 (2)) และหากนำเช็คเช่นนี้มาทวงถามธนาคารคงต้องจ่ายเงินให้ไปตามวิธีปฏิบัติปกติ เว้นแต่จะเข้ากรณียกเว้นตามกฎหมาย เช่น เมื่อมีมาจากรวันที่ย้อนหลังที่ไต่ลงในเช็ค จนถึงวันที่ผู้ทรงนำมาทวงถาม ปรากฏว่าเกินกำหนด 6 เดือน ธนาคารก็อาจปฏิเสธการจ่ายเงินได้ (ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 991 (2))

ส่วนสถานที่ออกเช็ค เป็นรายการที่กำหนดไว้เพื่อให้ทราบว่าเช็คออกจากสถานที่ใดให้ใช้เงินในจังหวัด (เมือง) เดียวกันหรือไม่ ซึ่งผู้ทรงจะไต่ถามเช็คไปทวงถามจากธนาคารภายในกำหนดเวลา มิฉะนั้นผู้ทรงอาจเสียสิทธิไล่เบี้ยผู้สลักหลังและเสียสิทธิที่มีต่อผู้ส่งจ่ายด้วย (ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 990) อย่างไรก็ตาม หากไม่ได้ระบุสถานที่ออกเช็คไว้เช็คนั้นก็ยังคงสมบูรณ์ ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 989 ประกอบมาตรา 910 เพราะกฎหมายบัญญัติว่า ถ้าไม่แสดงให้ปรากฏสถานที่ออกตัวทานให้ถือว่าตัวเงินนั้นได้ออก ณ ภูมิลำเนาของผู้ส่งจ่าย

(7) ลายมือชื่อผู้ส่งจ่าย เป็นรายการสำคัญที่ควรมีในเช็ค เพราะผู้ส่งจ่ายเป็นผู้สัญญาว่าธนาคารมีสิทธิสั่งธนาคารให้ใช้เงินจำนวนหนึ่ง เมื่อทรงถามให้แก่บุคคลอีกคนหนึ่ง หรือให้ใช้ตามคำสั่งของบุคคลอีกคนหนึ่ง ธนาคารจะไม่จ่ายเงินให้เพราะถือว่าไม่มีลายมือชื่อผู้ส่งจ่าย

ลายมือชื่อผู้ส่งจ่ายนี้ จะเขียนด้วยตัวอักษรภาษาไทย ๆ ระบุทั้งชื่อหรือนามสกุล ด้วยหรือไม่ก็ได้ จะใช้ชื่อหรือตราประทับแทนการลงลายมือชื่ออยู่เป็นปกติก็ได้ ขอแต่เพียงใหญ่กระทำตั้งใจให้เป็นชื่อของตนก็เพียงพอ (คำพิพากษาฎีกาที่ 1215/2500 และ 854/2523) การลงลายมือชื่อของผู้ส่งจ่ายดังกล่าวลงในเช็คนี้ ก่อให้เกิดความรับผิดชอบในหนี้ความในเช็คของผู้กระทำในฐานะผู้ส่งจ่าย (ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 900) แต่ในส่วน of ธนาคารนั้น ธนาคารจะจ่ายเงินตามเช็คดังกล่าวให้ต่อเมื่อ ลายมือชื่อผู้ส่งจ่ายที่ปรากฏในเช็คนั้น ตรงกับตัวอย่างลายมือชื่อที่ผู้ส่งจ่ายได้ให้ไว้กับธนาคารเท่านั้น และต้องปฏิบัติตามเงื่อนไขในการส่งจ่ายตามข้อตกลงที่ได้ไว้กับธนาคารให้ครบถ้วนด้วย เช่น นอกจากลงลายมือชื่อแล้ว ต้องประทับตราด้วย เป็นต้น ดังนั้นหากไม่เป็นไปตามที่ได้ตกลงไว้กับธนาคาร ธนาคารจะไม่จ่ายเงินตามเช็คดังกล่าวก็ได้

เมื่อตราสารใดมีรายการที่จำต้องมีในเช็คครบถ้วนทั้งโลกแล้วมาแล้วข้างต้นทั้งหมดนั้น ตราสารนั้นย่อมเป็นเช็คที่สมบูรณ์ แม้ผู้ส่งจ่ายไม่ได้ใช้เช็คที่ธนาคารออกให้แก่ตนใช้เช็คของบุคคลอื่น หรือไม่ได้ใช้เช็ค ตามแบบฟอร์มของธนาคารที่ตนมีบัญชีอยู่ เช็คนั้นก็ยังคงเป็นเช็คที่ชอบด้วยกฎหมาย (คำพิพากษาฎีกาที่ 1853/2511, 1507/2514, 1983/2514, 1734/2515, 589/2516 และ 393/2518)

เช็คที่ถูกแก้ไขเปลี่ยนแปลง

เมื่อเป็นเช็คโดยสมบูรณ์แล้ว ถ้าหากมีการแก้ไขเช็คในภายหลัง เช็คนั้นอาจเสียไปได้ ถ้าเป็นการแก้ไขในข้อสำคัญ และคู่สัญญาในตั๋วเงินนั้นมีได้ยินยอมด้วยกันทุกคน ก็จะเห็นได้จากประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1007 ซึ่งได้บัญญัติไว้ว่า

"ถ้าข้อความในตั๋วเงินใดหรือในคำรับรองตั๋วเงินรายใด มีผู้แก้ไขเปลี่ยนแปลง
ในข้อสำคัญ โดยที่คู่สัญญาทั้งปวงผู้คง รับผิดชอบตั๋วเงินมิได้ยินยอมด้วยหมกทุกคนไซ้ ท่านว่า
ตั๋วเงินนั้นก็อันเสีย เว้นแต่ยังคงไซ้ใดของคู่สัญญาซึ่ง เป็นผู้ทำการแก้ไขเปลี่ยนแปลงนั้น
หรือได้ยินยอมด้วยกับการแก้ไขเปลี่ยนแปลงนั้นกับทั้งผู้สลักหลังในภายหลัง

แต่หากตั๋วเงินใด ไม่มีผู้แก้ไขเปลี่ยนแปลงในข้อสำคัญ แต่ความเปลี่ยนแปลง
นั้นไม่ประจักษ์ และตั๋วเงินนั้นตกอยู่ในมือผู้ทรง โดยชอบด้วยกฎหมายไซ้ ท่านว่าผู้ทรง
คนนั้นจะเอาประโยชน์จากตั๋วเงินนั้นก็ได้เสมือนดังว่ามีได้มีการแก้ไขเปลี่ยนแปลงเลย
และจะบังคับการไซ้เงินตามเนื้อความเต็มแห่งตัวนั้นก็ได้

กล่าวโดยเฉพาะการแก้ไขเปลี่ยนแปลง เช่นจะกล่าวต่อไปนี้ ท่านถือว่าเป็นการ
แก้ไขเปลี่ยนแปลงในข้อสำคัญ คือ แก้ไขเปลี่ยนแปลงอย่างใด ๆ แก้ววันที่ลงจำนวนเงิน
อันจะพึงไซ้ เวลาไซ้เงินสถานที่ไซ้เงิน กับทั้ง เนื้อตั๋วเงินเขารับรองไว้ทั่วไปไม่เจาะจง
สถานที่ไซ้เงิน ไปเติมความระบุสถานที่ไซ้เงินเข้าโดยที่ผู้รับรองมิได้ยินยอมด้วย"

จากบทบัญญัติในมาตรา 1007 นี้เองทำให้เห็นได้ว่า แม้จะมีการแก้ไขเปลี่ยนแปลง
ตั๋วเงินในภายหลังก็หาทำให้ตั๋วเงินนั้นเสียไปทีเดียวไม่ เพราะกฎหมายยังยินยอมด้วย
ว่าในกรณีที่มีการแก้ไขเปลี่ยนแปลงนั้นไม่เห็นประจักษ์แล้ว ผู้ทรงโดยชอบด้วยกฎหมายสามารถ
เรียกเก็บเงินได้เสมือนดังว่าตัวนั้นมิได้มีการแก้ไขเปลี่ยนแปลงเลย จะบังคับการไซ้เงินตาม
เนื้อความเต็ม แห่งตัวนั้นก็ได้ กล่าวคือ จะเรียกร้อง เอาจากคู่สัญญาที่ทำการแก้ไขเปลี่ยนแปลง
หรือผู้สลักหลังที่มารายหลังนั้นตามเนื้อความที่เปลี่ยนแปลงแล้วก็ได้ หรือจะเรียกร้อง
เอาจากผู้คง รับผิดชอบก่อนการแก้ไขเปลี่ยนแปลงนั้นตามเนื้อความเต็มก็ได้

ภัยเหตุนี้ในการจ่ายเงินตามเช็คฉบับใด ๆ ธนาคารจะต้องใช้ความระมัดระวัง
 ตรวจดูเสียก่อนว่า เช็คฉบับนั้นปรากฏว่ามีกาแก้ไขเปลี่ยนแปลงหรือไม่ และบัญชีของธนาคาร
 อยู่ที่ว่าการแก้ไข เปลี่ยนแปลงรายการสำคัญนั้นเห็นประจักษ์หรือไม่ . เพราะอาจอนุโลมถือ
 ใกว่าสิทธิของธนาคารต่อผู้เคยค้าที่ส่งจ่ายเป็นเสมือนผู้ทรงคดมูลงรับผิดความค้ำ เงินนั้น
 (คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 270/2496) ดังนั้น ถ้าการแก้ไขเปลี่ยนแปลงเช็คเป็นฉ้อเห็นประจักษ์
 ธนาคารจึงขึ้นจ่ายเงินไป ย่อมหมายความว่าธนาคารจ่ายเงินไปโดยไม่สุจริตหรือประมาท
 เลินเล่อ ธนาคารไม่มีสิทธิหักเงินเกินไปกว่าจำนวนเดิม (ฎีกาพิพากษาศาลฎีกาที่ 545/2503
 ประกอบ) แต่ถ้าไม่เห็นประจักษ์ และธนาคารได้จ่ายเงินไปโดยสุจริตและปราศจากประมาท
 เลินเล่อ ธนาคารก็หักเงินจากบัญชีได้เท่าจำนวนเดิมคือ จำนวนเงินที่ผู้ส่งจ่ายได้ส่งจ่ายไว้
 ก่อนที่มีการแก้ไขเปลี่ยนแปลงเช็ครายนี้ (ฎีกาพิพากษาศาลฎีกาที่ 1637/2525 ประกอบ)

อนึ่งมีปัญหว่า ถ้าการแก้ไขเปลี่ยนแปลงเช็คฉ้อเห็นประจักษ์เพราะผู้ส่งจ่ายไม่ระมัด
 ระวังในการออกหรือเขียนเช็ค เป็นช่องทางให้มีการแก้ไขเปลี่ยนแปลงเช็คนั้นแล้ว เช่นนี้
 ธนาคารจะเรียกร้องให้ผู้ส่งจ่ายต้องรับผิดชอบว่าจำนวนเงินที่ถูกแก้ไข เปลี่ยนแปลงไว้หรือไม่

ในกรณีที่มีการแก้ไขเปลี่ยนแปลงอย่างเห็นประจักษ์ และผู้ส่งจ่ายจะมีส่วนผิดอยู่
 ทั่วๆ ผู้เขียนยังคงมีความเห็นว่าธนาคารยอมไม่มีสิทธิหักเงินจากบัญชีของผู้ส่งจ่ายเลย เพราะ
 ถือว่าการที่ธนาคารขึ้นใช้เงินตามเช็คดังกล่าวไม่เท่ากับธนาคารกระทำการโดยไม่สุจริต
 หรือประมาทเลินเล่อ (ตามหลักใน มาตรา 1007 ประกอบ มาตรา 1009)

แต่ถ้าการแก้ไข เปลี่ยนแปลงนั้นไม่เห็นประจักษ์ และธนาคารสามารถพิสูจน์ได้ว่า
 ผู้ส่งจ่ายใดละเลยในการระมัดระวังที่จะไม่ให้มีการแก้ไขเปลี่ยนแปลงเช็คนั้นแล้ว ธนาคาร
 จะมีสิทธิหักเงินจากบัญชีของผู้เคยค้ายังเป็นผู้ส่งจ่ายนั้นได้ ตามจำนวนเดิมก่อนแก้ไขเปลี่ยนแปลง
 แผลง หรือหักได้เกินตามจำนวนที่ได้ถูกแก้ไขเปลี่ยนแปลงแล้ว

ในกรณีเกี่ยวกับความไม่ระมัดระวังของผู้สั่งจ่ายจนเป็นเหตุให้มีการแก้ไขเปลี่ยนแปลงเช็คนี้อาจพิจารณาได้จากตัวอย่างคำพิพากษาศาลฎีกาต่อไปนี้

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 270/2496 "ตัวเงินที่สมบูรณ์แล้วมาถูกเปลี่ยนแปลงแก้ไข ผู้ทรงจะเรียกเก็บเงินจากคู่สัญญาที่แก้ไขเปลี่ยนแปลงหรือผู้สืบทอดในภายหลังตามเนื้อความที่แก้ไขนั้นก็ได้ หรือถ้าการเปลี่ยนแปลงแก้ไขนั้นไม่ประจักษ์ ผู้ทรงจะเรียกเก็บเงินเอาจากผู้คง รับผิดชอบการแก้ไขตามเนื้อความเดิมก็ได้ เมื่อไม่ปรากฏว่าผู้สั่งจ่ายเช็คได้ละเลยในการระมัดระวังที่จะไม่ให้มีการปลอมแปลง เช็คนั้นอย่างใดแล้ว ธนาคารจะเรียกร้องให้ผู้สั่งจ่ายของ รับผิดชอบจำนวนเงินที่ปลอมแปลงนั้นหาได้ไม่ จะเรียกได้เฉพาะจำนวนเงินเดิมแห่ง เช็คนั้นเท่านั้น เพราะอาจอนุมานได้ว่าสิทธิของธนาคารต่อผู้เคยค้าที่สั่งจ่ายเป็นเสมือนผู้ทรง ครอบครอง รับผิดชอบตามตัว เงินนั้น"

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1254/2497 ธนาคารจ่ายเงินตามเช็คที่ถูกแก้ไขจำนวนเงิน ลดลงจาก 60,000 บาท เป็น 50,000 บาท และแต่วันที่ 25 เป็น 21 ซึ่งศาลฎีกา ไล่พิเคราะห์แล้วเห็นว่า การแก้ไขเปลี่ยนแปลงนี้ไม่อาจเห็นประจักษ์ด้วยตาเปล่า และทัศน ว่างบพันธบัตรในมาตรา 1007 ย่อมบังคับถึงหนี้ระหว่างคู่สัญญาในตัวเงิน คือระหว่างผู้ทรง ครอบครองกับผู้ซึ่งต้องรับผิดชอบตามตัว เงินเท่านั้น แตรหว่างธนาคารผู้จ่ายเงินกับผู้เคยค้า ผู้สั่งจ่ายเช็คนั้น ยังมีความผูกพันกันตามสัญญาที่ผู้เคยค้าอาศัยในการสั่งให้ธนาคารจ่ายเงินนั้น อยู่อีกส่วนหนึ่งด้วย ศาลฎีกาเห็นว่า เจทก (ผู้เคยค้า) ใ้มีคำสั่งถึงธนาคารให้จ่ายเงิน 60,000 บาท แม้จะมีผู้แก้จำนวนเงินเป็น 50,000 บาท และธนาคารจ่ายเงินไปตาม นั้นก็ไม่ใช่การปฏิบัตินอกเหนือคำสั่งของ เจทกแต่อย่างใด ส่วนที่ใ้มีการแก้วันที่ 25 เป็น 21 และธนาคารจ่ายเงินไปก่อนที่เจทกใ้สั่งห้ามการใช้เงินก่อนวันที่ 25 ที่เจทกลงไว้ใน เช็คนั้น ศาลฎีกาเห็นว่า แม้การที่ผู้สั่งจ่ายลงวันที่ล่วงหน้าไปจะไม่ทำให้เช็คนั้นเสียก็ตาม แต่เมื่อไม่มีอะไรแสดงให้เห็นว่าเช็คนั้นใ้ลงวันที่ล่วงหน้า ตามปกติธนาคารก็ย่อมจะต้อง จ่ายเงินให้ตามคำสั่งในเช็คนั้น เมื่อธนาคารใ้จ่ายเงินไปตามคำสั่งของ เจทกโดยสุจริต และปราศจากประมาทเลินเล่อดังกล่าวมาแล้ว ธนาคารจึงไม่ต้องรับผิดชอบต่อเจทก โดยมี สิทธิหักเงินจำนวน 50,000 บาท ตามที่ถูกแก้ไขได้

กรณีตามคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1254/2497 นี้ ธนาคารให้การต่อสู้ว่า การแก้ไขเปลี่ยนแปลง เช่นนั้น เกิดขึ้นด้วยความทุจริตของโจทก์ (ผู้เคยค่า) ซึ่งศาลแพ่งก็ได้พิจารณาเห็นว่า มีเหตุผลชี้ว่ามีพฤติการณ์อันไม่จงใจมาคกอยู่แก่โจทก์เสียอีก หรือหาไม่โจทก์ก็เป็นฝ่ายที่มีความประมาทเลินเล่ออย่างมาก ซึ่งโจทก์จะต้องรับผิดชอบความบกพร่องเลินเล่อของตนเอง ไม่อาจเรียกร้องให้ธนาคารรับผิดชอบแทนได้จึงพิพากษายกฟ้อง แต่ศาลฎีกาก็มีคำพิเคราะห์ว่า การแก้ไขเปลี่ยนแปลงนั้นเกิดขึ้นเพราะความบกพร่องเลินเล่อของโจทก์หรือไม่ ทั้งนี้คงจะเป็นเพราะว่า การที่ธนาคารได้ใช้เงินตามเช็คดังกล่าวไปในธนาคารได้ใช้เงินไปเป็นจำนวนน้อยกว่าจำนวนเต็มที่โจทก์ได้สั่งไว้ ถือว่าไม่เป็นการปฏิบัติเกินคำสั่งของโจทก์

ต่อมาคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1637/2525 ศาลฎีกาได้ตัดสินไว้ว่า "การแก้ไขเปลี่ยนแปลงจำนวนเงินในเช็คทำได้โดยไม่ประจักษ์ เพราะผู้เขียนเช็คของผู้ส่งจ่าย เว้นช่องข้างหน้า ตัวเลขและตัวหนังสือไว้ เป็นการไม่ปฏิบัติตามระเบียบการเขียนเช็คของธนาคารทำให้มีการเพิ่มเติมจำนวนเงินในเช็ค และผู้ส่งจ่ายลงชื่อไว้โดยไม่ตรวจดูเสียก่อนอันเป็นความประมาทเลินเล่อของผู้ส่งจ่าย . . . เมื่อธนาคารจำเลยได้รับความเสียหายเพราะความประมาทเลินเล่อของผู้ส่งจ่ายอย่างไร ก็เป็นเรื่องที่ธนาคารจำเลยต้องวางเอาแก่ผู้ส่งจ่าย" (ในคดีนี้เป็นกรณีธนาคารผู้จ่ายฟ้องธนาคารซึ่งเป็นผู้ทรงเช็คที่ถูกแก้ไขจำนวนเงินเพื่อเรียกเงินส่วนที่จ่ายเกินไปคืน)

ถึงนั้นถ้าธนาคาร พิสูจน์ให้เห็นได้ว่าผู้ส่งจ่ายไม่ระมัดระวัง เป็นเหตุให้มีการแก้ไขเปลี่ยนแปลง เช็คแล้วผู้ส่งจ่ายอาจจะทวงรับผิดชอบจำนวนเงินที่ถูกปลอมแปลงก็ได้ ซึ่งสอดคล้องกับหลักเกณฑ์ที่มีอยู่ในกฎหมายอังกฤษและสหรัฐอเมริกา คือ ศาลอังกฤษ โดย House of Lords ได้ตัดสินไว้ในคดี London Joint Stock Bank Ltd. V. Macmillan and Arthur (1918) A.C. 777 ว่า "ความสัมพันธ์ระหว่างธนาคารกับลูกค้าก่อให้เกิดหน้าที่พิเศษแก่ลูกค้าในการสั่งจ่ายเช็ค กล่าวคือ หน้าที่จะต้องใช้ความระมัดระวังที่พอสมควรแก่เหตุเพื่อป้องกันการปลอมแปลง และการปลอมแปลงเช็คในคดีนี้ก็เป็นผลโดยตรงที่เกิดจากการละเมิดหน้าที่ดังกล่าวของลูกค้านั่นเอง จึงทำให้ธนาคารมีสิทธิที่จะหักเงินเท่ากับจำนวนที่ถูกปลอมแปลงจากบัญชีของลูกค้าได้"

ส่วน Uniform Commercial Code ของสหรัฐอเมริกาใน Section 4 - 401 (2) (a) - (b) ¹ ได้วางหลักไว้เหมือนกันว่า ถ้ามีการปลอมแปลงแก้ไขตั๋วเงิน ธนาคารมีสิทธิหักเงินจากบัญชีของผู้สั่งจ่ายได้เพียงเท่าจำนวนเดิมก่อนมีการแก้ไขปลอมแปลง เว้นแต่ ผู้สั่งจ่ายจะขาดความระมัดระวัง เป็นเหตุให้มีการแก้ไขปลอมแปลงซึ่งหากเป็นเช่นนั้น ธนาคารมีสิทธิหักเงินจากบัญชีได้ตามจำนวนที่ถูกแก้ไข เพราะการที่ลูกค้า (ผู้สั่งจ่าย) ปลอมแก้ไขของวางในตั๋วเงินซึ่งต่อมาได้ถูกเพิ่มเติมลงไป ธนาคารอาจสันนิษฐานได้ว่า ตั๋วเงินนั้นเป็นตั๋วเงินที่สมบูรณ์ เว้นแต่ธนาคารจะรู้เช่นนั้น

ผู้เขียนมีความเห็นว่า แม้จะเป็นเช็คที่มีผลสมบูรณ์ตามกฎหมายมาก่อน แต่ต่อมาภายหลังได้ถูกแก้ไข เปลี่ยนแปลงในรายการสำคัญ (มาตรา 1007) เช็คนั้นย่อมมิใช่เช็คที่สมบูรณ์สามารถจ่ายเงินได้อีกต่อไป หากธนาคารได้จ่ายเงินตามเช็คดังกล่าวไป แม้จะกระทำไปตามทางคำปกติโดยสุจริตและปราศจากประมาทเลินเล่อ ตามมาตรา 1009 ธนาคารก็ยังไม่มียสิทธิหักเงินจากบัญชีของผู้เก็บค่าตามจำนวนที่ถูกแก้ไขเปลี่ยนแปลง

¹ Uniform Commercial Code Section 4 - 401

"(1) As against its customer, a bank may charge against his account any item which is otherwise properly payable from that account even though the charge creates an overdraft.

(2) A bank which in good faith makes payment to a holder may charge the indicated account of its customer according to

(a) the original tenor of his altered item ; or

(b) the tenor of his completed item, even though the bank knows the item has been completed unless the bank has notice that the completion was improper".

แม้การแก้ไขเปลี่ยนแปลงนั้นจะไม่เห็นประจักษ์ก็ตาม คงหักโคงตามจำนวนเดิมเท่านั้น เว้นแต่จะพิสูจน์ได้ว่า ผู้เคຍค้ำไม่ใช้ความระมัดระวังในการออกหรือสั่งจ่ายเช็คเปิดโอกาสให้มีการแก้ไขเปลี่ยนแปลงเช็ค¹

สำหรับเช็คที่ถูกแก้ไขเปลี่ยนแปลงในส่วนที่มีใบรายการสำคัญ เช็คย่อมไม่เสียไป (มาตรา 1007) ผู้เขียนจึงเห็นว่า ถ้าการแก้ไขเปลี่ยนแปลงนั้นไม่เพิ่มประจักษ์และธนาคารได้ใช้เงินไปโดยสุจริต และปราศจากประมาทเลินเล่อแล้วธนาคารย่อมมีสิทธิหักเงินเท่าจำนวนที่ปรากฏในเช็คได้ แต่ถาการแก้ไขเปลี่ยนแปลงนั้นเพิ่มประจักษ์ แม้ธนาคารอาจมีสิทธิหักเงินจากบัญชีของผู้เคຍค้ำได้ ตามจำนวนที่สั่งจ่าย แต่ก็อาจถือได้ว่า ธนาคารได้ใช้เงินไปตามเช็คที่มีพิรุช ธนาคารควรใช้ความระมัดระวังเพิ่มขึ้นตามสมควร เช่น อาจสอบถามผู้สั่งจ่ายก่อน เป็นต้น มิฉะนั้นธนาคารอาจต้องรับผิดชอบในความเสียหายที่เกิดขึ้นแก่ผู้สั่งจ่ายก็ได้

3.2.2 ต้องจ่ายตามคำสั่งของผู้สั่งจ่ายที่เป็นผู้เคຍค้ำของธนาคาร

ตามที่ได้อธิบายมาแล้วในบทที่ 2 เรื่องหน้าที่ของธนาคารในการใช้เงินว่าธนาคารต้องจ่ายเงินตามคำสั่งของผู้เคຍค้ำ เพราะธนาคารมีหน้าที่ความผูกพันทางสัญญากับผู้เคຍค้ำโดยตรง หากผู้เคຍค้ำไม่ได้มีคำสั่งให้ธนาคารกระทำอย่างใดอย่างหนึ่ง เกี่ยวกับเงินฝากในบัญชีของผู้เคຍค้ำแล้ว ธนาคารย่อมไม่มีสิทธิกระทำใด เช่น ถาสายมือชื่อของผู้สั่งจ่าย (ผู้เคຍค้ำ) ที่ปรากฏอยู่บนเช็คเป็นลายมือชื่อปลอมหรือลง โดยปราศจากอำนาจยอมไม่ใช้คำสั่งของผู้สั่งจ่าย (ผู้เคຍค้ำ) สั่งให้ธนาคารใช้เงิน คำสั่งนั้นจึง ไม่มีผลตามกฎหมาย เว้นแต่จะเป็นความผิดของผู้สั่งจ่าย (ผู้เคຍค้ำ) เป็นต้น นอกจากนี้กฎหมายทั่วไปให้

¹ ทานอาจารย์อัมพร ณ ตะกั่วทุ่ง กล่าวไว้ในหมายเหตุท้ายคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1637/2525 ว่า "การที่ผู้สั่งจ่ายจงใจหรือประมาทเลินเล่อให้มีการแก้ไขเพิ่มเติมจำนวนเงินในเช็คนั้น นอกจากเป็นการละเมิดแล้วก็น่าจะเป็นการผิดสัญญาตามคำขอ เบิกบัญชีเงินฝากด้วย และตามแบบคำขอตั้งกล่าวของธนาคารพาณิชย์ทั่วไปมักมีข้อสัญญาให้ผู้สั่งจ่ายเขียนตัวเลขให้ชัด และไม่ให้มีช่องว่าง เหตุนี้ธนาคารผู้จ่ายที่ได้อใช้เงินตามเช็คไปตามทาง ค้าปกติโดยสุจริต และปราศจากประมาทเลินเล่อจะไม่ต้องรับผิดชอบผู้สั่งจ่ายตาม มาตรา 1009"

ความคุ้มครองแก่นักการผู้สุจริตและปราศจากประมาทเลินเล่อ แต่เฉพาะกรณีแห่งการ สลักหลังปลอมหรือสลักหลังโดยปราศจากอำนาจเท่านั้น (ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1009) เพราะถ้าลายมือชื่อของผู้สั่งจ่ายซึ่งเป็นลูกค้าของธนาคารไม่ใช่ลายมือชื่อที่ แท้จริง ตัวเงินนั้นย่อมไม่ผูกพันผู้สั่งจ่ายเพราะผู้สั่งจ่ายมีใ้ลงลายมือชื่อในตัวเงิน ตามประ มวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 900 และมีใช้คำสั่งอันแท้จริงของผู้สั่งจ่าย ทั้งนี้ ถ้านักการผู้จ่ายใ้จ่ายเงินไปตามเช็คที่มีชื่อผู้สั่งจ่ายปลอม แม้จะกระทำไปตามทางคำปกติ โดยสุจริตและปราศจากประมาทเลินเล่อก็ตาม ธนาคารก็ไม่ได้รับความคุ้มครองตามกฎหมาย ธนาคารไม่มีสิทธิหักเงินจากบัญชีเงินฝากของผู้สั่งจ่ายซึ่งเป็นผู้เคยค้าตามเช็คนั้น ๆ ได้

นอกจากผู้เคยค้าจะสั่งใ้ธนาคารใช้เงินตามเช็คของตนแล้ว ผู้เคยค้าอาจสั่งใ้ ธนาคารกระทำการอื่น ๆ อีกก็ได้ เช่น ผู้เคยค้ามีคำห้ามการจ่ายเงินธนาคารก็ต้งปฏิบัติตาม หรือถ้าผู้เคยค้าออกเช็คล่วงหน้าธนาคารจะจ่ายเงินตามเช็คก่อนวันที่ถึงในเช็คไม่ได้ เป็นต้น

ดังนั้นก่อนที่ธนาคารจะจ่ายเงินตามเช็คฉบับใ้หรือดำเนินการใ้ใด ๆ เกี่ยวกับบัญชี เงินฝากของผู้เคยค้าธนาคารพึงต้งใช้ความระมัดระวังว่าถ้าสั่งใ้ธนาคารใ้ใ้รับนั้นเป็นคำสั่ง ที่แท้จริงของผู้เคยค้าของธนาคารหรือไม่ ถ้าหากใ้ธนาคารยอมใ้รับความคุ้มครองจาก กฎหมายซึ่งในทางปฏิบัติสามารถตรวจสอบใ้จากลายมือชื่อของผู้สั่งจ่ายว่าเป็นลายมือชื่อ ของผู้เคยค้าหรือไม่

3.2.3 ต้งจ่ายเงินใ้แก่บุคคลผู้มีสิทธิรับเงินตามเช็ค

ในการจ่ายเงินตามเช็คของผู้เคยค้านั้นธนาคารจะต้งจ่ายเงินใ้แก่บุคคลผู้มี สิทธิรับเงินตามเช็ค เพราะหลักกฎหมายในเรื่องนั้นต้งทำการชำระหนี้ใ้แก่ผู้ครอง ความปรารถนาแห่งสิทธิในมูลหนี้ (ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 316) และใน มูลหนี้อันพึงต้งชำระตามเขาลังนั้น ต้งชำระใ้แก่ผู้ทรงภวสารนั้น (ประมวลกฎหมาย แพ่งและพาณิชย์ มาตรา 310 - 313) ดังนั้น บุคคลผู้มีสิทธิรับเงินตามเช็คใ้กฎหมาย ตัวเงินยอมหมายถึงผู้ทรง (holder) ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 904

คือ บุคคลผู้มีตั๋วเงินไว้ในครอบครองโดยฐานเป็นผู้รับเงิน หรือเป็นผู้รับสลักหลัง ถ้าและเป็นตั๋วเงินสั่งจ่ายให้แก่ผู้ถือ ๆ กันนับว่าเป็นผู้ทรงเหมือนกัน เหตุผลในเบื้องต้นก็คือ ถ้าธนาคารจ่ายเงินให้กับบุคคลที่ไม่มีฐานะเป็นผู้ทรง (a non - holder) เท่ากับว่าธนาคารได้จ่ายเงินไปโดยไม่มีหน้าที่เพราะไม่ปฏิบัติตามคำสั่งของผู้สั่งจ่ายซึ่งเป็นผู้เคยกษาของธนาคาร กฎหมายของสหรัฐอเมริกา¹ มีหลักกว่า ธนาคารผู้จ่ายจะมีสิทธิหักเงินจากบัญชีของผู้เคยกษาได้ ต่อเมื่อธนาคารได้จ่ายเงินให้แก่บุคคลผู้มีสิทธิในฐานะเป็นผู้ทรง (holder)² เท่านั้น

ปัญหา บุคคลผู้มีสิทธิรับเงินตามเช็คนี้จะต้องเป็นผู้ทรงโดยชอบด้วยกฎหมาย (a lawful holder) คุ้มหรือไม่

การเป็นผู้ทรงโดยชอบด้วยกฎหมายตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 905 นั้น ผู้ที่ครอบครองตั๋วเงินของพินิจสันสิทธิของตนได้ด้วยการสลักหลังไม่ขาดสาย คือ พินิจจนว่ามี การโอนตั๋วเงินโดยการสลักหลังลงลายมือชื่อผู้สลักหลังสืบต่อ

¹ Uniform Commercial Code Section 4 - 401.

² บุคคลผู้ที่จะเป็น "ผู้ทรง" ตามกฎหมายไทย (ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 904) กฎหมายอังกฤษ (Bills of Exchange Act 1882 Section 2) และกฎหมายของสหรัฐอเมริกา (Uniform Commercial Code Section 1 - 201)) มีหลักเกณฑ์เช่นเดียวกัน คือ เป็นผู้ที่ได้ตั๋วเงินไว้ในครอบครองในฐานะผู้รับเงินหรือผู้รับสลักหลังหรือเป็นผู้ถือ (พฤติพร เนติโพธิ์, "ผู้ทรงตั๋วเงินตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์" , (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต ภาควิชานิติศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, พ.ศ. 2525,) หน้า 9 - 10).

กันมาเป็นลำดับ จนถึงขณะนี้ไม่มีกรณีใดเลย ซึ่งนอกจากจะเป็นผู้ทรงตาม
ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 904 แล้ว ยังเป็นผู้ทรงโดยชอบด้วยกฎหมาย
ตามมาตรา 905 อีกด้วย

แต่เมื่อพิจารณาจากประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1009 ซึ่งได้
บัญญัติไว้แต่เพียงว่า ถ้าธนาคารได้ใช้เงินให้ไปตามทางค้ำปกติโดยสุจริตและปราศจาก
ประมาทเลินเล่อ แก่ผู้นำตัวเงินชนิดจะพึงใช้เงินตามเขาสั่งเมื่อทวงถามมา เบิกถอนอาคาร
กฎหมายก็ให้ความคุ้มครองแก่ธนาคารผู้จ่ายแล้ว โดยไม่ต้องนำสืบว่ามี การสลักหลังปลอม
หรือโจงปราศจากอำนาจหรือไม่ ถ้าเป็นการจ่ายเงินตามเช็คชื่อกพร้อมธนาคารผู้จ่าย
ใช้เงินโดยผ่านธนาคารผู้เรียกเก็บ ตามวิธีการที่กำหนดไว้ในประมวลกฎหมายแพ่งและ
พาณิชย์ มาตรา 987, 998 กฎหมายบัญญัติว่า ธนาคารไม่ต้องรับผิดชอบผู้เป็นเจ้าของอัน
แท้จริงแห่งเช็ค (the true owner of the cheque) และถ้าได้ใช้เงินไปโดยสุจริต
และปราศจากประมาทเลินเล่อ ธนาคารอาจไม่ต้องรับผิดชอบหรือต้องมีหน้าที่ใช้เงินอย่างใด ๆ
อีกด้วย ทั้งนี้ย่อมเห็นได้ว่าเพียงแต่ธนาคารผู้จ่ายได้ใช้เงินให้ไปตามกฎเกณฑ์ในมาตรา
1009 หรือมาตรา 987, 998 แล้ว ธนาคารก็ได้รับความคุ้มครองตามกฎหมายแล้ว
ไม่จำเป็นต้องใช้เงินใหม่แก่ผู้ทรงโดยชอบด้วยกฎหมายเสมอไป ผู้เขียนจึงเห็นว่าหากธนาคาร
ได้ใช้เงินไปตามกฎเกณฑ์ตามกฎหมายให้แก่ผู้ทรงตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์
มาตรา 904 ก็น่าจะเพียงพอแล้ว ตัวอย่างที่เห็นได้ชัดอีกประการหนึ่งก็คือ กรณีที่ธนาคาร
ได้ใช้เงินตามเช็คสั่งจ่ายให้แก่ผู้ใดซึ่งกฎหมายมิได้กำหนดวิธีการใช้เงินไว้เป็นพิเศษเลย
ดังนั้น ธนาคารเพียงแต่โอนเงินโดยสุจริตและปราศจากประมาทเลินเล่อตามระเบียบวิธีการ
ของธนาคารพาณิชย์ให้แก่ผู้ถือซึ่งใบสั่งเรียกเงินนั้น ก็น่าจะถือได้ว่าธนาคารได้ใช้เงิน
ให้แก่ผู้มีสิทธิได้รับเงินตามเช็คไปแล้ว

การใช้เงินตามเช็คให้แกผู้ทรงเช็คประเภทต่าง ๆ

ต่อไปนี้เป็นตัวอย่างของการใช้เงินตามเช็คให้แกผู้ทรงหรือผู้รับเงินตามเช็คประเภทต่าง ๆ ที่ถูกนำมาใช้ในธนาคารใช้เงินอยู่เสมอ ๆ บางกรณีมีกฎหมายกำหนดกฎเกณฑ์และวิธีการไว้ บางกรณีมีได้กำหนดไว้ หรือบางกรณีมีระเบียบปฏิบัติของธนาคารเป็นพิเศษ ผู้เขียนจึงขอรวบรวมเขียนถึงการให้เงินตามเช็คเหล่านี้ไว้โดยย่อ ๆ ดังนี้

1. เช็คสั่งจ่ายให้แกผู้ถือ (Bearer Cheque) คือเช็คที่ไม่ได้ระบุชื่อผู้รับเงิน โดยเขียนคำว่า "จ่ายเงินสด" หรือไม่กล่าวถึง หรือระบุชื่อผู้รับเงิน แต่ไม่ได้ขีดฆ่าคำว่า "หรือผู้ถือ" (ซึ่งอยู่ในแบบฟอร์มเช็คของธนาคารอยู่แล้ว) ออก ซึ่งเรียกว่า "เช็คเงินสด" เพราะผู้สั่งจ่ายไม่ได้มีเจตนาจะให้บุคคลใดบุคคลหนึ่งโดยเฉพาะเจาะจงเป็นผู้รับเงิน เช็คในลักษณะเช่นนี้จึงเป็นเช็คสั่งจ่ายให้แกผู้ถือตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 904 มาตรา 905 และมาตรา 918 ประกอบมาตรา 989 ดังนั้น ธนาคารจึงสามารถให้เงินสดให้แก่ใครก็ได้ที่เป็นผู้ทรงตามปรากฏแห่งสิทธิในเช็คโดยจะสอบสวนถึงสิทธิของผู้ทรงหรือไม่ก็ได้ มีข้อแม้เพียงว่า ธนาคารต้องให้เงินไปโดยสุจริตและไม่ประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรง (ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 316 และมาตรา 310) ธนาคารย่อมได้รับความคุ้มครอง

แต่หากเป็นเช็คที่ขีดฆ่า คำว่า "หรือผู้ถือ" ออก โดยไม่ระบุชื่อผู้รับเงินหรือเขียนคำว่า "เงินสด" หรือ "จ่ายเงินสดหรือตามคำสั่ง" เช่นนี้ต้องถือว่าเป็นเช็คที่ไม่สมบูรณ์ เพราะไม่มีชื่อหรือชื่อของผู้รับเงิน ซึ่งเป็นองค์ประกอบของเช็คที่ต้องมีตามกฎหมาย แต่ในทางปฏิบัติธนาคารจะใช้เงินตามเช็คดังกล่าวนี้ให้เฉพาะเมื่อผู้สั่งจ่ายเป็นผู้มาขอรับเงินด้วยตนเองเท่านั้น เนื่องจากผู้สั่งจ่ายเป็นผู้รับเงินตามเช็คดังกล่าวเอง ซึ่งทำให้ผู้สั่งจ่ายหมดโอกาสโต้แย้งถึงการให้เงินตามเช็คดังกล่าวของธนาคาร เพราะธนาคารได้ใช้เงินตามคำสั่งของผู้สั่งจ่ายตามหน้าที่ธนาคารที่ต้องปฏิบัติตามสัญญาที่มีต่อกันแล้ว

2) เช็คสั่งจ่ายให้แก่ผู้มีชื่อในเช็ค (เช็คระบุชื่อ) หรือเช็คสั่งจ่ายตามคำสั่ง
 (Order Cheque) คือเช็คที่ระบุให้จ่ายเงินให้แก่ผู้มีชื่อเป็นผู้รับเงินในเช็คหรือตามคำสั่งของผู้มีชื่อเป็นผู้รับเงินในเช็คโดยไม่มีคำว่า "หรือผู้ถือ" หรือขีดฆ่าคำว่า "หรือผู้ถือ" ออก และจะเขียนคำว่า "ตามคำสั่ง" หรือไม้กั๊ก ผู้ถูกระบุชื่อเป็นผู้รับเงินในเช็คจะนำเช็คมายื่นให้ธนาคารใช้เงินให้แกตนเองหรือสลักหลังโอนออกไปก็ได้โดยถือว่ากา รสลักหลังเป็นการให้คำสั่งแก่ธนาคารให้ใช้เงินแก่ผู้รับสลักหลัง ผู้รับสลักหลังก็มีสิทธินำเช็คมายื่นให้ธนาคารใช้เงินได้

การใช้เงินตามเช็คประเภทนี้ หากไม่ได้ขีดคร่อม ธนาคารต้องปฏิบัติตามกฎหมายที่ กำหนดไว้ในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1009 ธนาคารจึงจะได้รับความคุ้มครอง

3) เช็คขีดคร่อม (Crossed Cheque) อาจเป็นเช็คสั่งจ่ายให้แก่ผู้ถือ หรือเช็คสั่งให้จ่ายแก่ผู้มีชื่อในเช็ค โดยมีเส้นคู่ขนานขีดไว้ด้านหน้าของเช็คซึ่งเรียกว่า "ขีดคร่อม" โดยอาจเป็นการขีดคร่อมทั่วไป หรือขีดคร่อมเฉพาะก็ได้ (ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 994) การใช้เช็คเช่นนี้เพื่อป้องกันมิให้ผู้ทุจริตนำเช็คไปขึ้นเงิน สดได้สะดวกเหมือนเช็คที่ไม่ได้ขีดคร่อม เพราะยหรงต้องนำเช็คไปฝากเข้าบัญชีธนาคาร เท่านั้น ธนาคารผู้จ่ายจะจ่ายเงินโดยผ่านธนาคารผู้เรียกเก็บ (ธนาคารผู้รับฝากเช็คเข้าบัญชี) ไปเข้าบัญชีให้แก่ผู้ทรงตามวิธีการที่กำหนดไว้ในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 997 มาตรา 998 และมาตรา 1000 ธนาคารก็จะได้ได้รับความคุ้มครองตามกฎหมาย โดยมีท้องรับผิดคือเป็นผู้เป็นเจ้าของอันแท้จริงแห่งเช็คนั้น

4) เช็คขีดคร่อมที่มีข้อความว่า "เข้าบัญชีผู้รับเงินเท่านั้น"หรือ"ห้ามเปลี่ยนมือ"

เช็คระบุชื่อหรือเช็คจ่ายตามคำสั่งบางฉบับอาจมีข้อความว่า "เข้าบัญชีผู้รับเงิน เท่านั้น"(account payee only) หรือ "ห้ามเปลี่ยนมือ" (not negotiable) หรือถ้อยคำอื่นที่มีความหมายทำนองเดียวกัน การใช้เงินตามเช็คเช่นนี้ กฎหมายมิได้กำหนด

วิธีการไว้โดยเฉพาะ และโดยเหตุที่ยังคงเป็นเช็คชื่กรอมอยู่นั่นเอง หลักเกณฑ์ และวิธีการใช้เงินก็ต่องปฏิบัติเช่นเดียวกันกับที่ได้กำหนดไว้ในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 997 และมาตรา 998 เพียงแต่ว่าจะจ่ายโดยการเข้าบัญชีให้แก่ผู้ที่มีชื่อเป็นผู้รับเงินเพียงผู้เดียวเท่านั้น แม้ว่าจะมีการสลักหลังโดยถูกต้องตามวิธีที่กฎหมายกำหนดหรือมีการโอนตามรูปแบบและวิธีการโอนสิทธิ์เรียบร้อยอย่างสามัญแล้ว ก็จะไม่จ่ายให้แก่ผู้รับโอนไม่ได้ เพราะข้อความดังกล่าวถ้าผู้ส่งจ่ายเป็นผู้เขียนลงในเช็คเอง เท่ากับว่าผู้ส่งจ่ายต้องการให้ธนาคารใช้เงินให้แก่ผู้รับเงินตามเช็คที่ธนาคารระบุชื่อไว้เท่านั้นจะใช้เงินให้แก่บุคคลอื่นใดไม่ได้เลย ธนาคารจึงต้องปฏิบัติ นอกจากผู้ส่งจ่ายจะเป็นผู้เขียนข้อความดังกล่าวแล้ว ผู้รับเงินซึ่งถูกระบุชื่อไว้ในเช็คอาจเขียนข้อความดังกล่าวก็ได้ (เพราะกฎหมายมิได้ห้ามไว้) เพราะอาจเกรงว่าเช็คดังกล่าวจะสูญหายไป ซึ่งในทางปฏิบัติไม่จำเป็นจะต้องเขียนไว้อีกเนื่องจากเช็คดังกล่าวเป็นเช็คชื่กรอม ซึ่งต้องนำฝากเข้าบัญชีอยู่แล้ว ถ้าเกิดสูญหายก็อาจระงับการจ่ายเงินหรือสอบสวนติดตามไต่คว้าใครเป็นผู้ที่ไต่รับเงินตามเช็คนั้นไป และถ้าหากเขียนไว้ในเช็คส่งจ่ายให้แก่ผู้ถือด้วยแล้วย่อมเกิดปัญหายุ่งยากทั้งในทางกฎหมายและทางปฏิบัติอีกด้วย

เช็คชื่กรอมซึ่งส่งจ่ายให้แก่ผู้ถือ และในเส้นเช็คชื่กรอมเขียนคำว่า "เข้าบัญชีผู้รับเงินเท่านั้น" (account payee only) ในการปฏิบัติงานของธนาคารมักจะแนะนำให้เช็คที่มีลักษณะเช่นนี้มาขึ้นให้ธนาคารใช้เงินอยู่เสมอ และมีปัญหาว่าธนาคารควรใช้เงินโดยวิธีใดจึงจะถูกต้อง เนื่องจากอาจพิจารณาได้ 2 ประการ ประการแรกคือว่าเช็คนั้นยอมเสียไปเพราะมีคำสั่งชกกัน คือคำสั่งหนึ่งสั่งให้จ่ายเงินแก่ผู้ถือ ซึ่งเป็นใครก็ได้ที่มีเช็คไว้ในครอบครอง อีกคำสั่งหนึ่งสั่งให้ธนาคารนำเงินเข้าบัญชีผู้รับเงินเท่านั้น ซึ่งก็ได้กำหนดว่าเป็นผู้ใดโดยเฉพาะ อีกประการหนึ่งถือว่า เป็นเช็คที่สมบูรณ์สามารถจ่ายเงินได้ เพราะการสั่งให้จ่ายโดยนำเงินเข้าบัญชีผู้รับเงินซึ่งไม่ได้ระบุไว้โดยเฉพาะก็จะได้แก่ผู้ถือ ดังนั้น ธนาคารก็สามารถจ่ายเงินเข้าบัญชีให้แก่ผู้ถือซึ่งเป็นใครก็ได้ในตัวเอง เมื่อมีข้อแตกต่างกันอยู่ 2 ประการ ธนาคารส่วนใหญ่จึงปฏิเสธการใช้เงินตามเช็คดังกล่าว โดยถือตามแนวใน

ประการแรก เพราะธนาคารมีความเสี่ยงน้อยกว่า กล่าวคือ ถ้าจ่ายไปแล้วปรากฏว่าเป็นการจ่ายเงินโดยไม่ถูกต้อง ธนาคารจะหักบัญชีของผู้สั่งจ่ายไม่ได้และในทางปฏิบัติ การดำเนินการติดตามเอาคืนจากผู้ที่ได้รับเงินไปทำได้ยาก

แต่ผู้เขียนเห็นว่า ธนาคารน่าจะจ่ายเงินตามเช็คดังกล่าวได้ ตามแนวของประการหลังฝ่ายที่สอง เพราะเช็คดังกล่าวเป็นเช็คที่ครบถ้วน ธนาคารใช้เงินโดยวิธีการจ่ายเงินเข้าบัญชีตามกฎเกณฑ์ในเรื่อง เช็คที่ครบถ้วน ธนาคารผู้จ่ายก็ควรจะได้รับควบคุมครองจากกฎหมายอยู่แล้ว (ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 997 และมาตรา 998) ส่วนปัญหาในทางปฏิบัติที่ว่า การติดตามเอาเงินคืนจากผู้รับเงินไปทำโดยยากนั้นก็จริงอยู่ แต่ก็ยังมีโอกาสที่กระทำไปตามกระบวนการทางกฎหมาย นอกจากนี้ควรคำนึงด้วยว่าการปฏิเสธการชำระเงินยอมทำให้ผู้สั่งจ่าย (ผู้เคยอดของธนาคาร) เสียเครดิต

5) เช็คที่ธนาคารรับรอง (Certified Cheque) ตามปกติคือเช็คที่ผู้เคยอดของธนาคารเป็นผู้สั่งจ่าย โดยจะเป็นเช็คสั่งจ่ายให้แก่ผู้ถือหรือเช็คระบุชื่อและมีชื่อครบถ้วนหรือไม่ก็ได้ และธนาคารที่มิหนำซ้ำเงินได้ลงลายมือชื่อรับรอง เช็คฉบับนั้นในภายหลังตามวิธีการในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 993 จึงมีผลว่า เมื่อธนาคารได้รับรองเช็คฉบับใดแล้ว ธนาคารมีหน้าที่ผูกพันต้องจ่ายเงินตามเช็คดังกล่าวเสมอ ไม่ว่ากรณีจะเป็นอย่างไรก็ตาม เช่น แม้จะเชื่อกฎหมายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 991 และ 992 เป็นต้น ดังนั้น ถ้ามีผู้นำเช็คธนาคารรับรองมายื่นให้ธนาคารใช้เงิน เจ้าหน้าที่ของธนาคารจะต้องตรวจสอบลายมือชื่อผู้มีอำนาจลงนามของธนาคารที่ได้ลงลายมือชื่อรับรองเช็คไว้นั้นว่า เป็นลายมือชื่อที่ถูกต้องแท้จริงหรือไม่ หากถูกต้อง ธนาคารก็จำต้องจ่ายเงินตามเช็คฉบับนั้น ซึ่งในทางปฏิบัติเดิมนั้น เมื่อธนาคารได้ค่าการรับรองเช็คตามคำขอของเจ้าของบัญชี (ผู้สั่งจ่าย) แล้ว ธนาคารจะกักเงินในบัญชีนั้นไว้ทันทีตามจำนวนในเช็คที่ได้รับรองไว้ จนกว่าจะมีผู้นำเช็คมายื่นให้ใช้เงิน แต่ในปัจจุบันธนาคารส่วนใหญ่จะไม่รับรองเช็คของผู้เคยอดแล้ว แต่จะออกเช็คของธนาคาร (Cashier's Cheque) ให้แทน

6) เช็คธนาคาร คือ เช็คที่ธนาคารเป็นผู้สั่งจ่าย เช่น แคชเชียร์เช็ค (Cashier's Cheque หรือ Cashier's Order Cheque) เช็คของชาวยุโรป เช็คสำหรับผู้เดินทาง เป็นต้น เช็คธนาคารนี้ก่อให้เกิดปัญหาธนาคารผู้ออกเช็คในฐานะผู้สั่งจ่ายเช็ค ดังนั้น เมื่อผู้นำเช็คเช่นนี้มาบอกธนาคาร เจ้าหน้าที่ธนาคารก็จะต้องตรวจสอบลายมือชื่อผู้ลงนามสั่งจ่ายว่าเป็นลายมือชื่อผู้ที่มีอำนาจลงนามสั่งจ่ายเช็คธนาคารหรือไม่ นอกจากนี้ก็จะต้องตรวจสอบจากทะเบียนการออกเช็คธนาคารอีกด้วย มีการออกเช็คฉบับดังกล่าวจริงหรือไม่ ชื่อผู้รับเงิน เลขที่เช็ค และจำนวนเงินที่สั่งจ่ายตรงกันหรือไม่ ถ้าหากถูกต้องธนาคารก็จะใช้เงินตามเช็คดังกล่าวและถ้าเป็นเช็คสำหรับผู้เดินทาง (ในทางปฏิบัติธนาคารเป็นเพียงตัวแทนธนาคารต่างประเทศ ธนาคารผู้จ่ายจึงมีเช็คผู้ออกเช็คเอง) เจ้าหน้าที่ธนาคารจะคงให้ผู้ใช้เช็คดังกล่าวลงลายมือชื่อต่อหน้าด้วย เพื่อจะได้นำมาตรวจสอบกับลายมือชื่อที่ปรากฏอยู่ในหนังสือเดินทาง (passport) ของผู้ใช้เช็คนี้ว่าตรงกันหรือไม่ หากตรงกับธนาคารจึงจะจ่ายเงินให้

7) เช็คที่ผู้ไร้ความสามารถเป็นผู้ทรง

ในกรณีที่ปรากฏแก่ธนาคารว่า ผู้ที่นำเช็คมายื่นให้ธนาคารใช้เงินโดยเฉพาะผู้ทรงเช็คสั่งจ่ายให้แก่ผู้ถือ และไม่มีชื่อกรอม ซึ่งสามารถขอขึ้นเป็นเงินฝากได้นั้น เป็นผู้เยาว์ คนไร้ความสามารถ คนเสมือนไร้ความสามารถ ธนาคารจะใช้เงินตามเช็คให้แก่บุคคลเช่นนี้ได้หรือไม่เพียงใด

ตามวิธีปฏิบัติ เมื่อผู้นำเช็คมายื่นขอให้ธนาคารใช้เงิน ธนาคารจะต้องขอคู่มือประจำตัวประชาชน หรือหลักฐานประจำตัวอื่น ๆ ของผู้นั้น ถ้าหากเป็นผู้เยาว์ ธนาคารจะสามารถทราบได้ หรือถ้าเป็นคนไร้ความสามารถหรือคนเสมือนไร้ความสามารถ ตามกฎหมายถือว่าทุกคนต้องรู้ เพราะได้มีประกาศคำสั่งให้เป็นคนไร้ความสามารถหรือคนเสมือนไร้ความสามารถในราชกิจจานุเบกษาแล้ว ธนาคารจะปฏิเสธไม่รู้ว่าผู้นำเช็คมาทรงถามหรือผู้ทรงเป็นผู้ไร้ความสามารถไม่ได้

แต่โดยที่ธนาคารมีหน้าที่ในการใช้เงินตามเช็คของผู้เค้ายื่นออกมาเบิกเงินจากธนาคาร เมื่อผู้เค้ายื่นเช็คให้ธนาคารใช้เงินให้แก่ผู้ใดธนาคารต้องปฏิบัติ และการใช้เงินนั้นเป็นการชำระหนี้ให้แก่ผู้ส่งจ่าย ซึ่งเป็นผู้เค้ายื่นเช็คของธนาคาร มิได้ชำระหนี้ให้แก่ผู้ใดก็ตามที่สามารถ ดังนั้นแม้จะเป็นเช็คส่งจ่ายให้แก่ผู้ถือและสามารถขอขึ้นเป็นเงินสดได้ ธนาคารก็ควรจะใช้เงินให้ได้ตามหลักในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 316 โดยธนาคารจะสอบสวนถึงสิทธิของผู้ใดที่สามารถให้เป็นผู้ทรงหรือไม่ก็ได้ อย่างไรก็ตามในการใช้เงินเช่นนี้ธนาคารต้องมีใจระหว่าโดยทุจริตหรือประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรง ธนาคารจึงจะได้รับการคุ้มครองจากกฎหมายว่าเป็นการใช้เงินที่สมบุรณ์ (ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 310)

ส่วนในกรณีที่เป็นเช็คชื่กรวมซึ่งธนาคารต้องจ่ายเงินโดยการนำเงินเข้าบัญชีให้แก่ผู้ทรงนั้น ผู้เขียนเห็นว่า ธนาคารสามารถใช้เงินตามเช็คชื่กรวมเข้าบัญชีให้แก่ผู้ใดที่สามารถได้ เมื่อผู้ใดที่สามารถจะเบิกถอนเงินนั้นจากบัญชีของตนก็ควรนำหลักกฎหมายเรื่องความสามารถในการทำนิติกรรมของผู้ใดที่สามารถมาบังคับใช้และยังขึ้นอยู่กับประเภทบัญชีเงินฝากด้วยว่า บัญชีประเภทนั้นเป็นบัญชีประเภทใด

- ถ้าเป็นบัญชีเงินฝากกระแสรายวันหรือบัญชีเดินสะพัดแล้ว การเบิกถอนเงินจากบัญชีโดยปกติต้องเขียนเช็คส่งจ่ายเงินจากบัญชี ผู้เยาว์ คนไร้ความสามารถ คนเสมือนไร้ความสามารถ จึงไม่อาจกระทำได้โดยลำพัง อย่างไรก็ตาม โดยผลของกฎหมายและทางปฏิบัติของธนาคารนั้น ไม่นิยมมิให้ผู้เยาว์เบิกบัญชีเงินฝากกระแสรายวันได้ ส่วนคนไร้ความสามารถหรือคนเสมือนไร้ความสามารถ หากได้เบิกบัญชีประเภทนี้ไว้ก่อนแล้วก็ตาม ต่อมาเมื่อตกเป็นคนไร้ความสามารถหรือคนเสมือนไร้ความสามารถ แม้กฎหมายจะไม่ได้เขียนไว้อย่างชัดแจ้ง ผู้เขียนก็เห็นว่า บุคคลสองประเภทนี้ไม่อาจออกเช็คสั่งให้ธนาคารใช้เงินได้เพราะอาจเป็นการกระทำความเสียหายแก่ทรัพย์สินของบุคคลเหล่านี้ และทำให้เกิดความรับผิดชอบแก่ผู้สั่งจ่าย

- แต่ถาเป็นบัญชีเงินฝากออมทรัพย์ บัญชีเงินฝากสินทวี และบัญชีเงินฝากประจำ ในกรณีที่เป็ญ์เขาว์ เมื่อสามารถเปิดบัญชีเหล่านี้ได้ เช่น ได้รับความยินยอมจากผู้แทนโดยชอบธรรมหรือธนาคารยินยอมให้เปิดบัญชี เป็นต้น ก็สามารถเบิกถอนเงินจากบัญชีดังกล่าวได้ (ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 21 - มาตรา 28) คนไร้ความสามารถ โดยหลักแล้วไม่สามารถกระทำการใด ๆ ได้เลย (ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 31) จึงไม่อาจถอนเงินจากบัญชีใด ๆ ด้วยตนเองได้ ต้องให้ผู้อนุบาลเป็นผู้ดำเนินการเบิกถอนให้ ส่วนคนเสมือนไร้ความสามารถนั้น เนื่องจากกฎหมายมิได้ห้ามไว้โดยชัดแจ้ง (ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 35) ผู้เขียนจึงเห็นว่า คนเสมือนไร้ความสามารถย่อมเบิกถอนเงินจากบัญชีเหล่านี้ได้ด้วยตนเอง โดยไม่ต้องขอความยินยอมจากผู้พิทักษ์ก็ได้

สรุป ผู้เขียนเห็นว่า ถ้าผู้ไร้ความสามารถเป็นผู้ทรงและนำเช็คมาขอขึ้นเป็นเงินสด ธนาคารมีสิทธิใช้เงินใช้ได้ ธนาคารควรแนะนำให้ผู้นำเช็คนั้นฝากเข้าบัญชีของผู้ไร้ความสามารถ ทั้งนี้เพื่อคุ้มครองผลประโยชน์ของผู้ไร้ความสามารถ

8) เช็คที่ผู้ทรงถึงแก่กรรม

ในกรณีที่ผู้ทรงหรือผู้รับเงินซึ่งถูกระบุชื่อไว้ในเช็คถึงแก่กรรม มีปัญหาว่าธนาคารจะต้องใช้เงินตามเช็คให้แก่ผู้ใด

โดยหลักกฎหมายในเรื่องมรดก เมื่อบุคคลใดตายหรือต้องถือว่าถึงแก่ความตาย มรดกของบุคคลนั้นตกทอดแก่ทายาท (ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1599, มาตรา 1602) ดังนั้น เมื่อผู้ทรงถึงแก่กรรม สิทธิในการใช้เงินตามเช็คย่อมตกทอดแก่ทายาทของผู้ตาย (ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1600) ทายาทหรือผู้จัดการมรดกของผู้ตายย่อมอ้างสิทธิของผู้ตายนำเช็คมาขึ้นให้ธนาคารใช้เงินได้

ดังนั้น ถ้าเป็นเช็คระบุชื่อผู้รับเงิน ไม่มีชื่อกงรวมและยังมิได้มีการสลักหลัง เช็คนั้น ธนาคารต้องจ่ายเงินให้แก่ทายาทหรือผู้จัดการมรดกของผู้รับเงินซึ่งถึงแก่กรรม แต่ถ้าได้มีการสลักหลังโอนเช็คออกไปแล้ว แต่เรื่งงยังมีนั้นจะถึงกำหนดให้เงินหลังจากวันที่ผู้สลักหลังถึงแก่กรรมก็ตาม เช่น เช็คลงวันที่ทางทนายโดยถึงกำหนดให้เงินในวันที่ 1 กุมภาพันธ์ 2528 นาย ก. (ผู้รับเงิน) สลักหลังให้ เมื่อวันที่ 15 มกราคม 2528 ให้แก่นาย ข. ต่อมา นาย ก. ถึงแก่กรรม เมื่อวันที่ 31 มกราคม 2528 ดังนั้นธนาคารก็ยังสามารถให้เงินให้แก่ นาย ข. ผู้รับสลักหลังได้ ไม่ว่าจะมีทายาท ก. (ผู้สลักหลัง) ทายหรือไม่มีก็ตาม เพราะเมื่อมีการโอนเช็คไปแล้ว ผู้รับสลักหลัง (นาย ข.) ย่อมได้สิทธิในเช็คไปโดยสมบูรณ์ จึงมีสิทธิรับเงินตามเช็คดังกล่าวได้

ในกรณีเป็นเช็คสั่งจ่ายให้แก่ผู้ถือ และไม่มีชื่อกงรวม บุคคลที่มีเช็คไว้ในครอบครองย่อมมีสิทธินำเช็คนี้นำยื่นให้ธนาคารใช้เป็นเงินสดได้ และตามหลักในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 316 และมาตรา 310 ถ้าธนาคารได้ใช้เงินให้แก่ผู้ถือเช็คนั้นไปโดยสุจริต การให้เงินก็สมบูรณ์ โดยธนาคารจะสอบสวนถึงสิทธิของผู้ทรงเช็คหรือไม่ก็ได้ แต่ต้องไม่เป็นการกระทำโดยทุจริตและประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรง ดังนั้น ถ้าธนาคารไม่รู้ว่าผู้ทรงคนเดิมถึงแก่กรรมไปก่อนที่ผู้ทรงคนปัจจุบันจะได้รับเช็คมา ธนาคารก็ใช้เงินให้แก่ผู้ทรงคนปัจจุบันไปได้ แต่ถ้าธนาคารรู้ถึงการไร้ความสามารถแล้ว เช่น สอบถามผู้ทรงคนปัจจุบันว่าได้รับเช็คมาโดยวิธีใด มิฉะนั้นอาจถือว่าธนาคารกระทำการโดยทุจริตหรือประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรงได้

แต่ถ้าเป็นเช็คชื่อกงรวม ซึ่งจะเป็นเช็คระบุชื่อหรือเช็คสั่งจ่ายให้แก่ผู้ถือก็ตาม ธนาคารจะต้องจ่ายเงินผ่านธนาคารผู้ รีดเก็บเพื่อนำเงินเข้าบัญชีของผู้รับเงินหรือผู้ทรง (ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 997 และ มาตรา 998) ห้วงนั้นแม้ว่าธนาคารจะทราบว่าผู้รับเงินหรือผู้ทรงถึงแก่กรรม ธนาคารยังอาจจ่ายเงินตามเช็คดังกล่าวให้ไปได้ เพราะในทางปฏิบัติ ผู้ที่นำเช็คมาฝากเข้าบัญชี ณ ธนาคารผู้รีดเก็บนั้นจะเป็นใคร

ก็ได้ ไม่จำเป็นต้องเป็นผู้รับเงินหรือผู้ทรง แต่ต้องเป็นการนำฝากเพื่อเรียกเก็บเงินเข้าบัญชีของผู้รับเงินหรือผู้ทรงตามที่ปรากฏสิทธิในเช็คคนนั้นเท่านั้น และเมื่อนำเงินตามเช็คเข้าบัญชีแล้ว ทายาทหรือผู้จัดการมรดกของผู้รับเงินผู้ทรงซึ่งถึงแก่กรรมนั้น ก็สามารถแสดงสิทธิของตนขอรับเงินในบัญชีเงินฝากของผู้ตายที่มีอยู่กับธนาคารผู้เรียกเก็บค่านำไป

9) เช็คที่ผู้รับเงินเป็นบุคคลไม่มีตัวตนหรือไม่มีชีวิตอยู่จริง (Fictitious Person)

เช็คบางฉบับผู้สั่งจ่ายอาจมีเจตนาระบุชื่อผู้รับเงินซึ่งไม่มีตัวตนหรือไม่มีชีวิตอยู่จริง เช็คคนนั้นจะมีผลเป็นเช็คที่ธนาคารสมควรใจเงินให้หรือไม่ และควรจะใช้เงินให้แกบุคคลใด เช็คที่มีลักษณะเช่นนี้ แม้ในทางปฏิบัติเท่าที่นานมายังไม่เคยมีปรากฏ แต่ผู้เขียนเห็นว่าอาจเกิดขึ้นได้¹ จึงเห็นสมควรที่จะกล่าวไว้ ณ ที่นี้ด้วย

เช็คที่ผู้สั่งจ่ายระบุชื่อผู้รับเงินซึ่ง เป็นบุคคลไม่มีตัวตนหรือไม่มีชีวิตอยู่จริงนี้ ทานอาจารย์จัตติ ตังศกัณฑ์² มีความเห็นว่า เช็คเช่นนี้มีผลเท่ากับว่าผู้สั่งจ่ายตั้งใจสั่งจ่ายให้กับตัวเองในอีกชื่อหนึ่ง ผู้สั่งจ่ายอาจรับเงินในชื่อผู้รับเงินที่สมมติขึ้นหรือโอนต่อไปใน ชื่อที่สมมติขึ้นหรืออาจมอบให้ใครไปโดยไม่สลักหลังก็เท่ากับตั้งใจให้ผู้นั้นรับเงินไปในชื่อสมมติขึ้น ผู้นั้นจะรับเงินหรือโอนต่อไปในชื่อสมมติขึ้นก็ได้ เช็คที่ระบุชื่อผู้รับเงินเป็นบุคคลไม่มีตัวตนหรือไม่มีชีวิตอยู่จริง ก็อาจถือได้ว่าเป็นเช็คที่สมบูรณ์ตามกฎหมายได้ ถ้าหากมีรายการอื่น ๆ ครบถ้วน แม้จะไม่อาจถือว่าเป็นเช็คที่สั่งจ่ายให้แก่ผู้ถือเหมือนใน Bills of Exchange Act 1882 Section 7 (3) ของอังกฤษ เพราะกฎหมายไทยมิได้มีบทบัญญัติเช่นนี้

ผู้เขียนเห็นว่า เช็คเช่นนี้ถ้าผู้สั่งจ่ายนำมายื่นให้ธนาคารใจเงินเอง ธนาคารย่อมสามารถใจเงินให้แกผู้สั่งจ่ายได้ เพราะผู้สั่งจ่ายคงจะไม่โต้แย้งการใจเงินตามเช็คฉบับนี้ในภายหลัง เนื่องจากเป็นผู้รับเงินไปเอง

¹ ฎรายละเอียดในพที่ 5 นี้ หน้า 290 - 291

² จัตติ ตังศกัณฑ์, คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยบัญชี เงินฝาก เงินฝากและตัวเงิน, หน้า 52.

นอกจากนี้ ยังเขียนเห็นว่า ถ้ามีผู้นำเช็คซึ่งระบุชื่อผู้รับเงินเป็นบุคคลไม่มีตัวตนหรือไม่มีชีวิตอยู่จริงมายื่นต่อธนาคาร ธนาคารอาจใช้เงินตามเช็คดังกล่าวไปได้ แต่ทั้งนี้ต้องขึ้นอยู่กับข้อเท็จจริงดังต่อไปนี้ด้วย

ก. ถ้าเห็นได้ชัดว่า ผู้รับเงินที่ระบุไว้ในเช็คเป็นบุคคลที่ไม่มีตัวตนหรือไม่มีชีวิตอยู่จริงอย่างแน่นอน เช่น ระบุส่งจ่ายให้แก่ "สุนทรภู่" เป็นต้น ธนาคารก็ไม่ควรจะใช้เงินให้ ไม่ว่าจะมีการสลักหลังมาแล้วหรือไม่ก็ตาม โดยถือว่าเป็นเช็คมีพิรุธ เว้นแต่ผู้สั่งจ่ายเป็นผู้นำมาขอรับเงินจากธนาคารเอง ธนาคารสามารถใช้เงินให้ได้ เพราะผู้สั่งจ่ายเป็นผู้รับเงินไปเองจึงไม่อาจโต้แย้งธนาคารได้

ข. ถ้าไม่อาจทราบได้ว่าผู้รับเงินเป็นบุคคลไม่มีตัวตนหรือไม่มีชีวิตอยู่จริง เช่น ระบุชื่อว่า "นายรักชาติ ศาส์นักษัตริย์" เป็นต้น ธนาคารอาจใช้เงินตามเช็คดังกล่าวได้ แต่ต้องเป็นเช็คระบุชื่อที่มีการสลักหลังโอนมาแล้วจนมาถึงมือผู้ทรงคนปัจจุบัน (ผู้รับสลักหลังหรือเป็นเช็คที่มีคำว่า "หรือผู้ถือ" หรือไม่ได้ขีดฆ่าข้อความว่า "หรือผู้ถือ" ออก ธนาคารก็ใช้เงินให้แก่ผู้ทรงเช็คที่ได้รับโอนเช็คเช่นนั้นมาได้ แม้จะปรากฏความจริงคือธนาคารในภายหลังว่าผู้รับเงินที่ถูกระบุชื่อไว้นั้นไม่มีตัวตนหรือไม่มีชีวิตอยู่จริงก็ตาม เพราะชื่อผู้รับเงินที่ปรากฏในเช็คมิใช่ชื่อที่ผิดปกติจนมีพิรุธ และในทางปฏิบัติผู้ทรงหน้าเช็คมายื่นให้ธนาคารใช้เงินต้องแสดงหลักฐานประจำตัวว่าชื่ออะไร อยู่ที่ไหน และแสดงสิทธิของตนในฐานะผู้ทรงโดยชอบด้วยกฎหมาย (ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 905) ก็เพียงพอที่ธนาคารจะใช้เงินให้ได้ แต่ถ้าเช็คนั้นยังไม่มีการโอน ก็ยอมไม่มีการนำมาขอรับเงินอยู่ดี เพราะผู้รับเงินที่ปรากฏชื่อในเช็คไม่มีตัวตนหรือไม่มีชีวิตอยู่จริง ดังเช่นตามตัวอย่างข้างต้น ย่อมไม่มีตัวนายรักชาติ ศาส์นักษัตริย์ นำเช็คมายื่นให้ธนาคารใช้เงินได้แน่นอน เพราะไม่มีตัวตนอยู่หรือไม่มีชีวิตจริง เว้นแต่ในกรณีผู้สั่งจ่ายเป็นผู้นำมาขอเบิกต่อธนาคารเอง ก็อาจใช้เงินให้ได้ เว้นแต่เกี่ยวกับกรณีในข้อ ก.

10) เช็คสั่งจ่ายให้แก่นิติบุคคล

เช็คที่สั่งจ่ายให้แก่นิติบุคคลหรือนิติบุคคลเป็นผู้รับเงิน เช่น ห้างร้านบริษัทที่เป็นนิติบุคคล กระทรวง ทบวง กรม รัฐวิสาหกิจ หรือนิติบุคคลที่ไม่มีวัตถุประสงค์ในการหากำไร เช่น มูลนิธิสายใจไทย หรือสมาคมบัณฑิตศาสตร์ทางกฎหมาย เป็นต้น

เช็คเช่นนี้โดยหลักในกฎหมายแล้วต้องใช้เงินตามเช็คให้ไปตามปกติเหมือนเช็คสั่งจ่ายให้แก่บุคคลธรรมดาทั่วไป คือ ถ้าไม่มีคำว่า "ห้ามเปลี่ยนมือ" (not negotiable) ยอมโอนให้กันได้โดยการสลักหลังและส่งมอบ หรือมีคำว่า "หรือผู้ถือ" หรือไม่ได้ใช้คำว่า "หรือผู้ถือ" ออกยอมโอนไปด้วยเพียงการส่งมอบให้แก่กัน และไม่ได้ใช้เครื่องหมายการยอมใช้เงินตามเช็คเป็นเงินสดให้แก่ผู้รับเงินที่ระบุชื่อไว้ ผู้รับสลักหลังหรือผู้ถือ (แล้วแต่กรณี) ได้ แต่ถ้าเป็นเช็คชื่กร่อมก็จ่ายโดยการนำเงินเข้ามาบัญชีให้แก่ผู้รับเงินที่ระบุชื่อไว้ หรือเข้าบัญชีให้แก่ผู้รับสลักหลังก็ได้ การใช้เงินตามเช็คสั่งจ่ายให้แก่นิติบุคคลนี้จึงไม่เป็นปัญหาในทางปฏิบัติ

แต่มีบางธนาคารได้วางระเบียบปฏิบัติไว้ว่า เช็คเช่นนี้ธนาคารจะไม่ใช่เป็นเงินสดให้ แม้จะไม่ได้ใช้ชื่กร่อมหรือมีคำว่า "หรือผู้ถือ" อยู่ด้วยก็ตาม ต้องนำฝากเข้าบัญชีของนิติบุคคลนั้นก่อนเสมอ แล้วธนาคารจึงจะจ่ายเงินเข้าบัญชีให้ และถ้าเช็คเช่นนี้ได้ถูกสลักหลังโอนต่อไปแล้ว แม้จะมีการนำฝากเข้าบัญชีของผู้รับสลักหลัง ธนาคารก็ไม่จ่ายเงินเข้าบัญชีให้เช่นกัน ระเบียบปฏิบัติของธนาคารดังกล่าวมานี้ เห็นได้ชัดว่าไม่เป็นไปตามหลักกฎหมาย และก่อให้เกิดปัญหาในทางปฏิบัติ เมื่อมีผู้นำมาขอให้ธนาคารใช้เงินไม่ว่าจะเป็นนิติบุคคลนั้นเองหรือผู้รับสลักหลังก็ตาม แต่การที่ธนาคารมีระเบียบปฏิบัติดังกล่าวเพราะธนาคารเกรงว่าจะเกิดปัญหาเกี่ยวกับการทุจริตของพนักงานเจ้าหน้าที่ของนิติบุคคลนั้นหรือของธนาคารเอง และเพื่อป้องกันปัญหายุ่งยากที่จะเกิดขึ้นในภายหลัง ทั้งนี้เพราะเหตุว่าตามปกตินิติบุคคลส่วนมากจะมีระเบียบภายในให้นำเช็คที่นิติบุคคลนั้นได้รับมาเข้าบัญชีเสียก่อน เพื่อคำนวณยอดรายรับ - รายจ่าย ของนิติบุคคลและเป็นหลักฐานว่าได้รับเงินมาแล้ว

ถ้าจะจ่ายเงินให้ผู้อื่นก็จะออกเช็คสั่งจ่ายในนามนิติบุคคลนั้นเอง โดยจะไม่สลักหลังโอน
เช็คที่ตนได้รับมาให้ผู้อื่นอีกต่อหนึ่ง และการที่จะเป็นหนี้ผู้อื่นเท่ากับจำนวนที่ตนได้รับมาไม่
น่าจะเป็นไปได้ การสลักหลังโอนต่อไปจึงอาจเป็นการกระทำโดยไม่สุจริตของพนักงาน
เจ้าหน้าที่เพื่อเบียดบังเอาประโยชน์ส่วนตัว นอกจากนี้การจ่ายเงินสกลให้แก่ผู้รับเงินโดย
ตรงอาจเป็นช่องทางทุจริตได้ง่าย ดังนั้น เพื่อรักษาผลประโยชน์ของนิติบุคคลนั้น ๆ ทั้งยัง
เป็นการแสดงให้เห็นว่าธนาคารไม่ไ้กระทำการโดยประมาทเลินเล่อ ธนาคารจึงได้มี
ระเบียบว่าไม่จ่ายเงินสกลให้แก่เช็คที่สั่งจ่ายให้แก่บุคคลใด ๆ ต้องนำเงินเข้าบัญชีเสมือน
มีการซื้อกรรมเช็ค

ด้วยเหตุที่มีระเบียบปฏิบัติของธนาคารดังกล่าวข้างต้น เช็คสั่งจ่ายให้แก่บุคคล
แม้จะมีการสลักหลังโดยถูกต้องของนิติบุคคลนั้น ๆ ก็ตาม จะนำมาเข้าบัญชีส่วนตัวของบุคคล
ที่เป็นกรรมการ ผู้จัดการ พนักงาน ลูกจ้างของนิติบุคคลนั้น ๆ ไม่ได้

ผู้เขียนเห็นว่า เหตุผลที่ธนาคารอ้างว่านิติบุคคลส่วนใหญ่จะมีระเบียบภายในให้
นำเช็คที่ได้รับมาเข้าบัญชีเสมอ และการที่จะเป็นหนี้ผู้อื่นเท่ากับเช็คที่ได้รับมาย่อมเป็น
ไปไม่ได้นั้นน่าจะใช้ได้เฉพาะกับ หน่วยงานราชการ เช่น กระทรวง ทบวง กรม หรือ
รัฐวิสาหกิจเท่านั้น แต่สำหรับธุรกิจการค้าของเอกชน อาจเป็นไปได้ที่จะมีการโอนเช็คที่ได้อ
รับมาแล้วให้กับบุคคลอื่นต่อไป ผู้เขียนจึงมีความเห็นว่า ธนาคารไม่ควรถือหลักดังกล่าว
อย่างเด็ดขาด และน่าจะใช้เฉพาะในกรณีที่ธนาคารทราบว่านิติบุคคลนั้นมีระเบียบภายใน
ให้นำเช็คเข้าบัญชีเสมอ (แต่ในทางปฏิบัติธนาคารคงไม่อาจทราบได้เพราะตามปกติธนาคาร
ไม่มิตักค้นพันธุใด ๆ กับผู้รับเงิน หรือในกรณีที่ผู้สั่งจ่ายซึ่งเป็นผู้เค้ค้าของธนาคารได้มีคำสั่ง
ไว้ว่า "เข้าบัญชีผู้รับเงินเท่านั้น" (account payee only) หรือ "ห้ามเปลี่ยนมือ"
(not negotiable) เท่านั้น ธนาคารจึงจะจ่ายเงินให้ได้แต่เฉพาะผู้รับเงินที่ใครระบุ
ไว้เท่านั้น

ในกรณีเกี่ยวกับเช็คส่งจ่ายให้แก่บุคคลนี้ บัญชีพิกษาของศาลฎีกาได้ตัดสินไว้เกี่ยวกับการเรียกเก็บเงินตามเช็คที่มีลักษณะเช่นนี้ คือ คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1702/2515 ซึ่งอาจนำมาพิจารณาประกอบการใช้เงินตามเช็คที่ส่งจ่ายให้แก่บุคคลใด ดังนี้

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1702/2515 (คดีนี้ กองทัพอากาศ ซึ่งเป็นผู้รับเงินตามเช็คของผู้สละหลัง, ผู้ทรงและธนาคารผู้เรียกเก็บ เป็นจำเลย) ข้อเท็จจริงในคดีนี้ปรากฏว่า ลูกค้านำเช็คฝากเข้าบัญชีกระแสรายวันของธนาคาร โดยเช็คนั้นเป็นเช็คชื่กรอมส่งจ่ายระบุชื่อกองทัพอากาศเป็นผู้รับเงิน มีการโอนเช็ค เช็คนำฝากนั้น เริ่มต้นด้วยการสละหลังชื่อผู้รับเงิน โดยมีลายมือชื่อ(ปลอม) ของนายทหารอากาศ ซึ่งเป็นกรรมการควบคุมดูแลเงินรายได้ผลประโยชน์ของกรมการบินพลเรือนนายหนึ่งลงไว้ และประทับตราปลอม ซึ่งมีลักษณะคล้ายกับตราของกรมการบินพลเรือน กองทัพอากาศกำกับแล้วก็มี การสละหลังมาเป็นทอด ๆ ไม่ขาดสายจนถึงลูกค้านั้น ธนาคารไม่เคยติดต่อกับกองทัพอากาศ ๆ ก็ไม่เคยติดต่อกับธนาคาร ๆ ไม่มีโอกาสทราบวาทาที่สละหลังนั้นเป็นตราปลอม หรือตราเป็นตราของกรมการบินพลเรือนหรือไม่ ทั้งโจทก์ก็นำสืบไม่ได้ว่าธนาคารกระทำการโดยไม่สุจริต ธนาคารไม่ควรรับผิดชอบต่อโจทก์

แต่จากข้อเท็จจริงในคดีนี้ ปรากฏว่า เช็คส่งจ่ายให้แก่กองทัพอากาศ เป็นผู้รับเงินการสละหลังต้องกระทำในนามกองทัพอากาศซึ่งเป็นนิติบุคคลตามกฎหมาย โดยผู้บัญชาการทหารอากาศ เป็นผู้กระทำการแทน แต่การสละหลังในกรณีนี้มีตราของกองทัพอากาศ ซึ่งเขียนตัวเล็ก ๆ ข้างบนว่า กรมการบินพลเรือน และเขียนตัวใหญ่ข้างล่างว่า กองทัพอากาศ เช่นนี้ ไม่น่าจะเป็นการสละหลังที่ถูกต้อง เพราะเป็นการสละหลังของหน่วยย่อยของกองทัพอากาศ เมื่อการสละหลังนี้ไม่ถูกต้องก็ถือว่าการสละหลังนั้นขาดสาย การที่ธนาคารรับเช็คดังกล่าวเข้าบัญชีเพื่อส่งไปเรียกเก็บเช่นนี้เท่ากับเป็นการกระทำโดยประมาทเลินเล่อตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1000 อย่างไรก็ตาม ศาลฎีกามีใ้วินิจฉัยว่า ธนาคารกระทำการโดยประมาทเลินเล่อหรือไม่ แต่การที่ธนาคารไม่ควรรับผิดชอบคงจะเป็นเหตุเพราะว่าโจทก์พิสูจน์ให้เห็นไม่ได้ว่า ธนาคารกระทำการโดยไม่สุจริตนั่นเอง

นอกจากนี้ เช็คที่สั่งจ่ายให้แก่งongทัพอากาศ ซึ่งเป็นหน่วยงานของรัฐ มีใช้
 ในฐานะส่วนตัวของบุคคลใดบุคคลหนึ่ง ทั้งยังมีการสลักหลังปิดปกคืออีกด้วย ธนาคารนำ
 จะสงสัยในสิทธิของผู้ทรงเช็คกว่าเหตุใดจึงได้เช็คนีมาในลักษณะการชำระหนี้ส่วนตัว
 ยอมไม่สอดคล้องกับทางปฏิบัติของหน่วยราชการ และธนาคารควรจะสอบถามตามสมควร
 เกี่ยวกับเหตุที่ผู้ทรงได้รับเช็คนี ด้วยเหตุนี้ แม้จะมีแนวจากคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1702/2515
 นี้ก็ตาม การที่ธนาคารเรียกเก็บเงินตามเช็คที่สั่งจ่ายให้แก่นิติบุคคล มาเข้าบัญชีส่วน
 ตัวของบุคคลใดบุคคลหนึ่ง เช่นนี้ ภัยความเคารพต่อคำพิพากษาศาลฎีกา ผู้เขียนเห็นว่า
 ธนาคารผู้เรียกเก็บกระทำการโดยประมาทเลินเล่อ ควรจะรองรับผิดตามประมวลกฎหมาย
 แพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1000

ด้วยเหตุผลดังกล่าวข้างต้น ถ้าหากนำมาพิจารณาเกี่ยวกับการใช้เงินตามเช็คที่
 สั่งจ่ายให้แก่นิติบุคคลเช่นนี้ ผู้เขียนเห็นว่า ธนาคารไม่ควรใช้เงินตามเช็คนีให้แก่ผู้ทรง
 ไปโดยทันที เพราะไม่ว่าจะเป็นการใช้เงินตามเช็คชนิดक्रम ธนาคารต้องกระทำโดย
 สุจริตและปราศจากประมาทเลินเล่อ (ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 997
 และมาตรา 998) ใช้เงินตามเช็คระบุชื่อผู้สั่งจ่าย ธนาคารต้องใช้เงินไปตามทางคำ
 ปกติ โดยสุจริตและปราศจากประมาทเลินเล่อ (ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา
 1009) หรือการใช้เงินตามเช็คที่เรียกว่า "หรือผู้ถือ" ธนาคารต้องใช้เงินไปโดยสุจริต
 และไม่ประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรง (ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 316
 และมาตรา 310) ทั้งนี้ จากหลักเกณฑ์ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ เหล่านี้
 จะเห็นได้ว่าโดยทั่วไปแล้ว การใช้เงินของธนาคารต้องกระทำโดยสุจริตและปราศจาก
 ประมาทเลินเล่อ และการที่ธนาคารใช้จ่ายเงินตามเช็คสั่งจ่ายให้แก่บุคคล
 อื่น ๆ นอกจากนิติบุคคลนั้น ไม่ว่าจะเป็นการใช้เงินโดยผ่านธนาคารผู้เรียกเก็บหรือใช้ให้
 เป็นเงินสด ธนาคารพึงต้องใช้ความระมัดระวังตามสมควรในฐานะธนาคารผู้จ่ายควรจะ
 สอบถาม ตามสมควร เกี่ยวกับสิทธิของผู้ทรงเช็คเช่นนี้เสียก่อน มิฉะนั้นอาจถือได้ว่าธนาคาร
 กระทำการโดยไม่สุจริตหรือประมาทเลินเล่อ

แต่ทั้งนี้ มิใช่ว่า ถ้ามีผู้นำเช็คสั่งจ่ายให้แก่บุคคลมายื่นให้ธนาคารใช้เงิน ธนาคารจะปฏิเสธการใช้เงินให้แก่ผู้ทรง หรือปฏิเสธการใช้ให้เป็นเงินสด (แล้วแต่กรณี) ไปเสียทั้งหมดทุกฉบับ ดังที่กำหนดไว้ในระเบียบปฏิบัติของธนาคารบางแห่งดังกล่าวมาแล้วข้างต้น ผู้เขียนเห็นว่า โดยหลักแล้วธนาคารควรใช้เงินตามเช็คดังกล่าว เช่นเดียวกับเช็คในประเภทอื่น ๆ ไปตามปกติ เช่น ถ้าสามารถใช้เงินสดได้ก็ใช้เป็นเงินสดให้ผู้ทรงได้ หรือใช้เงินให้แก่ผู้รับสลักหลัง เป็นต้น เว้นแต่ในกรณีที่เช็คนั้นมีลักษณะน่าสงสัย ธนาคารควรสอบถามตามสมควรเกี่ยวกับสิทธิของผู้ทรงเสียก่อน เช่น สอบถามผู้สั่งจ่าย หรือนิติบุคคลผู้รับเงินตามเช็คนั้น เป็นต้น ซึ่งถ้าหากธนาคารได้กระทำการใช้ความระมัดระวังตามสมควรแล้ว ถือได้ว่าธนาคารกระทำโดยสุจริต และไม่ประมาทเลินเล่อ ธนาคารย่อมได้รับความคุ้มครอง

อนึ่งในทางปฏิบัติ ถ้าเป็นเช็คสั่งจ่ายในนามแฝงของนิติบุคคล เช่น "หนังสือพิมพ์ไทยรัฐ" ซึ่งเป็นชื่อเฉพาะที่รู้จักและเข้าใจกันดีว่าเป็นกิจการอันเดียวกับ "บริษัท วรรณผลจำกัด" เป็นต้น ธนาคารก็สามารถนำเงินเข้าบัญชีหรือใช้เงินให้แก่บุคคลนั้นได้ แยกทางธนาคารยังได้กำหนดให้ผู้รับเงินทำหนังสือรับผิดวันใช้ไว้อีกด้วย ทั้งนี้เพื่อป้องกันความเสียหายที่ธนาคารจะได้รับจากการใช้เงินให้แก่บุคคลที่ไม่มีสิทธิ

11) เช็คสั่งจ่ายให้แก่ผู้ดำรงตำแหน่งหน้าที่การงาน

ตาม Bills of Exchange Act 1882, Section 7 (2) บัญญัติไว้ว่า "ตัวเงินนั้นจะสั่งให้จ่ายเงินแก่บุคคลใดในตำแหน่งซึ่งครองอยู่ในขณะนั้นก็ได้ (A bill may also be made payable to the holder of an office for the time being) ซึ่งในกฎหมายของไทยไม่มีบทบัญญัติเช่นนี้ อย่างไรก็ตามผู้เขียนเห็นว่า การออกเช็คสั่งจ่ายให้แก่ผู้ดำรงตำแหน่งหน้าที่นั้นก็จะกระทำได้เช่นกัน เพราะสามารถรู้ได้ว่าผู้รับเงินเป็นบุคคลใด เช่น สั่งจ่ายให้แก่ "ผู้ว่าราชการจังหวัดอ่างทอง", "อธิบดีกรมสรรพากร", "ผู้จัดการบริษัทสายฟ้าจำกัด" เป็นต้น และถ้ามีรายการอื่น ๆ ครบถ้วน

เช็คที่สั่งจ่ายเช่นนี้ย่อมเป็นเช็คที่สมบูรณ์ ธนาคารสามารถใช้เงินตามเช็คนี้ได้

ตามระเบียบปฏิบัติของธนาคารบางแห่งได้กำหนดไว้ชัดเจนว่า เช็คเช่นนี้ไม่
วากนิตใด ๆ ธนาคารจะไม่จ่ายเงินสก็ให้ หรือจะนำเงินเข้าบัญชีส่วนตัวของผู้ดำรง
ตำแหน่งนั้นก็ได้เช่นกัน ต้องนำเงินตามเช็คเข้าบัญชีให้แก่งานที่ผู้นั้นดำรงตำแหน่ง
อยู่ การที่ธนาคารได้มีระเบียบปฏิบัติเช่นนี้ก็มีเหตุผลเช่นเดียวกับระเบียบปฏิบัติในการจ่าย
เงินตามเช็ค ซึ่งสั่งจ่ายให้แก่บุคคล ดังกล่าวมาแล้วใน ข้อ 10 นอกจากนี้ยังมี
เหตุผลเพิ่มเติมอีกด้วยว่า เช็คเช่นนี้แสดงให้เห็นถึงเจตนาของผู้สั่งจ่ายว่าประสงค์จะ
ให้จ่ายแก่พนักงานเจ้าหน้าที่ของหน่วยงานหรือบุคคลนั้น มิใช่สั่งจ่ายให้แก่บุคคลนั้นเป็น
การส่วนตัว

ระเบียบปฏิบัติดังกล่าวข้างต้น ก่อให้เกิดปัญหาอยู่เสมอ เช่นเดียวกับกรณีตาม
ข้อ 10 เพราะผู้ทรงจะโต้แย้งว่า ถ้าไม่มีกรณีที่ธนาคารจะใช้สิทธิปฏิเสธการใช้เงินได้
โดยชอบด้วยกฎหมายแล้ว ธนาคารมีหน้าที่ความประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา
991, มาตรา 992 ในการใช้เงินตามเช็คดังกล่าวให้แก่คน ระเบียบของธนาคารนี้ไม่
ควรมีผลบังคับใช้เพราะขัดต่อกฎหมาย

โดยหลักตามกฎหมาย หากเป็นเช็คสั่งให้จ่ายแก่ผู้ถือหรือเช็คที่ม้คำว่า "หรือผู้ถือ"
ธนาคารสามารถใช้เป็นเงินสดให้แก่ผู้ทรงได้ เพียงแต่กระทำโดยสุจริตไม่ประมาทเลินเล่อ
อย่างร้ายแรง (ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 316, มาตรา 310) ถ้าเป็น
เช็คที่ครบธนาคารเพียงแต่ใช้เงินโดยผ่านธนาคารผู้เรียกเก็บเท่านั้น (ประมวลกฎหมาย
แพ่งและพาณิชย์ มาตรา 997, มาตรา 998) หรือถ้าเป็นเช็คระบุชื่อผู้รับเงินธนาคารใช้
เงินไปตามทางค้ำปกติ โดยสุจริต ปราศจากประมาทเลินเล่อ (ประมวลกฎหมายแพ่งและ
พาณิชย์ มาตรา 1009) ธนาคารย่อมได้รับความคุ้มครองจากกฎหมายอยู่แล้ว แต่การกระทำ
ที่เป็นการกระทำตามทางค้ำปกติ หรือสุจริตหรือปราศจากประมาทเลินเล่อ ซึ่งกฎหมายต้อง
การนั้น ย่อมขึ้นอยู่กัพฤติการณ์เป็นเรื่อง ๆ ไป ในกรณีเช็คสั่งจ่ายให้แก่ผู้ดำรงตำแหน่ง

หน้าที่นี้ ธนาคารจึงได้กำหนดไว้เป็นระเบียบภายในว่า ธนาคารจะไม่ใช้เงินสทหรือนำเงินเข้าบัญชีส่วนตัวของผู้ทรง กองใช้เงินตามเช็คให้แก่งานหรือนิติบุคคลนั้น ก็เพื่อเป็นการกำหนดมาตรฐานของความสำเร็จหรือไม่ปร มาทเส้นเลือดในการใช้เงินตามเช็คเช่นนี้ของธนาคารไว้ คือ ธนาคารเลือกปฏิบัติตามวิธีการที่ธนาคารเห็นว่า ปลอดภัยแก่ธนาคารไว้ก่อน เพราะถ้าธนาคารได้ใช้เงินตามเช็คให้แก่ผู้ทรงไป อาจถือว่าเป็นการกระทำโดยประมาทเส้นเลือดได้ มีแนวคำพิพากษาของศาลต่างประเทศและศาลไทยได้ตัดสินเกี่ยวกับการเรียกเก็บเงินตามเช็คที่ส่งจ่ายให้แก่ผู้ทรงตำแหน่งซึ่งอาจนำมาพิจารณาเปรียบเทียบกับการใช้เงินตามเช็คเช่นนี้ได้ ดังนี้

คดี Ross v. London County Westminster and Parr's Bank Ltd. (1919) 1.K.B. 678, 88 1.J.B. 927 คดีนี้มีข้อเท็จจริงว่า นาย de Volpi เป็นนายทหารมีหน้าที่ดูแลการค้าเนืองงานของกองกำลังทหารแห่งชาติ ของ Canada ซึ่งมีสำนักงานทรัพย์สินของกองกำลังตั้งที่กล่าวอยู่ และนาย de Volpi นี้ได้เปิดบัญชีส่วนตัวไว้กับธนาคารจำเลย ในช่วงเดือนพฤษภาคม 1917 ถึง เมษายน 1918 นาย de Volpi ได้นำเช็คที่ส่งจ่ายให้แก่ "เจ้าหน้าที่ ที่มีอำนาจรับผิดชอบของสำนักงานทรัพย์สินกองกำลังทหารแห่งชาติ Canada" และมีลายมือชื่อของนาย de Volpi เป็นผู้สลักหลังนำเข้าบัญชีส่วนตัวของตนเองกับธนาคารจำเลย ศาลได้ตัดสินว่า เช็คที่ส่งจ่ายและสลักหลังแล้วโดยเจ้าหน้าที่ของรัฐบาล ธนาคารจึงควรสอบถามว่า ลูกค้าของธนาคารในฐานะส่วนตัวนั้นมีสิทธิในเช็คเหล่านั้นหรือไม่ การที่ธนาคารมิได้กระทำการดังกล่าวจึงถือว่าเป็นการประมาทเส้นเลือด โดยท่านผู้พิพากษา Bailhache ได้ให้เหตุผลว่า เช็คดังกล่าวเป็นการส่งจ่ายให้แก่เจ้าหน้าที่ในฐานะที่เป็นเจ้าหน้าที่ของรัฐ มิใช่ในฐานะส่วนตัวแต่อย่างใด และจากการสลักหลังก็แสดงให้เห็นชัดว่าเช็คถูกเปลี่ยนมือโดยเจ้าหน้าที่ดังกล่าว ดังนั้นจึงเป็นการไม่สอดคล้องกับการปฏิบัติธุรกิจที่เช็คในลักษณะเช่นนี้จะใช้เพื่อชำระหนี้ส่วนตัวของผู้ใด

คดี Ross V. London County Westminster and Parr's Bank Ltd.

(1919) ของอังกฤษนี้มีข้อเท็จจริงใกล้เคียงกับคดีของไทยตามคำพิพากษานี้ที่ 1702/2515 (ถึงกล่าวมาแล้วในข้อ 10) แต่ข้อแตกต่างว่า ตามคำพิพากษานี้ที่ 1702/2515 นี้ เป็นเช็คสั่งจ่ายให้แก่กองทัพอากาศ ซึ่งเป็นนิติบุคคล และเป็นเช็คชื่กรวม มีการสลักหลังโดยการปลอมลายมือชื่อของนายทหารอากาศซึ่งเป็นกรรมการควบคุมดูแลรายได้ผลประโยชน์ของกรมการบินพลเรือน กองทัพอากาศ และประทับตราปลอมไว้แล้ว มีการสลักหลังมาเป็นทอด ๆ จนถึงผู้ทรงเช็คซึ่งนำเช็คฝากเข้าบัญชีของธนาคารของตนเพื่อเรียกเก็บ ศาลตัดสินว่าธนาคาร (ธนาคารผู้เรียกเก็บ) และกองทัพอากาศต่างไม่เคยติดต่อกัน ธนาคารไม่มีโอกาสทราบว่าตราที่สลักหลังนั้นปลอมหรือไม่ ทั้งยังนำสืบไม่ได้ว่าธนาคารผู้เรียกเก็บกระทำการโดยไม่สุจริต ธนาคารจึงไม่ต้องรับผิดชอบ

เมื่อเปรียบเทียบคำพิพากษานี้ที่ 1702/2515 กับคดี Ross V. London County Westminster and Parr's Bank Ltd (1919) จะเห็นว่าศาลมีแนวความเห็นในทางปฏิบัติแตกต่างกัน และเมื่อนำมาพิจารณาเปรียบเทียบกับการจ่ายเงินตามเช็คที่สั่งจ่ายให้แก่ผู้ดำรงตำแหน่งหน้าที่ของธนาคารผู้จ่ายแล้วจะเห็นได้ว่า ถ้าเป็นเช็คชื่กรวม ธนาคารผู้จ่ายไม่เพียงต้องจ่ายเงินให้แก่ธนาคารผู้เรียกเก็บเท่านั้น ยังต้องกระทำโดยสุจริตปราศจากประมาทเลินเล่อด้วย (ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 997 และ 998) ถ้าเป็นเช็คระบุชื่อผู้สั่งจ่ายธนาคารต้องจ่ายเงินให้แก่ผู้ทรงไปตามทางคำปกติโดยสุจริตและปราศจากประมาทเลินเล่อ แม้การสลักหลังของผู้รับเงินจะเป็นการสลักหลังปลอมหรือปราศจากอำนาจก็ตาม (ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1009) และถ้าเป็นเช็คสั่งจ่ายให้แก่ผู้ถือธนาคารต้องจ่ายเงินให้แก่ผู้ทรงโดยสุจริตและไม่ประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรง (ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 316 และ 310) หากธนาคารได้จ่ายเงินไปตามที่กฎหมายกำหนดนั้นธนาคารย่อมได้รับความคุ้มครอง ซึ่งจะเห็นได้ว่าโดยทั่วไปการใช้เงินของธนาคารสามเช็คประเภทต่าง ๆ ตามกฎหมายต้องการให้ธนาคารกระทำโดยสุจริตและปราศจากประมาทเลินเล่อ ผู้เขียนเห็นว่า แนวคำพิพากษา

ฎีกาที่ 1702/2515 จึงคงไม่สามารถนำมาใช้เทียบเคียงกับกรณีการชำระเงินตามเช็ค
ที่สั่งจ่ายให้แก่ผู้ดำรงตำแหน่งหน้าที่ได้ และธนาคารผู้จ่ายน่าจะคงปฏิบัติตามแนวเดียวกับคดี
กับคดี Ross V. London County Westminster and Parr's Bank Ltd. (1919)

เพราะกรณีเช็คสั่งจ่ายให้แก่ผู้ดำรงตำแหน่งหน้าที่และมีการสลักหลังโดยบุคคลผู้นั้นหรือนำมาเข้าบัญชีส่วนตัวของผู้นั้น หรือผู้นั้นนำมายื่นให้ธนาคารชำระเงินสดแล้วแต่กรณี ธนาคารน่าจะเกิดความสงสัยในสิทธิของผู้ทรง และควรจะสอบถามตามสมควรเกี่ยวกับการได้มาซึ่งเช็คเช่นนี้ ถ้าธนาคารไม่กระทำน่าจะถือว่าธนาคารไม่ได้ใช้ความระมัดระวังตามสมควรในฐานะธนาคารผู้จ่าย ธนาคารก็ย่อมไม่ได้รับความคุ้มครองตามกฎหมาย

อย่างไรก็ตาม ผู้เขียนมีความเห็นว่า ระเบียบปฏิบัติของธนาคารที่กำหนดไว้ว่าธนาคารไม่ชำระเงินสดหรือจ่ายเงินเข้าบัญชีส่วนตัวของผู้ซึ่งดำรงตำแหน่งหน้าที่ใด ๆ ใ้หรือไม่ให้เงินให้แก่ผู้ทรงเช็คดังกล่าว แม้ได้รับสลักหลังโอนมาไต่กัน ไม่ควรจะเป็นหลักปฏิบัติตายตัวโดยเคร่งครัดว่าจะไม่ชำระเงินให้เสมอไป ผู้เขียนเห็นว่าควรจะเป็นเรื่องที่ธนาคารใช้ดุลยพินิจมากกว่า คือธนาคารอาจจะชำระเงินให้หรือไม่ก็ได้โดยขึ้นอยู่กับว่าเช็คนั้นมีลักษณะน่าสงสัยหรือไม่ และถ้าธนาคารได้สอบถามตามสมควรแล้วธนาคารก็อาจพิจารณาอีกครั้งได้ว่า ควรจะชำระเงินให้หรือไม่

ในการออกเช็คสั่งจ่ายให้แก่ผู้ดำรงตำแหน่งหน้าที่การงานนี้ ยังอาจเกิดปัญหาในทางปฏิบัติอีกด้วยว่า ใครจะเป็นผู้มีสิทธิรับเงินตามเช็คนั้น เพราะตำแหน่งหน้าที่นั้นอาจมีการเปลี่ยนแปลงได้ เช่น เช็คลงวันที่วางหน้าสั่งให้ธนาคารชำระเงินให้แก่ผู้จัดการบริษัทแสงฟ้าจำกัด ในวันที่ 20 มกราคม 2528 ซึ่งปรากฏว่าในขณะที่เขียนเช็คคือวันที่ 30 ธันวาคม 2527 นาย ก. ดำรงตำแหน่งเป็นผู้จัดการบริษัท แต่เมื่อเช็คถูกนำมายื่นให้ธนาคารชำระเงิน วันที่ 20 มกราคม 2528 นั้น นาย ข. ได้ดำรงตำแหน่งผู้จัดการบริษัทแทนนาย ก. แล้ว เช่นนี้ธนาคารควรจะชำระเงินให้แก่นาย ข. หรือนาย ก. หรือบริษัทแสงฟ้าจำกัด ผู้เขียนเห็นว่าในกรณีตามปัญหานี้ ถ้าถือตามระเบียบปฏิบัติของ

ธนาคารบางแห่งดังกล่าวมาแล้ว คงต้องจ่ายเงินเข้าบัญชีให้แก่บริษัทแสงฟ้าจำกัด
 แยกถือตามหลักกฎหมายแล้วต้องดูว่าใคร เป็นผู้ทรง เช็กโดยชอบด้วยกฎหมายในขณะที่
 เช็กถึงกำหนด เช่น ถ้า นาย ก. เป็นผู้ได้รับ เช็กลงวันที่ล่วงหน้า นาย ก. ย่อมเป็น
 ผู้ทรง เช็ก เพราะเช็กระบุให้จ่ายแก่ผู้จัดการบริษัทและในขณะที่รับเช็กมา นาย ก. เท่านั้น
 ที่เป็นผู้จัดการบริษัทแห่งนั้น เมื่อถึงกำหนดใช้เงิน นาย ก. ย่อมมีสิทธินำเช็กมาขึ้นให้
 ธนาคารใช้เงินได้ แม้ในขณะนั้น ตนเองจะไม่ได้เป็นผู้จัดการบริษัทแล้วก็ตาม หรืออาจ
 สลักหลังโอนให้ใครต่อไปรวมทั้งนาย ข. ด้วยก็ได้ ผู้รับโอนหรือผู้รับสลักหลังย่อมมีสิทธิ
 ได้รับเงินตามเช็กนั้น หรือถ้าผู้ส่งจ่ายมอบเช็กให้แก่ผู้จัดการบริษัท ในวันที่เช็กถึงกำหนด
 คือ วันที่ 20 มกราคม 2528 นาย ข. ก็เป็นผู้รับเงินตามเช็กดังกล่าว สามารถนำมายื่น
 ให้ธนาคารใช้เงินได้ ซึ่งในกรณีเช่นนี้ผู้เขียนเห็นว่า ธนาคารควรใช้ความระมัดระวังในการ
 ปฏิบัติตามกฎหมาย เกณฑ์กฎหมายกำหนดไว้จะเป็นการปล่อยภัยแก่ธนาคารมากที่สุด เพราะ
 อย่างน้อยยอมเป็นข้อต่อสู้ที่ใคร่ต่อสู้บุคคลทุกคนได้ว่าธนาคารปฏิบัติตามกฎหมายแล้ว
 ดังนั้นเพียงแต่ธนาคารใช้เงินให้แก่บุคคลใดก็ตามที่ทรงสิทธิในตราสารนั้นโดยชอบด้วย
 กฎหมาย ด้วยความระมัดระวังตามสมควรแล้วธนาคารย่อมได้รับความคุ้มครองจากกฎหมาย

12) เช็กสั่งจ่ายให้แก่ผู้มีอำนาจกระทำการแทนหรือพนักงานเจ้าหน้าที่ของ
 หน่วยงานในฐานะส่วนตัว

การใช้เงินตามเช็กสั่งจ่ายให้แก่กรรมการ, ผู้จัดการ, ตัวแทน, ผู้ชำระบัญชี
 หรือลูกจ้างของหน่วยงานซึ่งบุคคลเหล่านี้ เป็นผู้ลงนามสั่งจ่ายเองในนามของตัวการหรือ
 หน่วยงานนั้น เช่น นาย ก. เป็นผู้มีอำนาจลงนามสั่งจ่ายเช็กในนามของบริษัท ข.ค.ง.
 จำกัด นาย ก. ได้ลงนามในเช็กสั่งจ่ายเงินให้แก่ตนเองหรือผู้ชำระบัญชีสั่งจ่ายเช็กโดย
 อาศัยอำนาจที่ตนได้รับมาสั่งจ่ายเช็กในนามของห้างหุ้นส่วนบริษัทที่อยู่ระหว่างการชำระ
 บัญชีเพื่อเลิกกิจการนั้นให้แก่ตนเอง เป็นต้น

การใช้เงินตามเช็คเช่นนี้ มิได้มีกฎหมายกำหนดไว้เป็นพิเศษ จึงต้องนำหลักเกณฑ์ที่กฎหมายกำหนดไว้มาบังคับใช้ คือ ถ้าเป็นเช็คที่ครอบคลุมธนาคารต้องใช้เงินโดยธนาคารผู้เรียกเก็บด้วยความสะดวก และปราศจากประมาทเลินเล่อ (ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 997 และมาตรา 998) ถ้าเป็นเช็คระบุชื่อต้องใช้เงินไปตามทางค้ำปกติ โดยสะดวกและปราศจากประมาทเลินเล่อ (ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1009) หรือถ้าเป็นเช็คที่มีคำว่า "หรือผู้ถือ" ก็อาจใช้เป็นเงินสดให้ก็ได้โดยต้องกระทำโดยสะดวกและปราศจากประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรง (ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 316 และมาตรา 310)

ดังนั้น การใช้เงินตามเช็คที่มีลักษณะเช่นนี้มีหลักเกณฑ์แน่นอน เดียวกันกับการใช้เงินตามเช็คดังกล่าวมาแล้วในข้อ 10 และข้อ 11 คือ ก่อนที่ธนาคารจะใช้เงินธนาคารควรตรวจสอบตามสมควรเกี่ยวกับอำนาจของผู้ลงนามสั่งจ่าย สิทธิของผู้ที่ได้รับเช็คนั้นมา เช่น ผู้ชำระบัญชีมีหน้าที่ชำระส่งงานของห้างหุ้นส่วนหรือบริษัทที่จะเลิกกิจการให้เสร็จสิ้นไป และจัดการใช้หนี้ต้นและแจกจ่ายทรัพย์สินของห้างหุ้นส่วนหรือบริษัทนั้นและยังมีอำนาจดำเนินกิจการของห้างหุ้นส่วนหรือบริษัทนั้น ๆ ได้ (ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1250, มาตรา 1259) ดังนั้น ผู้ชำระบัญชีย่อมมีอำนาจสั่งจ่ายเช็คและถอนเงินมาใช้ในการชำระบัญชีได้เป็นธรรมดา แต่ถ้ามุ่งการสั่งจ่ายเงินเป็นจำนวนมากโดยตนเองสั่งจ่ายเองหรือเห็นได้ว่าทำเพื่อประโยชน์ส่วนตัว ธนาคารก็ควรสอบถามตามควรเกี่ยวกับสิทธิที่จะได้รับเงินจำนวนนั้น ๆ ของผู้ชำระบัญชี เป็นต้น มิฉะนั้นอาจถือได้ว่าธนาคารกระทำการโดยไม่สุจริตหรือประมาทเลินเล่อได้ เพราะตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 80 กำหนดไว้ว่าถ้าประโยชน์ทางได้ทางเสียของนิติบุคคลกับผู้จัดการเป็นปฏิปักษ์แก่กันแล้ว การนั้นผู้จัดการทำแทนไม่ได้

ถ้าธนาคารได้ใช้ความระมัดระวังตามสมควรแล้ว ธนาคารย่อมได้รับความคุ้มครองในการใช้เงินตามเช็คดังกล่าวให้แก่ผู้ถือเช็คชื่อเป็นผู้รับเงินหรือนำเข้าบัญชีส่วนตัวของผู้นั้นได้

13) เช็คสั่งจ่ายให้แก่ผู้รับเงินหลายคนรวมกันหรือแยกกัน

ตาม Bills of Exchange Act 1882. Section 7(2) ของอังกฤษ ได้บัญญัติไว้ชัดเจนว่า ตัวเงินจะสั่งให้จ่ายเงินแก่บุคคลสองคนหรือกว่านั้นขึ้นไปรวมกันก็ได้ หรือจะสั่งให้จ่ายแก่บุคคลทั้งสองคนคนใดคนหนึ่งหรือแก่บุคคลบุคคลใดคนหนึ่งในบรรดาบุคคลหลายคนก็ได้ สำหรับกฎหมายตัวเงินของไทยมิได้มีบทบัญญัติเช่นนี้ ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 988 (4) บัญญัติไว้แต่เพียงว่าเช็คต้องมีชื่อหรือชื่อของผู้รับเงินหรือคำจกแจงว่าให้ใช้เงินแก่ผู้ถือเท่านั้น เพื่อให้ทราบวาระการต้องใช้เงินให้ใครอย่างไรก็ตาม นักกฎหมายไทยมีแนวความเห็นว่าเป็นที่ผู้สั่งจ่ายอาจจะบุปให้ธนาคารใช้เงินให้แก่ผู้รับเงินหลายคนก็ได้ เช่น จ่ายนาย ก. และนาย ข. เป็นต้น โดยจะต้องให้รับเงินรวมกันอย่างไรก็ตาม (ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 298)² จะแบ่งส่วนกันคนละเท่ากันเท่านี้ในตัวเงินฉบับเดียวกันไม่ได้ เพราะเช็คต้องเป็นทางปฏิบัติ เช่น ผู้ทรงจะต้องครอบครองตัวเงิน เป็นต้น บุคคลหลายคนจะแยกกันครอบครองตัวเงินฉบับเดียวกันไม่ได้³ ในกรณีที่ผู้รับเงินรวมกันหลายคนต้องถือว่าต่างเป็น

¹ Bills of Exchange Act 1882. Section 7 (2) "A bill may be made payable to two or more payees jointly, or it may be made payable in the alternative to one of two, or one or some of several payees ..."

² ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 298 "ถ้าบุคคลหลายคนมีสิทธิเรียกร้องการชำระหนี้โดยท่านเองซึ่งแต่ละคนอาจจะเรียกให้ชำระหนี้เงินได้ไซ้แม้ถึงว่าลูกหนี้จำต้องชำระหนี้เงินแต่เพียงครั้งเดียว (กล่าวคือเจ้าหนี้รวมกัน) ก็ดี ท่านว่าลูกหนี้จะชำระหนี้ให้แก่เจ้าหนี้แต่ละคนใดคนหนึ่งก็ได้ตามแต่ละเลือกความชอบให้ใช้บังคับได้ แม้ทั้งที่เจ้าหนี้คนหนึ่งจะไต่ถามฟ้องเรียกชำระหนี้ไว้แล้ว"

³ จิตติ ตึงศกทัย, คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยบัญชีเดินสะพัดและตัวเงิน, หน้า 53.

เจ้าของกรรมสิทธิ์ในตั๋วเงินฉบับนั้นร่วมกัน ฉะนั้นไม่ว่า นาย ก. หรือ นาย ข. จะเป็น
ผู้ครอบครองตั๋วเงินฉบับนั้นก็ตาม ต้องถือว่าเป็นการครอบครองทั้ง เพื่อตนเอง และครอบ
ครองแทนอีกคนหนึ่งด้วย การจะบังคับการใช้เงินตามตั๋วหรือโอนออกไปจึงต้องทำโดย
นาย ก. และนาย ข. พร้อมกัน ¹

โดยเหตุที่กฎหมายมิได้ห้ามออกเช็คสั่งจ่ายให้แก่ผู้รับเงินหลายคนประกอบกับ
แนวความเห็นของนักกฎหมายไทยดังกล่าวแล้ว เห็นได้ว่าผู้สั่งจ่ายจะออกเช็คสั่งจ่ายให้
เงินแก่ผู้รับเงินหลายคนแยกกันคนละสัดส่วนไม่ได้ แต่สั่งจ่ายให้แก่ผู้รับเงินหลายคนโดย
มีสิทธิในเช็คนั้นร่วมกันได้และถือเป็นเช็คที่สมบูรณ์ ธนาคารสามารถชำระเงินตามเช็คดังกล่าว
ได้ และจะต้องใช้เงินให้ผู้รับเงินเหล่านั้น เพียงครั้งเดียวทั้งจำนวน ในกรณีที่ผู้รับเงิน
ขึ้นเงินสละได้ ธนาคารต้องใช้เงินให้แก่ผู้รับเงินทุกคน โดยให้ผู้รับเงินทุกคนลงนามรับเงิน
ร่วมกัน หรือถ้าเป็นเช็คชื่อรวม ธนาคารควรชำระเงินเข้าบัญชีของผู้รับเงินเหล่านั้นเป็น
เจ้าของบัญชีร่วมกัน และถ้าเช็คดังกล่าวได้ถูกสลักหลังโดยชอบมาจนถึงมือผู้ทรงคนปัจจุบัน
นี้ ธนาคารสามารถชำระเงินให้แก่ผู้ทรงคนปัจจุบันได้แต่ทั้งนี้ควรจะต้องตรวจสอบว่า ผู้รับเงิน
ตามที่ระบุชื่อไว้ในเช็คทุกคนได้ร่วมกันสลักหลังแล้ว แต่หาเช็คสั่งจ่ายให้แก่ผู้รับเงินหลายคน
ร่วมกันมีคำว่า "หรือผู้ถือ" หรือยังไม่ใช้ชื่อกันคำว่า "หรือผู้ถือ" ออก ธนาคารก็สามารถ
ชำระเงินให้แก่ผู้ถือได้ตามกฎหมาย

สำหรับเช็คที่สั่งจ่ายให้แก่ "นาย ก. หรือ นาย ข." ในทางปฏิบัติแม้ไม่ปรากฏ
ว่ามีเช็คเช่นนี้ แต่อาจเกิดขึ้นได้ เช็คที่มีลักษณะเช่นนี้เห็นได้ว่า ผู้สั่งจ่ายประสงค์จะจ่าย
เงินให้แก่ นาย ก. หรือ นาย ข. คนใดคนหนึ่งก็ได้ เช็คเช่นนี้ตามกฎหมายอังกฤษ

¹ ไพฑูรย์ คงสมบูรณ์, คำอธิบายกฎหมายลักษณะตั๋วเงิน, หน้า 60.

(Bills of Exchange Act 1882. Section 7 (2)) ยินยอมให้กระทำได้ ส่วนแนวความเห็นในกฎหมายไทยยังเห็นได้ไม่ชัด แต่ผู้เขียนเห็นว่า โดยอาศัยหลัก กิ่งกล่าวมาแล้วข้างต้นว่า ผู้สั่งจ่ายอาจออกเช็คสั่งให้ใช้เงินแก่ผู้รับเงินหลายคนได้ ดังนั้น การที่สั่งให้จ่ายเงินแก่ผู้รับเงินคนใดคนหนึ่งที่ได้กำหนดตัวไว้แน่นอนแล้ว ย่อม กระทำได้เช่นกัน คือจะจ่ายให้แก่นาย ก. หรือนาย ข. คนใดคนหนึ่งก็ได้ จะถือเป็น คำสั่งที่ไม่แน่ชัดก็คงไม่ได้ เพราะสั่งจ่ายเงินเป็นจำนวนแน่นอนและในกรณีเช่นนี้ต้อง ถือว่า ผู้รับเงินคนใดคนหนึ่งนั้น เป็นผู้รับเงินเพียงคนเดียว มิใช่เจ้าหนี้ร่วม ระหว่าง นาย ก. กับ นาย ข. นั้น ถ้าใครนำเช็คมายื่นให้ธนาคารใช้เงินหรือนำเช็คฝากเข้า บัญชีของธนาคารมีสิทธิถือว่าบุคคลนั้นเป็นผู้ทรงซึ่งธนาคาร สามารถใช้เงินตามเช็ค ให้แก่ผู้รับเงินคนใดคนหนึ่งนั้นได้ตามคำสั่งของผู้สั่งจ่าย หรือจะใช้เงินให้แก่ผู้รับสลักหลัง หรือผู้รับโอนเช็คจากผู้รับเงินนั้นคนใดคนหนึ่งก็ได้ หรือถ้าหากเป็นเช็คผู้ถือควยแล้ว ธนาคารก็สามารถใช้เงินให้แก่ผู้ถือใดควยเช่นกัน

ควยหลักเดียวกันกับที่กล่าวมาแล้วข้างต้น ถ้าผู้สั่งจ่ายสั่งให้ใช้เงินแก่ผู้รับเงินหลายคนโดยจะร่วมกันรับเงินหรือคนใดคนหนึ่งเป็นผู้รับเงิน เช่น จ่าย "นาย ก. และ/ หรือ นาย ข." เป็นต้น เช็คนั้นก็ยังจะเป็นเช็คสมบูรณ์ตามกฎหมาย ในการใช้เงินของ ธนาคารยอมใช้เงินให้แก่ นาย ก. และนาย ข. ร่วมกัน หรือจะใช้เงินให้แก่นาย ก. หรือนาย ข. คนใดคนหนึ่งที่น่าเช็คมายื่นให้ธนาคารใช้เงินก็น่าจะทำได้เช่นเดียวกัน หรือจะนำเช็คฝากเข้าบัญชีของทั้งสองคนหรือบัญชีของคนใดคนหนึ่งก็ได้หรือถ้ามีการสลัก โอนเช็ค ต่อมาโดย นาย ก. และนาย ข. ร่วมกัน หรือ นาย ก. หรือ นาย ข. คนใด คนหนึ่ง เป็นผู้สลักหลังหรือผู้โอนก็ได้ ธนาคารสามารถใช้เงินตามเช็คดังกล่าวนี้ให้แก่ผู้ทรง ได้เช่นกันกับเช็คที่กล่าวมาแล้วข้างต้น

ในกรณีเช็คที่สั่งจ่ายให้แก่ผู้รับเงินหลายคน หรือเกินกว่าหนึ่งคนนี้ บางธนาคาร
ได้กำหนดไว้ในระเบียบปฏิบัติว่า ธนาคารจะไม่ใช้เงินตามเช็คที่สั่งจ่ายเช่นนี้ เพื่อค้ำ
ปัญหาความยุ่งยากที่เกิดจากการใช้เงิน แต่ผู้เขียนเห็นว่าธนาคารควรใช้เงินตามเช็ค
เช่นนี้เพราะถือว่าเป็นการปฏิบัติตามคำสั่งของผู้สั่งจ่าย และถ้าธนาคารได้ใช้เงินไป
โดยชอบธนาคารย่อมได้รับความคุ้มครองอยู่แล้ว

14) เช็คสั่งจ่ายให้แก่ห้างร้านหรือคณะบุคคลที่มีได้เป็นนิติบุคคล

ในกรณีเช็คสั่งจ่ายให้แก่ห้างร้านที่มีนิติบุคคลเป็นผู้รับเงิน หากยังมีได้มีการ
สลักหลังโอนหรือไม่มีหรือขีดฆ่าคำว่า "หรือผู้ถือ" ออก ธนาคารย่อมมีสิทธิใช้เงินตามเช็ค
ดังกล่าวให้แก่ผู้รับเงินเช่นนี้ได้ แต่ทั้งนี้เนื่องจากเช็คสั่งจ่ายในชื่อห้างร้านที่มีนิติบุคคล
นี้ ผู้ที่นำเช็คมายื่นให้ธนาคารใช้เงินจึงเป็นบุคคลธรรมดาเช่นนี้ ธนาคารควรใช้เงินตาม
เช็คให้แก่บุคคลใด ในกรณีเช่นนี้ ผู้เขียนเห็นว่า ธนาคารผู้จ่ายควรจะต้องสอบถามขอ
เท็จจริงว่าห้างร้านนั้นมีใคร เป็นเจ้าของกิจการบ้าง (ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์
มาตรา 310) หากปรากฏว่ามีบุคคลคนเดียวเป็นเจ้าของกิจการนั้น ธนาคารก็สามารถ
ใช้เงินให้แก่บุคคลนั้นได้ แต่ถ้าปรากฏว่ามีบุคคลหลายคน เป็นเจ้าของกิจการธนาคารต้อง
ใช้เงินให้แก่บุคคลเหล่านั้นทุกคน ในกรณีเช็คสั่งจ่ายให้แก่คณะบุคคลซึ่งมีนิติบุคคลนั้นก็
หลักเกณฑ์เช่นเดียวกัน โดยธนาคารต้องใช้เงินให้แก่บุคคลทุกคนที่ประกอบ เป็นคณะบุคคล
นั้นทุกคน ทั้งนี้คณะบุคคลนั้นต้องมีตัวตนอยู่จริง ในขณะที่ยื่นเช็คให้ธนาคารใช้เงินด้วย

ถ้าเช็คเช่นนี้ได้มีการสลักหลังโอนต่อมาหรือเป็นเช็คที่ปิดคำว่า "หรือผู้ถือ"
ธนาคารสามารถใช้เงินให้แก่ผู้ทรงเช็คดังกล่าวได้ แม้มีข้อแม้ว่าการสลักหลังของผู้รับเงิน
ตามที่ระบุไว้ในเช็คต้องครบถ้วนด้วย เช่น ถ้าเช็คสั่งจ่ายให้แก่ห้างร้านที่มีเจ้าของกิจการ
เพียงคนเดียว ย่อมจะต้องมีลายมือชื่อสลักหลังในนามห้างร้านนั้นเพียงลายมือชื่อเดียว
แต่ถ้าสั่งจ่ายให้แก่ห้างร้านที่มีเจ้าของกิจการหลายคนรวมกัน หรือคณะบุคคลที่มีได้เป็น
นิติบุคคลก็ต้องมีลายมือชื่อสลักหลังของ เจ้าของกิจการเหล่านั้นทุกคน หรือบุคคลผู้ประกอบ

กัน เป็นคนบุคคล เหล่านั้นทุกคน จึงจะถือว่าการ สลักหลังของผู้รับเงินตามเช็คนั้นครบถ้วน สมบูรณ์ตามกฎหมาย ทั้งนี้ธนาคารเพียงแต่ใช้ความระมัดระวังว่า เจ้าของกิจการร่วมหรือ คณะบุคคลนั้นลงลายมือชื่อครบทุกคนแล้วเท่านั้น ธนาคารไม่จำเป็นต้องพิสูจน์ว่า เป็นลายมือชื่อ ปลอมหรือปราศจากอำนาจหรือไม่ ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1009 ธนาคารย่อมได้รับความคุ้มครอง เพียงแต่ใช้เงินไปตามทางคำปกติโดยสุจริตและปราศจาก ประมาทเลินเล่อเท่านั้น แต่ถ้าวินัยเช็คที่มีคำว่า "หรือผู้ถือ" ธนาคารก็สามารถใช้เงิน ตามเช็คนั้นด้วยความสุจริตให้แก่ผู้ถือได้ (ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 316)

15) เช็คสั่งจ่ายให้แก่ทางหุ้นส่วนสามัญ (ไม่ได้จดทะเบียนเป็นนิติบุคคล)

เช็คที่ผู้สั่งจ่ายให้แก่ทางหุ้นส่วนสามัญนี้ การใช้เงินย่อมเป็นไปตามหลักเกณฑ์ ทำนองเดียวกับเช็คในข้อ 13 ดังกล่าวมาแล้วข้างต้น มีข้อแตกต่างอยู่เพียงเล็กน้อยว่า ทางหุ้นส่วนสามัญไม่ได้จดทะเบียนเป็นนิติบุคคลนี้ ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ผู้เป็นหุ้นส่วนทุกคนย่อมมีสิทธิจัดการทางหุ้นส่วนทุกคน เว้นแต่ ในกรณีที่ได้มีกติกาลงให้ หุ้นส่วนคนใดคนหนึ่งเป็นผู้จัดการ (ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1033) ดังนั้น ถ้าทางหุ้นส่วนสามัญนี้ไม่ได้มีการตกลงตั้งผู้จัดการ ธนาคารต้องจ่ายเงินให้แก่ทางหุ้น ส่วนสามัญนั้น โดยต้องให้ผู้เป็นหุ้นส่วนทุกคนลงนามรับเงินร่วมกัน แต่ถ้ามียุติการหุ้นส่วน ผู้จัดการนั้น ย่อมมีสิทธิลงนามรับเงินแต่เพียงผู้เดียวในฐานะตัวแทนของหุ้นส่วนคนอื่น ๆ ได้ (ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1042)

ในกรณีที่เช็คเช่นนี้ถูกสลักหลังโอนไป การสลักหลังที่ขัดด้วยกฎหมายนั้นจะต้อง มีลายมือชื่อผู้เป็นหุ้นส่วนทุกคน เว้นแต่ในกรณีที่มิใช่ผู้จัดการ หุ้นส่วนผู้จัดการย่อมมีอำนาจ สลักหลังแต่เพียงผู้เดียวตามอำนาจของตนได้ ธนาคารจึงจะมีสิทธิใช้เงินตามเช็คให้แก่ ผู้รับสลักหลังหรือผู้ทรงได้

ถ้าเป็นเช็คที่ยังมีคำว่า "หรือผู้ถือ" อยู่ ธนาคารมีสิทธิใช้เงินตามเช็คให้แก่ ผู้ถือเช็คดังกล่าวได้เช่นกัน

3.3 สิทธิของธนาคารเมื่อได้ใช้เงินไปถูกระเบียบ

เมื่อธนาคารได้ใช้เงินไปตามกฎเกณฑ์และวิธีการตามกฎหมาย การใช้นั้นย่อมมีผลสมบูรณ์ตามกฎหมาย ถือว่าธนาคารได้ปฏิบัติหน้าที่อันมีต่อผู้เคยค้าตามสัญญาเป็นที่เรียบร้อยแล้ว และกฎหมายยังให้ความคุ้มครองแก่ธนาคารที่ได้ใช้เงินให้แก่ผู้นำเช็คมาทรงถามไปตามทางศาลปกติโดยสุจริตและปราศจากประมาทเลินเล่อ ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1009 ก็ให้ถือว่าเป็นการใช้นั้นโดยถูกระเบียบ (payment in due course) และถ้าเป็นเช็คชื่กรวม แม้ธนาคารจะไม่ได้นำเช็คมาให้แก่ผู้ทรงโดยตรง แต่ธนาคารใช้นั้นโดยผ่านธนาคารผู้เรียกเก็บ ตามวิธีการที่กำหนดไว้ในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 997 และมาตรา 998 กฎหมายยังได้ให้ความคุ้มครองธนาคารอีกว่า ธนาคารไม่ตองรับผิดชอบผู้เป็นเจ้าของ อันแท้จริงแห่งเช็คนั้น ในการที่เขาต้องเสียหายอย่างใด ๆ เพราะการที่ธนาคารใช้นั้น

การใช้นั้นของธนาคารซึ่งได้รับความคุ้มครองจากกฎหมายก่อให้เกิดสิทธิแก่ธนาคารผู้จ่าย ดังต่อไปนี้

3.3.1 ธนาคารมีสิทธิหักเงินจากบัญชีของผู้เคยค้า การที่ธนาคารได้ใช้เงินตามจำนวนที่ผู้เคยค้าได้สั่งให้ธนาคารจ่าย ย่อมถือว่าธนาคารได้ปฏิบัติตามคำสั่งหรือความประสงค์ของผู้เคยค้าเพราะธนาคารมีหน้าที่ตามสัญญา ตามข้อตกลงกับผู้เคยค้าและหน้าที่ตามกฎหมายในการที่ต้องใช้เงินตามเช็ค ซึ่งผู้เคยค้ากับธนาคารได้ออกเบิกเงินแทนเมื่อได้ใช้เงินตามเช็คไปแล้ว ธนาคารย่อมมีสิทธิหักเงินจากบัญชีของผู้เคยค้าเพิ่มตามจำนวนที่ธนาคารจ่ายไป ตามคำสั่งของผู้เคยค้าได้และถ้าเงินในบัญชีมีไม่พอธนาคารยังมีสิทธิเรียกเงินส่วนที่ขาดจำนวนคืนจากผู้เคยค้าได้อีก จึงจะเห็นได้จากคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1233/2502 โดยศาลฎีกาได้ตัดสินว่า เมื่อธนาคารได้จ่ายเงินตามเช็คแล้ว เช็คนั้นก็เป็นหลักฐานซึ่งผู้ออกเช็คตองยอมให้ธนาคารหักเงินที่สั่งจ่ายจากบัญชีเงินฝากของตน และถ้าธนาคารจ่ายเงินตามเช็คเกินบัญชีเงินฝากของผู้ออกเช็คไปธนาคารย่อมเรียกเอาจากผู้ออกเช็คได้

อนึ่ง ในกรณีที่ธนาคารได้ใช้เงินไปโดยไม่ถูกต้อง เช่น ใช้เงินโดยผ่านคำสั่งระงับการจ่ายเงินของผู้เคຍค้ โดยผิดข้อตกลงหรือเงื่อนไขที่ผู้เคຍค้ หรือในกรณีอื่น ๆ ที่ผู้เคຍค้ มีสิทธิโต้แย้งการใช้เงินนั้น เป็นต้น ธนาคารย่อมไม่มีสิทธิหักเงินจากบัญชีของผู้เคຍค้หรือเรียก ร้องเงินตามจำนวนที่ได้จ่ายไปคืนจากผู้เคຍค้ได้ มีปัญหาว่าในกรณีเช่นนี้ ธนาคารจะมีสิทธิเรียก ร้องเงินคืนมาจากผู้ที่ได้รับเงินไปหรือผู้ที่ได้รับประโยชน์จากการที่ธนาคารได้ใช้เงินตามเช็ค ดังกล่าวกลับคืนมาได้หรือไม่

กรณีตามปัญหานี้ กฎหมายของสหรัฐอเมริกา คือ Uniform Commercial Code ได้บัญญัติไว้ใน Section 4-407¹ ว่า

"If a payor bank has paid an item over the stop payment order of the drawer or maker or otherwise under circumstances giving a basis for objection by the drawer or maker, to prevent unjust enrichment and only to the extent necessary to prevent loss to the bank by reason of its payment of the item, the payor bank shall be subrogated to the rights.

- (a) of any holder in due course on the item against the drawer or maker; and
- (b) of the payee or any other holder of the item against the drawer or maker either on the item or under the transaction out of which the item arose; and
- (c) of the drawer or maker against the payee or any other holder of the item with respect to the transaction out of which the item arose."

¹ ข้อสังเกต แม้ Uniform Commercial Code จะมีที่มาจากกฎหมายอังกฤษ ซึ่งไม่มีหลักเรื่องลาภมิควรได้ (undue enrichment) อย่างไรก็ตามในกฎหมายไทย Section 4-407 จึงเป็นบทบัญญัติที่มีลักษณะพิเศษออกไป ทั้งนี้เพื่อให้สิทธิแก่ธนาคารผู้จ่ายในการติดตามเอาเงินคืน.

จากบทบัญญัติใน Section 4 - 407 นี้เองทำให้เห็นได้ว่า ธนาคารจะ
 ใ้ใช้เงินไปโดยไม่ถูกตองขัดคำสั่งห้ามจ่ายเงิน ฯลฯ ธนาคารสามารถรับช่วงสิทธิของ
 คู่สัญญาในตั๋วเงิน เช่น ผู้สั่งจ่าย, ผู้รับเงิน, ผู้ถือ หรือ Holder in due course
 (ผู้ทรงโดยชอบด้วยกฎหมาย) แล้วแต่กรณีในการเรียกร้องให้บุคคลที่ตองรับผิดชอบตั๋วเงิน
 หรือตามความผูกพันที่มีต่อกันซึ่งเงินที่ใ้ใช้ไปกลับคืนมา ทั้งนี้โดยมีขอบเขตจำกัดกว่า
 การรับช่วงสิทธิของธนาคารเช่นนี้เพื่อเรียกร้องเงินคืน และเรียกร้องได้เท่าที่จำเป็น
 เพื่อป้องกันความสูญเสียของธนาคารเท่านั้น

ตัวอย่างคดี Universal C.I.I. V. Guarantee Bank & Trust Co.,
 161 F. Supp. 790 (D.C.Mass. 1958) ข้อเท็จจริง D. ได้ออกเช็คสั่งจ่ายเงิน
 ให้แก่ P. โดย P. ได้นำเช็คฝากเข้าบัญชีของคนชื่อ Worcester Bank ก่อนเช็คถึงกำหนด
 ซึ่งยินยอมให้ P. ถอนเงินจำนวนดังกล่าวไปก่อนได้ Worcester Bank จึงมีฐานะเป็น
 Holder in due course เมื่อ Worcester Bank ส่งเช็คไปเรียกเก็บเงินธนาคาร
 ผู้จ่ายใ้ใช้เงินตามเช็คดังกล่าวที่ถูกส่งมาเรียกเก็บโดยที่ D. ได้มีคำสั่งห้ามการจ่าย
 เงินแล้ว และหักเงินจากบัญชีของ D. อีกด้วย D. จึงฟ้องร้องขอให้ธนาคารผู้จ่ายคืน
 เงินให้ ศาลตัดสินว่า ธนาคารผู้จ่ายเข้าสวมสิทธิของ Worcester Bank ในฐานะเป็น
 Holder in due course ซึ่งมีสิทธิได้รับชำระหนี้ตามเช็คจาก D. แม้ว่าธนาคารผู้จ่าย
 จะปฏิเสธการจ่ายเงินก็ตาม ธนาคารผู้จ่ายจึงมีสิทธิหักเงินจากบัญชีของ D. ได้
 (Section 4 - 407 (a))

ถ้าธนาคารใ้ใช้เงินตามเช็คไปทั้ง ๆ ที่ผู้สั่งจ่ายใ้มีคำสั่งห้ามการจ่ายเงิน
 ธนาคารยังคงมีสิทธิหักเงินจากบัญชีของผู้สั่งจ่ายใ้ได้ ตามสิทธิที่ผู้รับเงินมีสิทธิเรียก
 เอาจากผู้สั่งจ่ายหรือถ้าธนาคารไม่หักเงินจากบัญชีของผู้สั่งจ่าย ธนาคารก็สามารถเรียก
 ร้องเงินคืนจากผู้รับเงินตามสิทธิที่ผู้สั่งจ่ายมีสิทธิเรียกคืนจากผู้รับเงิน เช่น ผู้สั่งจ่ายซื้อ
 สินค้าจากผู้รับเงินโดยออกเช็คเพื่อชำระราคาสินค้า ต่อมาธนาคารใ้ใช้เงินตามเช็คนั้น
 ไปทั้ง ๆ ที่ผู้สั่งจ่ายมีคำสั่งใ้ระงับการจ่ายเงิน สิทธิของธนาคารในการจะหักเงินจาก

บัญชีของผู้ส่งจ่ายหรือเรียกเงินคืนจากผู้รับเงินขึ้นอยู่กับว่า ผู้รับเงินส่งมอบสินค้าครบถ้วนหรือไม่ หากส่งมอบครบถ้วน ธนาคารสามารถหักเงินจากผู้รับเงินจากผู้ส่งจ่ายได้เต็มจำนวนโดยสวัสดิภาพของผู้รับเงินในการได้รับค่าสินค้าตามสัญญา. ถ้าผู้รับเงินส่งมอบไม่ครบถ้วนธนาคารก็สามารถหักเงินจากผู้รับเงินได้เพียงบางส่วนตามค่าสินค้าที่ผู้รับเงินจะพึงได้รับจากผู้ส่งจ่าย แต่ถาไม่ส่งมอบเลยธนาคารไม่มีสิทธิหักเงินจากผู้รับเงินเช่นกัน เพราะผู้รับเงินไม่มีสิทธิได้รับค่าสินค้าจากผู้ส่งจ่าย (Section 4 - 407 (b)) หรือถ้าธนาคารจะเข้าสวัสดิภาพของผู้ส่งจ่ายโดยเรียกเงินคืนจากผู้รับเงินเต็มตามจำนวนที่ธนาคารได้ใช้ไปก็ได้ ในกรณีที่ผู้รับเงินไม่ได้ออมเงินคืนเลย หรือเรียกคืนได้บางส่วนตามสัดส่วนของจำนวนสินค้าที่ไม่ได้ออม (Section 4 - 407 (c))

เนื่องจาก Section 4 - 407 ตาม Uniform Commercial Code นี้ ให้อำนาจธนาคารในการติดตามเรียกเงินคืนซึ่งตามกฎหมายไทย เมื่อนำหลักเรื่องลาภมิควรได้¹ ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 406 มาปรับใช้จะเห็นว่าการที่ธนาคารได้ใช้เงินไปโดยไม่ถูกต้องนี้ บางกรณีธนาคารก็ไม่สามารถเรียกเงินคืนฐานลาภมิควรได้ ได้ แต่บางกรณีก็สามารถเรียกคืนได้ซึ่งยอมแล้วแต่พฤติการณ์เป็นเรื่อง ๆ ไป เช่น

ตัวอย่าง (ก) ผู้ส่งจ่ายได้มีคำสั่งห้ามการใช้เงินแล้ว แต่ธนาคารยังคงใช้เงินตามเช็คดังกล่าวไป การกระทำเช่นนี้ยอมเป็นการชดเชยคำสั่งของผู้เคยค้า และฝ่าฝืนขอห้ามตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 992 (2) ซึ่งกำหนดไว้ว่าธนาคารไม่มีหน้าที่และอำนาจในการใช้เงินตามเช็คที่มีคำบอกห้ามการใช้เงินอีกต่อไป ถือได้ว่า

¹ หลักลาภมิควรได้นี้ มีรากฐานเดิมมาจากกฎหมายโรมันโดยแท้ และกลายเป็นส่วนหนึ่งของระบบประมวลกฎหมาย แต่ในกฎหมายอังกฤษไม่ยอมรับเพราะการฟ้องเรียกทรัพย์สินหรือประโยชน์อื่นในทางทรัพย์สินจากผู้ที่ได้รับไว้โดยไม่มียุติสนั้น ยอมให้ทำกันได้ในอังกฤษมานานแล้ว เพียงแต่ไม่ใคร่ระบุเรียกกันให้ชัดลงไปว่าเป็นการเรียกคืนกันในฐานะลาภมิควรได้ ตามกฎหมายอังกฤษควรเรียกกันในชื่ออื่น ซึ่งเน้นถึงลักษณะ Remedy นี้เปิดแก่ใจทักเท่านั้น ตัวอย่างเช่น การฟ้องคดีเรียก "Money had and received" และคดีที่เรียกกันว่า "Tracing" เป็นต้น จริ่งอยู่การฟ้องเรียกตามตัวอย่างนั้นจะค่อนข้างไปทางการใช้สิทธิติดตามเอาคืนซึ่งกรรมสิทธิ์เสียมากกว่า แต่ในความเป็นจริงก็มีการใช้กับกรณีตามกฎหมายโรมันเรียกว่าลาภมิควรได้อยู่ด้วย (ประสิทธิ์ โสวัไลกุล และจัญญ์ ภักดิ์ชนะกุล, "จัดการงานนอกสั่งและลาภมิควรได้ ตามหลักกฎหมายโรมัน อังกฤษ ไทย", บทบัญญัติ เล่ม 35 (2521) ตอน 2 : 203 - 204).

ธนาคารได้ใช้เงินไปตามอำเภอใจโดยรู้ว่าคุณไม่มีความผูกพันที่ต้องชำระ (ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 407) หรือเป็นการกระทำเพื่อเป็นการชำระหนี้อื่นเป็นการฝ่าฝืนข้อห้ามตามกฎหมาย (ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 411) ธนาคารจึงไม่มีสิทธิจะได้รับเงินคืนหรือเรียกร้องเงินคืนจากผู้ที่ได้รับลามิควรได้ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 406 ไป

ตัวอย่าง (ข) แต่ถ้านกรณีอื่น ๆ เช่น ธนาคารได้ใช้เงินตามเช็คที่ถูกแก้ไขเปลี่ยนแปลงจำนวนเงินให้สูงขึ้น ซึ่งการแก้ไขเปลี่ยนแปลงนั้นไม่เห็นประจักษ์และธนาคารได้ใช้เงินไปโดยสุจริตและปราศจากประมาทเลินเล่อ ธนาคารยังคงมีสิทธิหักเงินจากบัญชีของผู้สั่งจ่ายได้ตามจำนวนเงินเดิมก่อนการแก้ไขเปลี่ยนแปลง ส่วนที่เหลือธนาคารย่อมมีสิทธิเรียกคืนจากผู้ที่ได้รับประโยชน์จากการใช้เงินตามเช็คซึ่งได้ถูกแก้ไขใหม่จำนวนสูงขึ้นนั้นฐานลามิควรได้ ตามหลักในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา 406 ได้ หรือธนาคารได้ใช้เงินตามเช็คไปโดยประมาทเลินเล่อ โดยที่สามารถเห็นได้ว่าเช็คนั้นมีการสลักหลังขาดสาย ในกรณีเช่นนี้ธนาคารไม่มีสิทธิหักเงินจากบัญชีของผู้สั่งจ่ายได้เลย แต่ยังคงมีสิทธิเรียกเงินทั้งหมดคืนจากผู้รับเงินตามเช็ค ฐานลามิควรได้ เป็นต้น

ดังนั้น ตามหลักในกฎหมายไทย ผู้เขียนจึงเห็นว่าธนาคารอาจมีสิทธิได้รับเงินคืนหรือเรียกร้องเงินคืนจากผู้ใดลามิควรได้ไปในบางกรณีโดยไม่ต้องเข้าสวมสิทธิหรือรับช่วงสิทธิของผู้ใดในการเรียกร้องเงินที่ได้อาศัยตามเช็คไปแล้วคืนก็ได้

ปัญหาต่อไปคือมีอยู่ว่า ธนาคารมีสิทธิรับช่วงสิทธิของเจ้าหนี้ตามเช็คหรือตามความผูกพันระหว่างคู่สัญญาในเช็คที่มันคู่กัน เพื่อเรียกร้องเงินที่ได้อาศัยตามเช็คไปแล้วคืนได้หรือไม่

¹ คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1845/2524 และคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1637/2525.

การรับช่วงสิทธิ์ (Subrogation) ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 226 - มาตรา 232 นั้น จะเห็นได้ว่า การรับช่วงสิทธิ์ตามกฎหมายไทยนั้น คือการที่บุคคลผู้มีส่วนได้เสียอย่างใดอย่างหนึ่งเท่าที่กฎหมายบัญญัติไว้ เข้ามาใช้หนี้แก่ เจ้าหนี้ โดยปกติเป็นเรื่องที่ใช้นั้นโดยมุ่งหมายจะสงวนสิทธิ์ส่วนได้เสียของตัวผู้ใช้นั้นเองไว้ เพื่อที่จะไต่เรียกร้องบังคับเอาจากลูกหนี้ต่อไปดังนั้นผลของการรับช่วงสิทธิ์ในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 226 วรรคแรก จึงมีอยู่ว่าบุคคลผู้รับช่วงสิทธิ์ชอบที่จะใช้สิทธิ์ทั้งปวงบรรดาที่เจ้าหนี้มีอยู่ได้ รวมทั้งประกันทั้งหลายแห่งหนี้นั้นด้วย

ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 229 ใ้บัญญัติไว้ว่า "การรับช่วงสิทธิ์ย่อมมีขึ้นด้วยอำนาจกฎหมายและยผลสำเร็จเป็นประโยชน์แก่บุคคลทั้งจะกล่าวต่อไปนี้ คือ

- (1) บุคคลซึ่งเป็นเจ้าหนี้เอง และมาใช้หนี้ให้แก่เจ้าหนี้คนอื่นหนึ่ง ผู้มีสิทธิ์จะไต่รับใช้หนี้ก่อนคน เพราะหามิบุริมสิทธิ์หรือมีสิทธิ์จำนำ จำนอง
- (2) บุคคลผู้ได้ไปซึ่ง อสังหาริมทรัพย์ใด และเอาเงินราคาค่าซื้อใช้ให้ แก่ผู้รับจำนองทรัพย์สินนั้นเสร็จไป
- (3) บุคคลผู้มีความผูกพันร่วมกับผู้อื่นหรือเพื่อผู้อื่นในอันที่จะต้องไต่หนี้มีส่วนได้เสียด้วยในการใช้หนี้นั้นและ เขาก็ใช้หนี้

ตามมาตรา 229 นี้ จะเห็นได้ว่า กฎหมายยินยอมให้บุคคลเข้าใช้หนี้รับช่วงสิทธิ์ได้แก่เฉพาะผู้มีส่วนได้เสียตามที่กฎหมายระบุไว้แล้วแต่กรณีเท่านั้น มิใช่ว่าบุคคลผู้มีส่วนได้เสียอย่างใด ๆ จะเข้าใช้หนี้รับช่วงสิทธิ์ได้เสมอไป การรับช่วงสิทธิ์จึงเกิดขึ้นได้แต่โดยอำนาจกฎหมายเท่านั้น บทกฎหมายซึ่งบัญญัติถึงกรณีที่จะมีการรับช่วงสิทธิ์กันได้นั้น อาจมีบัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ หรือกฎหมายพิเศษอื่นก็ได้แล้วแต่ความประสงค์ของผู้ร่างจะเห็นสมควรว่าจะให้โดยลเป็นกรรับช่วงสิทธิ์ตามมาตรา 226 วรรคแรกหรือไม่ การรับช่วงสิทธิ์ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ เช่น การรับช่วงสิทธิ์ทั่วไปตามมาตรา 227 มาตรา 229 และมาตรา 230 การรับช่วงสิทธิ์ของผู้ค้าประกัน

ตามมาตรา 693, การรับช่วงสิทธิในการประกันวินาศภัย ตามมาตรา 880 หรือการรับ
 ช่วงสิทธิของผู้ใช้เงินผู้แทนในเรื่องตั๋วแลกเงินและตั๋วสัญญาใช้เงินตามมาตรา 958
 เป็นต้น

เมื่อพิจารณาเปรียบเทียบการรับช่วงสิทธิตามกฎหมายไทยกับการใช้เงินตามเช็ค
 ของธนาคารให้แก่มือทรงจะเห็นได้ว่าการใช้เงินตามเช็คของธนาคารไม่เข้าหลักเกณฑ์การใช้
 หนี้เพื่อรับช่วงสิทธิตามกฎหมาย เพราะกฎหมายตั๋วเงินโดยเฉพาะในเรื่อง เช็คไม่ได้บัญญัติ
 ไว้เลยว่าการใช้เงินตามเช็คของธนาคารทำให้ธนาคารสามารถรับช่วงสิทธิของผู้ทรงอันมี
 ต่อกุสัญญาฝ่ายซึ่งตนได้ใช้เงินแทนไป และต่อกุสัญญาทั้งหลายของผู้ทรงอันมี
 เหมือนดังที่ได้บัญญัติไว้ใน มาตรา 958 ซึ่งไม่นำมาใช้กับเช็ค (ดูประมวลกฎหมายแพ่ง
 และพาณิชย์ มาตรา 989) และธนาคารผู้จ่ายมิใช่บุคคลผู้มีส่วนได้เสียตามที่กฎหมายระบุ
 ระบุให้เข้าใช้หนี้รับช่วงสิทธิได้

นอกจากนี้ การที่ธนาคารใช้เงินตามเช็คให้แก่มือทรงที่นำเช็คมาเบิกต่อธนาคาร
 เพราะธนาคารมีหน้าที่ผูกพันตามสัญญาและตามกฎหมายจะต้องใช้เงินตามเช็คซึ่งผู้เคยค้า
 กับธนาคารได้ออกเบิกเงินแก่ตนอยู่แล้ว เมื่อธนาคารได้ใช้เงินตามเช็คให้แก่มือทรงไปแล้ว
 ย่อมมีสิทธิหักเงินในบัญชีของผู้เคยค้าหรือเรียกวงเงินคืนจากผู้เคยค้าได้ แม้ว่าหลักใน
 เรื่องความรับผิดชอบในตั๋วเงินนั้นทำให้ผู้สั่งจ่าย (ผู้เคยค้าของธนาคาร) มีฐานะเป็นลูกหนี้
 ของผู้ทรงโดยจะต้องรับผิดชอบในความในตั๋วเงินนั้น ผู้ทรงจึงเป็นเจ้าหนี้ของผู้สั่งจ่าย
 การที่ธนาคารได้ใช้เงินตามเช็คในความในเช็คให้แก่มือทรงซึ่งเป็นเจ้าหนี้ ธนาคารน่าจะเข้า
 รับช่วงสิทธิของผู้ทรงที่มีต่อผู้สั่งจ่ายได้ แต่โดยที่การใช้เงินของธนาคารนั้นเป็นการชำระ
 หนี้ให้แก่มือสั่งจ่ายตามสัญญาเปิดบัญชีเงินฝากกระแสรายวัน โดยการใช้เงินตามเช็คให้
 ผู้ทรงหรือบุคคลใดก็ได้ก็ตามแต่ผู้สั่งจ่ายจะสั่ง ธนาคารมิได้ชำระหนี้ให้แก่มือทรงโดยตรง

ด้วยเหตุผลที่กล่าวมานี้ การใช้เงินของธนาคารจึงไม่ก่อให้เกิดสิทธิแก่ธนาคาร ในการเข้ารับช่วงสิทธิของผู้ทรงอำนาจต่อผู้ส่งจ่ายหรือผู้คง รับผิดชอบ เนื้อความในเช็คนั้น ซึ่งมีต่อผู้ทรงได้ เว้นแต่ในกรณีที่ธนาคารได้เข้าผูกพันตนเป็นคู่สัญญาในเช็คด้วย

กล่าวโดยสรุปตามกฎหมายไทย การใช้เงินตามเช็คของธนาคารโดยทั่วไปไม่ ก่อให้เกิดสิทธิแก่ธนาคารในการเข้ารับช่วงสิทธิของ เจ้าหนี้ตามเช็คเพื่อเรียก ร้อง เงินตาม จำนวนที่ธนาคารได้จ่ายไปคืนจากลูกหนี้ตาม เช็คหรือมีสิทธิหักบัญชีของผู้เสียค่า โดยการ เข้า รับช่วงสิทธิได้ ส่วนการที่ธนาคารจะอ้างมูล เหตุลาภมิควร ได้ เพื่อเรียก เงินคืนจากผู้รับเงิน หรือหักบัญชีเงินฝากของผู้เสียค่าใดหรือไม่ั้น ย่อมขึ้นอยู่กับพฤติการณ์และ การกระทำของ ธนาคารในการใช้เงินตามเช็คนั้นเป็น เรื่อง ๆ ไป จึงแตกต่างกับหลักการในประเทศ สหรัฐอเมริกา ซึ่งมีกฎหมายกำหนดให้สิทธิเพื่อคุ้มครองธนาคารผู้จ่ายไว้เป็นพิเศษ

3.3.2 ธนาคารหมดภาระหน้าที่ในการใช้เงินตามเช็คฉบับนั้น

ธนาคารมีฐานะเป็นลูกหนี้ของผู้เสียค่าตามสัญญา เบิกบัญชีเงินฝากกระแสรายวัน โดยต้องชำระหนี้เป็นครั้งคราวตามแต่ผู้เสียค่าจะสั่งควยวิธีการ ออกเช็คมาเบิกเงินจาก ธนาคารซึ่งธนาคารจะต้องชำระหนี้ให้แก่ผู้เสียค่าตามจำนวนเงินที่ระบุไว้ในเช็คฉบับนั้น ๆ เมื่อธนาคารได้ใช้เงินตามเช็คที่ผู้เสียค่าได้ออกมา เบิกจากธนาคาร ยอมถือว่าธนาคาร ได้ชำระหนี้จำนวนนั้น ๆ ให้แก่ผู้เสียค่าไปแล้ว และถ้าการใช้เงินของธนาคารได้กระทำ ไปโดยถูกต้องตามระเบียบวิธีการตลอดจนตามกฎหมายที่ที่กำหนดไว้ การใช้เงินตามเช็คของ ธนาคารดังกล่าว เป็นอันสมบูรณ์โดยกฎหมายให้การรับรอง หน้าที่จะต้องชำระให้แก่ผู้เสียค่า จึงระงับสิ้นลง เพียงเท่าจำนวนที่ผู้เสียค่าสั่งให้ธนาคารใช้เงินตามเช็คฉบับนั้นเท่านั้น ทั้งนี้ หากผู้เสียค่าออกเช็คมาเบิกเงินจากธนาคารหรือสั่งให้ธนาคารใช้เงินจำนวนใดอีก ธนาคาร ก็ต้องใช้เงินตามเช็คที่ออกมาอีกจนกว่าความสัมพันธ์ทางสัญญาที่ธนาคารกับผู้เสียค่ามีอยู่จะ หมดสิ้นไป แต่สำหรับเช็คฉบับเดิมซึ่งธนาคารได้ใช้เงินไปเสร็จเรียบร้อยแล้วนั้น ธนาคาร ไม่มีภาระหนี้สินอะไรที่จะต้องชำระหนี้ด้วยการใช้เงินให้อีกต่อไป เพราะหนี้ตามเช็คฉบับนั้น

ได้ชำระจนเสร็จสมบูรณ์แล้ว ไม่มีใครสามารถบังคับให้ธนาคารใช้เงินตามเช็คฉบับดังกล่าวได้อีกต่อไป แม้จะเป็นผู้เคยค้าผู้ส่งจ่ายเช็คฉบับนั้นซึ่งมีความสัมพันธ์ทางสัญญาอยู่กับธนาคารก็ตาม ตัวอย่างที่เห็นได้ชัดคือ การที่ธนาคารได้ใช้เงินตามเช็คชักรวมตามกฎหมายเกณฑ์กฎหมายกำหนด แม้ธนาคารจะใช้เงินแก่ผู้ไม่มีสิทธิ กฎหมายยังให้ความคุ้มครองผู้เป็นเจ้าของอันแท้จริงแห่ง เช็คนั้นจะเรียกร้องให้ธนาคารรับผิดชอบไม่ได้ (ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 997 วรรคสอง, มาตรา 998) หรือได้ใช้เงินตามเช็คที่ไม่ปรากฏว่าเป็นเช็คชักรวมไปตามเกณฑ์ในกฎหมาย ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 997 วรรคสาม ได้บัญญัติไว้ว่าธนาคารไม่ต้องรับผิดชอบหรือต้องมีหน้าที่รับใช้เงินอย่างใด ๆ อีกด้วย

ดังนั้น จึงแสดงให้เห็นว่าถ้าธนาคารได้ใช้เงินตามเช็คฉบับใดไปโดยถูกต้องตามที่กฎหมายได้ให้การรับรองและคุ้มครองแล้ว ธนาคารย่อมหมดภาระหน้าที่ในการใช้เงินตามเช็คฉบับดังกล่าวตลอดไป

3.3.3 ธนาคารไม่ต้องรับผิดชอบในความเสียหายที่เกิดขึ้น

หากธนาคารได้ใช้เงินไปตามคำสั่งของผู้เคยค้าตรงตามสัญญาที่มีต่อกัน ความรับผิดชอบตามสัญญาซึ่งธนาคารจะมีต่อผู้เคยค้าจึงไม่อาจเกิดขึ้นได้ แต่ในกรณีใช้เงินตามเช็คของธนาคาร ทำให้มีบุคคลอื่น ๆ นอกจากผู้เคยค้าเข้ามาเกี่ยวข้องกับธนาคารหลายฝ่าย การใช้เงินของธนาคารย่อมกระทบกระเทือนต่อสิทธิหรือผลประโยชน์ของบุคคลเหล่านั้นบ้างไม่มากก็น้อย ดังนั้นในการปฏิบัติงานเกี่ยวกับการใช้เงินตามเช็คของธนาคารจึงอาจมีความเสียหายเกิดขึ้นแก่บุคคลที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งผู้เคยค้าของธนาคารด้วย ซึ่งจะทำให้ธนาคารต้องรับผิดชอบละเมิดก็ได้ ด้วยเหตุดังกล่าวนี้เองกฎหมายจึงได้เข้ามาให้ความอนุเคราะห์แก่ธนาคารที่ทำการใช้เงินไปโดยสุจริต ปราศจากประมาทเลินเล่อและตามกฎเกณฑ์กฎหมายวางมาตรฐานไว้ โดยให้ถือว่าธนาคารได้ใช้เงินไปโดยถูกต้องเรียบร้อยแล้ว (ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1009) หรือไม่ต้องรับผิดชอบในความเสียหายที่เกิดขึ้น

แก่ผู้เป็นเจ้าของอันแท้จริงแห่งเช็ค (ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 997
วรรคสอง) หรือไม่ต้องรับผิดชอบหรือต้องมีหน้าที่รับใช้เงินอย่างใด ๆ (ประมวลกฎหมายแพ่ง
และพาณิชย์ มาตรา 997 วรรคสาม)

สรุปแล้ว ผู้เขียนเห็นว่า ถ้าหากธนาคารได้ใช้เงินไปโดยถูกต้อง ความผูกพัน
ที่กำหนดไว้ในกฎหมาย ธนาคารไม่ต้องรับผิดชอบและเมื่อกฎก่อให้เกิดความเสียหายแก่บุคคล
ที่เกี่ยวข้องกับการใช้เงินดังกล่าวของธนาคาร เพราะกฎหมายได้ให้ความคุ้มครองธนาคาร
ผู้จ่ายไว้แล้ว แต่มีข้อสังเกตว่ากฎหมายให้ความคุ้มครองธนาคารผู้จ่ายไว้อย่างชัดเจนใน
มาตรา 997, มาตรา 998 และมาตรา 1009 เท่านั้น ดังนั้น การใช้เงินตามเช็คใน
กรณีอื่น ๆ นอกจากนี้ ธนาคารจึงต้องพิสูจน์ให้เห็นชัดว่า ความเสียหายที่เกิดขึ้นนั้นมี
เกิดจากการกระทำละเมิดตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 420 ของธนาคาร

3.3.4 ธนาคารมีสิทธิเก็บรักษาเช็คที่ผู้ใช้เงินแล้ว เพื่อเป็นหลักประกัน

ตามหลักกฎหมายบัญญัติไว้ว่า การใช้เงินจะเรียกเอาได้ต่อเมื่อได้เวนคืนเงิน
ให้ ผู้ใช้เงินจะให้ผู้ทรงลงลายมือชื่อรับเงินในตั๋วเงินนั้นก็ได้อีก (ประมวลกฎหมายแพ่งและ
พาณิชย์ มาตรา 945) ดังนั้นในทางปฏิบัติเมื่อผู้ทรงนำเช็คมายื่นให้ธนาคารใช้เงิน ผู้ทรง
ต้องมอบเช็คให้ไว้กับธนาคารด้วย พร้อมกับลงลายมือชื่อว่าเป็นผู้รับเงิน (ประมวลกฎหมาย
แพ่งและพาณิชย์ มาตรา 945 ประกอบมาตรา 989) และตามทางปฏิบัติของธนาคาร
เช็คฉบับที่ธนาคารได้ใช้เงินไปแล้ว ธนาคารจะปรุหรือทำเครื่องหมายอื่น ๆ ลงบนเช็ค
ว่าได้จ่ายเงินแล้วและนำเข้าเก็บรักษาไว้ในวันที่ได้จ่ายเงินนั้น เพื่อป้องกันการสูญหายหรือ
จ่ายเงินซ้ำโดยธนาคารไม่ส่งเช็คคืนคืนให้แก่ผู้ส่งจ่าย เพราะมิได้มีกฎหมายกำหนดให้ทำ
เช่นนั้น

ระบบการธนาคารในสหรัฐอเมริกา ธนาคารจะส่งเช็คที่จ่ายเงินหรือถอนเงินแล้ว (cancelled check) ให้แก่ลูกค้าทุกคนพร้อมทั้งบัญชีเงินฝากกระแสรายวัน (a statement of account) ของลูกค้าแต่ละราย โดยธนาคารบางแห่งจะถายรูปเช็คเก็บไว้เป็นหลักฐาน เพื่อให้ลูกค้าตรวจสอบเช็คที่ตนได้ส่งจ่ายกับบัญชีเงินฝากกระแสรายวันพร้อมกับตรวจสอบว่า เช็คฉบับที่ธนาคารนำมาหักบัญชีของตนนี้เป็นเช็คที่ตนได้ส่งจ่ายจริงหรือไม่ ถูกแก้ไขเปลี่ยนแปลงหรือไม่ และเป็นหน้าของลูกค้ายี่ห้อของแจงให้ธนาคารทราบ หากพบความผิดพลาดเพื่อที่ธนาคารจะไต่ทำการแก้ไขบัญชีเสียใหม่ รวมทั้งป้องกันมิให้เกิดการกระทำความผิดขึ้นอีกและป้องกันความเสียหายอันอาจเกิดขึ้นในอนาคต

แนวปฏิบัติของธนาคารในประเทศไทย ธนาคารจะส่งแค่เพียงใบแจ้งรายการบัญชีเงินฝากกระแสรายวัน (Statement) ให้แก่ผู้ฝาก โดยมีใ้ส่งเช็คที่ธนาคารได้ใช้เงินไปแล้วคืนให้ด้วย ผู้ฝากต้องตรวจสอบใบแจ้งรายการบัญชีเงินฝากกระแสรายวันกับต้นขั้วของเช็คในสมุดเช็คซึ่งผู้ฝากได้ฉบับที่หักไว้เท่านั้น หากไม่ฉบับที่หักไว้ ผู้ฝากย่อมไม่มีหลักฐานส่วนตัวตรวจสอบ จึงเป็นช่องทางให้เกิดความผิดพลาดหรือทุจริตได้ ดังนั้นการส่งเช็คที่จ่ายเงินเรียบร้อยแล้วคืนให้แก่ผู้ฝากย่อมเป็นประโยชน์แก่ผู้ฝากมากขึ้น ทั้งธนาคารยังไม่ต้องเสียค่าใช้จ่ายในการเก็บรักษา เช็คที่จ่ายเงินแล้วด้วย

สำหรับธนาคารนั้นในทางปฏิบัติเมื่อมีการจ่ายเงินตามเช็คฉบับใดจะต้องมีการจดบันทึกการจ่ายเงินตามเช็คในแต่ละวัน เลขที่เช็ค, จำนวนเงินที่ส่งจ่ายและลงรายการหักบัญชีเงินฝากกระแสรายวันของผู้ส่งจ่ายเช็คฉบับนั้น ๆ ทุกครั้งซึ่งทำให้เห็นได้ว่าธนาคารมีหลักฐานประกอบในการจ่ายเงินตามเช็คแล้ว ไม่น่าจะมีความจำเป็นต้องเก็บรักษาเช็คฉบับที่ไ้จ่ายเงินไปแล้วไว้ อีก แต่อย่างไรก็ตามบันทึกหรือหลักฐานการหักบัญชีนั้นเป็นเอกสารหรือหลักฐานที่ธนาคารได้จัดทำขึ้นฝ่ายเดียว ในกรณีมีปัญหาเกิดขึ้นอาจถูกโต้แย้งถึงความถูกต้องได้โดยง่ายและเป็นช่องทางให้มีการทุจริตเกิดขึ้น ด้วยเหตุนี้ผู้เขียนจึงเห็นว่าธนาคารจึงมีความจำเป็นต้องเก็บรักษาเช็คที่จ่ายเงินแล้วไว้เอง เพื่อเป็นหลักฐานประกอบการหัก

บัญชีและใข้ยื่นผู้ส่งจ่ายหากส่งคืนให้แก่อผู้ส่งจ่าย อาจเกิดการสูญหายได้และถ้ามีคดีความฟ้องร้องต่อกัน การขอให้นำเช็คนั้นมาเป็นพยานหลักฐานอาจกระทำไต่ยาก ส่วนวิธีการที่ธนาคารถ่ายภาพเช็คไว้ เช่น ถ่ายภาพไมโครฟิล์ม และส่งคืนเช็คต้นฉบับให้อผู้ส่งจ่ายนั้น แม้จะลดภาระในการเก็บรักษาเช็คของ ธนาคารก็ตาม แต่ในการทำเนนกระบวนการพิจารณาคดีของศาลไทยกำหนดว่าการอ้าง เอกสาร เป็นพยานนั้น ใต่ยอมรับฟังได้แต่ต้นฉบับ เอกสาร เท่านั้น (ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 93) และในปัจจุบันนี้ศาลไทยยังไม่ยอมรับการอ้าง อิงภาพถ่ายเช็คให้ เป็นพยานหลักฐาน

ดังนั้น เนื่องจากกฎหมายมิได้กำหนดอย่างไรไว้ ธนาคารส่วนใหญ่จึงเก็บรักษาเช็คที่จ่ายเงินแล้วไว้เอง โดยปกติจะเก็บรักษาไว้ประมาณ 10 ปี จนเช็คนั้นขาดอายุความฟ้องร้องทั่วไปตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 164 (เพราะกฎหมายมิได้กำหนดอายุความไว้เป็นพิเศษ) เพื่อเป็นพยานหลักฐาน ตลอดจนป้องกันความเสียหายอันอาจเกิดขึ้นซึ่งเห็นได้ว่า เป็นการรักษามูลประโยชน์ของ ธนาคารแต่เพียงฝ่ายเดียวทำให้ผู้ส่งจ่ายไม่ได้ตรวจสอบความถูกต้องของ เช็คที่ธนาคารนำมาหักบัญชีของคนเพิ่มในระบบธนาคารของสหรัฐอเมริกา แต่ผู้เขียนเห็นว่า ผู้ส่งจ่ายสามารถตรวจสอบการหักบัญชีของตนได้จากการบันทึกในต้นทวีของ เช็คที่ไต่ส่งจ่ายไปแล้วได้ ถ้าไม่ได้จดบันทึกไว้หรือจดไว้แต่ประสงค์จะตรวจสอบ เช็คที่ธนาคาร ไต่นำมาหักบัญชีของคน ผู้ส่งจ่ายก็ยอมมีสิทธิขออนุเช็คดังกล่าวจากธนาคารได้